

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
“Academic Journal for the Humanities and Social Sciences
Dhonburi Rajabhat University”

วัตถุประสงค์	1. เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัย ใช้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและผลงานวิจัย โดยมุ่งเน้นในสาขามนุษยศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี ศิลปกรรม นาฏศิลป์และการแสดง และสาขาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการชุมชน 2. เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการและส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในด้านวิชาการและงานวิจัยของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกของมหาวิทยาลัย
กำหนดเผยแพร่	3 ฉบับ ต่อปี ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม
การเผยแพร่	มอบให้ห้องสมุดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศและต่างประเทศที่เป็นเครือข่ายของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้องสมุดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ห้องสมุดของสื่อมวลชน และโรงเรียนเครือข่าย
สถานที่ติดต่อ	สำนักงานกองบรรณาธิการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 โทรศัพท์ 0 2890 1801 ต่อ 21460 โทรสาร 0 2890 2294 e-mail: journal.human@dru.ac.th https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru
จัดพิมพ์โดย	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์ทันใจ 1053/20 ถนนเอกชัย แขวงบางบอน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร 10150 โทร. 0 2415 4944-5

- บทความในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เป็นความคิดของผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดของกองบรรณาธิการ และไม่ใช่ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการและ/หรือของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา
- บทความที่ได้รับตีพิมพ์จะมีการตรวจความถูกต้องเหมาะสมจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer review) จำนวน 3 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบผู้นิพนธ์ และผู้นิพนธ์ไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (double-blind peer review)

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีฉบับนี้เป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2566 ซึ่งได้รวบรวมบทความทางสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 10 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย 9 บทความ และบทความวิชาการ 1 บทความ ซึ่งเป็นบทความที่ทรงคุณค่า นำเสนอทฤษฎีและการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ ศิลปกรรมศาสตร์ และเชิงภาษาไว้อย่างน่าสนใจ บทความวิจัย ได้แก่ บทความเรื่อง **กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยในนวนิยายแปล เรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย** ของ สุธัญญา ปานทอง, ชุตติกาญจน์ เหมสุวิมล, ประกายกานต์ นกน้อย และกมลชนก สิทธิโชคสถิต บทความเรื่อง **ตัวตลก ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว** ของ พิษณุ กันภัย, ชีรภัทร์ ทองนิ่ม และจุลชาติ อรรถนิษาค บทความเรื่อง **คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019** ของ กิตติ กอบัวแก้ว และประสิทธิ์ ภูสมมา บทความเรื่อง **การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์** ของ กมลวรรณ พงษ์กุล และปณิต นวลใส บทความเรื่อง **การเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน** ของ YING CHENG บทความเรื่อง **ปัญหาการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ** ของ วระเดช ภาวัตเวคิน, เด่นคุณ ธรรมนิത്യชยุต, กิตติศักดิ์ หนูชัยแก้ว และเกริกเกียรติ ทิพย์ชัย บทความเรื่อง **โครงการวิจัยศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ** ของ พัฒน์ภัสสร ภัทธาสีทธิ์ บทความเรื่อง **การจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ** ของ จันทนา อินทนิม บทความเรื่อง **รูปแบบการใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชนกับศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ** ของ ยุทธศักดิ์ ดือรัมย์ และบทความวิชาการเรื่อง **การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศาสนาและประเพณี โดยเน้นความร่วมมือของชุมชน** ของ สุระพงษ์ สีมอก

กองบรรณาธิการฯ ขอขอบคุณคณาจารย์ นักวิชาการ และนักวิจัยทุกท่านที่สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบบทความวิจัยและบทความวิชาการ ทั้ง 10 เรื่องนี้ขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ ผู้อ่านทั้งนักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจ วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ยินดีรับบทความของท่านเข้าสู่กระบวนการพิจารณานำลงตีพิมพ์ในวารสารฯ หากมีข้อเสนอแนะใดอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กองบรรณาธิการฯ ขอน้อมรับด้วยความยินดีและขอบคุณยิ่ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รสริน ดิษฐบรรจง

บรรณาธิการบริหาร

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

เจ้าของ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ที่ปรึกษาคัดดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปนัดดา

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ

เวชวิทยาลัง

ยิ้มสกุล

กำคำ

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ภา

อาจารย์กฤติญา

อาจารย์ศรัณย์

เพ็ญนาเรนทร์

ภักสิริจินดา

สรรพศรี

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รสริน

ดิษฐบรรจง

คณะดำเนินงาน

อาจารย์จิดดา

อาจารย์ชมพูนุท

อาจารย์กมลชนก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จักรพันธ์

อาจารย์ธณณภัทร

อาจารย์วิลดา

เอื้อศิริวัฒนาชัย

ถาวรวงศ์

ธรรมมิกะ

พรมฉลวย

เพ็ญช่าง

ศรีทองกุล

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชยา

ศาสตราจารย์ ดร.อรุณ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์

เฉลยทรัพย์

รักธรรม

ชนิษฐานันท์

รอตจันทร์

สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

(เกษียณอายุ)

มหาวิทยาลัยหัวเฉียว

เฉลิมพระเกียรติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

(เกษียณอายุ)

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ปกและรูปเล่ม

อาจารย์วิเชียร

เทียนแพร่มิตร

ฝ่ายเผยแพร่ทางอิเล็กทรอนิกส์

นางสาวอลิสา

อรุณธนศิริณ

ฝ่ายประสานงาน

นางสาวจิตติมา

สรวยโคก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นริศ

วศินานนท์

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา

พงศ์พัฒนโยธิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง

พรมมูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน

เรืองรอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ

เวชกามา

ดร.พฤชา

ดอกกุหลาบ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทองเจือ

เชยตทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงศกร

เพิ่มผล

ดร.พิมพ์วิภา

บุรวิวัฒน์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

Academic Journal for the Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Owner Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
Editorial Office Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University

Honorary advisors

Asst.Prof.Dr. Yuwalak Vejwitayaklung
Assoc.Prof.Dr. Panadda Yimsakul
Assoc.Prof.Dr. Tayawan Kakham

Editorial Advisors

Asst.Prof.Dr. Pimpanga Phangnaren
Miss Krittya Paksirijinda
Mr. Sarun Sanpasiri

Editorial Editor

Asst.Prof.Dr. Rodsarin Dittabanjong

Editorial Board

Prof.Dr. Natchaya	Chalaysap	National Institute of Development Administration
Prof.Dr. Arun	Raktham	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Wilaiwan	Khanittanan	Thammasat University
Assoc.Prof.Dr. Jirasak	Rodchan	Dhurakij Pundit University (Retried)
Asst.Prof.Dr. Naris	Wasinanon	Huachiew Chalermprakiet University
Assoc.Prof.Dr. Chollada	Pongpattanayothin	Bansomdejchaopraya Rajabhat University
Asst.Prof.Dr. Phadung	Prommoon	SuanDusit University
Asst.Prof.Dr. Akhawit	Ruengrong	Bansomdejchaopraya
Asst.Prof.Dr. Sombat	Watchkama	Uttaradit Rajabhat University
Dr.Prueksa	Dokkularb	Phetchaburi Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Thongchue	Khiatthong	DhonburiRajabhat University (Retried)
Asst.Prof.Dr. Wongsakorn	Poempol	DhonburiRajabhat University
Dr. Phimwipa	Berawat	Dhonburi Rajabhat University

Managing Committee

Miss Jirada	Ueasiriwatthanachai
Miss Chompoonut	Thawornwong
Miss Kamonchanok	Thammika
Asst.Prof.Dr. Jakkapan	Promchaluay
Miss Thanahnaphatt	Phieanchang
Mrs. Wilada	Srithongkul

Designer

Mr. Wichian	Tienpraenimit
-------------	---------------

Electronic Distribution

Miss Alisa	Aloontanahirun
------------	----------------

Coordinator

Miss Jittima	Sruayphok
--------------	-----------

สารบัญ

บทความวิจัย

กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยในนวนิยายแปล เรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย

Translation Methods for Chinese Personal Pronouns into Thai: Based on the Novel “Eternal Love of Dream”

สุธัญญา ปานทอง, ชุติกาญจน์ เหมสุวิมล, ประกายกานต์ นกน้อย
และกมลชนก สิทธิโชคสถิต

(Suthanya Panthong, Chutikan Hemsuwimol, Prakaikan Noknoi and
Kamonchanok Sitthichoksthit) A1

ตัวละคร ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว

Clowns In Sepha Drama of Khun Chang Khun Phaen in Episode Plai Bua
Kidnapped Nang Wan Kaew

พิษณุ กันภัย, ธีรภัทร์ ทองนิม และจุลชาติ อรัณยะนาถ

(Pisanu kanpai, Theeraphut Tongnim and Chulachart Aranyanak) A13

คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Quality of Working life of Industrial Workers in Samut Prakan Province Affected by
Coronavirus Disease 2019 Situation

กิตติ กอบัวแก้ว และประสิทธิ์ ภูสมมา

(Kitti Korbuakaew and Prasit Phoosomma) A28

การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

The Design of Souvenirs to Represent The “Sak Kha Lai” Leg Tattoo Identity

กมลวรรณ พงษ์กุล และปณต นวลใส

(Kamonwan Pongkul and Panot Nualsai) A42

บทความวิจัย (ต่อ)

การเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน

A Comparative Study of Thai and Chinese Idioms with The Same Meaning

YING CHENG A56

ปัญหาการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ

Problems in Perception and Access to Information Regarding the Aged Welfare

วระเดช ภาวัตเวคิน, เด่นคุณ ธรรมนิทย์ชยุต, กิตติศักดิ์ หนูชัยแก้ว
และเกริกเกียรติ ทิพย์ชัย

(Voradesh Phavayvekin, Denkhun Thummanitchayuth, Kittsak Noochaikaw
and Krirkkiat Thipchai) A71

โครงการวิจัยศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

Public Art Research Project to Promote Agricultural Tourism, Bang Bo Farmers
Group, Samut Prakan Province

พัฒนภััสสร ภัทธานาสี

(Panpassorn Phatthapasit) A87

การจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

Knowledge Management in Product Transforming Water Hyacinth into Black Soil
of Community Enterprise in Bang Pla Sub-district, Bang Phli District, Samutprakarn
Province

จันทนา อินทนิม

(Chanthana Inthachim) A101

รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมในชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ

Community Dispute Reconciliation Model Emphasis on Community Participation
with People's Conciliation Center Pak Khlong Bang Pla Kot Subdistrict Samut
Prakan Province

ยุทธศักดิ์ ดีอร่าม

(Yuthasak Deearam) A115

บทความวิชาการ

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศาสนาและประเพณี โดยเน้น
ความร่วมมือของชุมชน

Development of Community Learning Resources based on Local Wisdom on
Religion and Traditions by Emphasizing the Cooperation of Communities

สุระพงษ์ สีมอก

(Suraphong Simok) B1

กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทย ในนวนิยายแปล เรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย

Translation Methods for Chinese Personal Pronouns into Thai: Based on the Novel “Eternal Love of Dream”

วันที่รับบทความ: 22 กรกฎาคม 2566

สุธัญญา ปานทอง¹

วันที่แก้ไขบทความ: 12 กันยายน 2566

ชุตติกาญจน์ เหมสุวิมล²

วันที่ตอบรับบทความ: 6 ตุลาคม 2566

ประกายกานต์ นกน้อย³, กมลชนก สิทธิโชคสถิต⁴

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยในนวนิยายแปลเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนจากนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世, 枕上书 (上) ซึ่งแต่งโดย ถังซิงจื่อ (唐七公子) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย แปลโดย หลินโหม่ว จำนวน 24 คำ ผลการวิจัยพบว่า กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) การแปลตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ 2) การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย 3) การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทนเพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน และ 4) การแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ โดยกลวิธีการแปลที่พบมากที่สุด คือ การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย ซึ่งการแปลตรงโดยการถ่ายทอดความหมาย จำเป็นต้องเลือกใช้คำแปลภาษาไทยให้เหมาะสมกับเพศ วัย และสถานะของผู้สนทนา เนื่องจากภาษาไทยมีคำบุรุษสรรพนามให้เลือกใช้มากกว่าภาษาจีน และการเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีความแตกต่างกันตามสถานะของคู่สนทนา หากเลือกใช้คำแปลที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้การสื่อความหมายผิดพลาดได้ นอกจากนี้ยังพบว่ามีคำบุรุษสรรพนามจำนวนหนึ่งที่สามารถใช้กลวิธีการแปลมากกว่า 1 ประเภทได้ เพื่อให้บริบทมีความชัดเจนโดยไม่ทำให้ความหมายผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ

คำสำคัญ: กลวิธีการแปล คำบุรุษสรรพนาม ภาษาจีน

¹ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

e-mail: suthanya.p@psru.ac.th

² นักวิชาการอิสระ

e-mail: cream.chuti@gmail.com

³ นักวิชาการอิสระ

e-mail: plai.eiei2544@gmail.com

⁴ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

e-mail: kamonchanok.sit@psru.ac.th

Translation Methods for Chinese Personal Pronouns into Thai: Based on the Novel “Eternal Love of Dream”

Received: July 22, 2023

Suthanya Panthong¹

Revised: September 12, 2023

Chutikan Hemsuwimol²

Accepted: October 6, 2023

Prakaikan Noknoi³, Kamonchanok Sittichoksthit⁴

Abstract

A Research of Translation Methods for Chinese Personal Pronouns into Thai: Based on the Novel “Eternal Love of Dream” aims to study and analyze the translation methods of Chinese pronouns into Thai, based on the original Chinese novel ‘Eternal Love of Dream’ written by Tang Qi Gong Zi, and Thai translation by Lin Mou, with a total of 24 pronouns. The research results show that the translation methods of Chinese personal pronouns into Thai can be divided into 4 types: 1) Direct translation by transferring pronunciation or using phonetic equivalence, 2) Direct translation by conveying the meaning, 3) Translation using other words to expand or convey a clearer meaning, and 4) Translation by omitting the meaning of the word. The most commonly encountered translation method is direct translation, which involves conveying the meaning. When translating directly by conveying the meaning, it is essential to choose appropriate Thai language terms based on the gender, age, and status of the speakers since the Thai language offers more choices for pronouns than Chinese. The selection of pronouns in Thai varies depending on the speakers' status, and if inappropriate terms are chosen, it can lead to miscommunication. Furthermore, it was also found that there are certain pronouns that can be translated using more than one method, ensuring clarity in the context without distorting the original meaning.

Keywords: translation methods, personal pronouns, Chinese language

¹ Lecturer, Chinese Language Program, Faculty of Humanities and Social sciences, Pibulsongkram Rajabhat University
e-mail: suthanya.p@psru.ac.th

² Independent Scholar
e-mail: cream.chuti@gmail.com

³ Independent Scholar
e-mail: plai.eiei2544@gmail.com

⁴ Lecturer, Chinese Language Program, Faculty of Humanities and Social sciences, Pibulsongkram Rajabhat University
e-mail: kamonchanok.sit@psru.ac.th

บทนำ

การใช้ทักษะด้านภาษาจีนไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารและการทำงานถือเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นในปัจจุบัน โดยเฉพาะทักษะด้านการแปลซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการสื่อสารให้ประสบความสำเร็จ การแปลเป็นการถ่ายทอดภาษารวมถึงวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในภาษาหนึ่งให้เป็นอีกภาษาหนึ่งภายใต้วัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความต่างทางรูปของภาษาหรือวัฒนธรรมแฝงในภาษาล้วนเป็นเงื่อนไขจำกัดความอิสระในการถ่ายทอดและแสดงความหมายทางภาษาไปสู่ผู้รับสารที่สำคัญยิ่ง (จิรัสศรี จิราส, 2562, หน้า 12) กล่าวคือ การแปลภาษาไทยเป็นภาษาจีนหรือภาษาจีนเป็นภาษาไทย หากผู้แปลเข้าใจลักษณะความแตกต่างด้านต่าง ๆ รวมถึงบริบทด้านวัฒนธรรมและประเพณีของทั้งสองภาษา และนำไปปรับใช้ในการแปลได้อย่างเหมาะสม จะทำให้การสื่อสารถูกต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น คำบุรุษสรรพนามเป็นสิ่งที่ผู้แปลควรให้ความสำคัญ เนื่องจากภาษาไทยและภาษาจีนต่างก็มีข้อแตกต่างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีของทั้งสองภาษา คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยสะท้อนถึงสถานะ อารมณ์ หรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา และมีให้เลือกใช้ค่อนข้างมาก ในขณะที่คำบุรุษสรรพนามในภาษาจีน โดยเฉพาะคำบุรุษสรรพนามที่ใช้ในปัจจุบันมีจำนวนไม่มากนัก อีกทั้งยังมีลักษณะการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้แปลควรคำนึงถึงบริบทของคู่สนทนาหรือสถานการณ์ในขณะนั้นและเลือกใช้คำให้ถูกต้องเหมาะสม

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2539, อ้างถึงใน สุชาติา เจียพงษ์, 2553, หน้า 34) ได้ให้คำจำกัดความของ “คำบุรุษสรรพนาม” ไว้ว่า คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนนามที่เป็นชื่อในการสื่อสาร แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) สรรพนามที่ใช้แทนตัวผู้พูด เรียกว่า บุรุษที่หนึ่ง เช่น ข้า กู ฉัน ผม 2) สรรพนามที่ใช้แทนตัวผู้ฟัง เรียกว่า บุรุษที่สอง เช่น เจ้า เอ็ง มึง สู้ 3) สรรพนามที่ใช้กับคน สัตว์ สิ่งของที่พูดถึง เรียกว่า บุรุษที่สาม เช่น เขา มัน ท่าน กาญจนา นาคสกุล (1997, อ้างถึงใน Le, T.M.K., & Mahavarakorn, S., 2022, p. 115) กล่าวว่า “คำสรรพนามภาษาไทยสะท้อนวัฒนธรรมไทยอย่างชัดเจน” คำบุรุษสรรพนามไม่เพียงแต่ทำหน้าที่แทนผู้พูดหรือผู้ฟัง แต่ยังแสดงลักษณะของผู้พูดและผู้ฟัง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง อารมณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงค่านิยมของคนไทย กล่าวคือ คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยสะท้อนถึงสถานะ อารมณ์ของผู้พูด หรือความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนาหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึงได้ คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีค่อนข้างมาก เช่น ข้า ข้าพเจ้า ฉัน ดิฉัน หม่อมฉัน เจ้า กู มึง เธอ เอ็ง คุณ ท่าน นาย มัน เขา เป็นต้น ซึ่งการใช้คำเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการแบ่งชนชั้นหรือสถานะระหว่างผู้สื่อสารได้อย่างชัดเจน เช่น การเรียกแทนตัวเองเมื่อสนทนากับพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ อาจใช้คำว่า ผม หนู เมื่อสนทนากับเพื่อนอาจเรียกแทนตัวเองว่า ฉัน เรา กู และอาจเรียกเพื่อนว่า เธอ แก มึง ซึ่งเลือกใช้ตามระดับของความสนิทสนม เป็นต้น คำบุรุษสรรพนามในภาษาจีนที่ใช้ในปัจจุบัน มี 3 ประเภท ได้แก่ คำสรรพนามที่ใช้แทนผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง มีจำนวน 9 คำ ได้แก่ 我、你、您、他、她、我们、你们、他们、她们 Lan (2011, อ้างถึงใน ชมพูนุช ประชาญสิทธิ และผกาศรี เย็นบุตร, 2564, หน้า 25) จะเห็นได้ว่า คำสรรพนามในภาษาไทยมีจำนวนค่อนข้างมาก สามารถเลือกใช้ได้หลากหลายตามบริบทที่ต่างกัน ในทางกลับกัน การแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนมีคำบุรุษสรรพนามให้เลือกใช้จำนวนไม่มาก สามารถใช้คำเดียวได้ในหลายบริบท เช่น คำว่า “我” ใช้เรียกแทนตัวเอง เป็น

สรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้ได้หลากหลายบริบท ไม่แบ่งแยกสถานะหรือระดับความสัมพันธ์ สันทนากับพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ เพื่อน หรือคนรัก สามารถใช้คำว่า “我” แทนตัวเองได้ แต่หากแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้แปลอาจต้องดูบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เพศ อายุ ความสัมพันธ์ และเลือกใช้คำแปลที่ถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยมีจำนวนมากกว่าภาษาจีน การเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามแต่ละคำมีความแตกต่างกันออกไปตามสถานะของผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง วัลยา วิวัฒน์ศร (2557) ได้กล่าวถึงการแปลคำสรรพนามว่า เป็นเรื่องละเอียดอ่อน เพราะภาษาไทยมีคำสรรพนามหลากหลายแทนตัวผู้พูด ผู้ที่พูดด้วย และผู้ที่ถูกพูดถึง คำสรรพนามจำนวนมากเหล่านี้นับบอก ฐานะ ชนชั้นการศึกษา สมบัติผู้ดี อารมณ์ และวัตถุประสงค์ของผู้พูด ผู้แปลต้องแยกแยะให้ชัดเจน เนื่องจากแม้เพียงสรรพนามแทนตัวผู้พูด ซึ่งเป็นผู้พูดคนเดียวกันก็ใช้ไม่เหมือนกันได้ แล้วแต่บริบทว่าผู้พูดกำลังพูดกับใคร พูดถึงใคร ผู้พูดเป็นใคร

ดังนั้น การแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยจึงควรคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง และผู้ที่ถูกกล่าวถึง รวมถึงสถานการณ์หรืออารมณ์ของผู้พูด และทำความเข้าใจความแตกต่างด้านวัฒนธรรมของทั้งสองภาษา เพื่อให้เข้าใจและสามารถเลือกใช้คำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากคำบุรุษสรรพนามจะถูกนำไปใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารแล้ว ยังพบคำบุรุษสรรพนามในงานวรรณกรรม นวนิยาย หรืองานเขียนประเภทต่าง ๆ อีกด้วย

ปัจจุบันนวนิยายจีนกำลังได้รับความนิยมในประเทศไทยเป็นอย่างมาก มีนวนิยายหรือวรรณกรรมจีนได้รับการแปลเป็นภาษาไทย และนำเสนอในรูปแบบรูปแบบรูปเล่มหรือนวนิยายแปลออนไลน์เป็นจำนวนมาก ธนาภัสสร สนธิรักษ์, วีรกาญจน์ กนกกุลเมส และปรีชา คะเนตนอก (2563, หน้า 1,271) กล่าวว่า วรรณกรรมแปลเป็นสิ่งที่ช่วยส่งผ่านวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปยังสังคมอื่น เพราะแต่ละชาติต่างก็มีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสภาพสังคม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะการใช้ภาษาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนที่คนต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม อาจไม่เข้าใจความหมายได้ นวนิยายเรื่อง 三生三世、枕上书 (上) ซึ่งแต่งโดย ถังชิงจื่อ (唐七公子) (2558) เป็นหนึ่งในนวนิยายจีนที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และได้รับการแปลเป็นฉบับภาษาไทย โดย หลิน โหม่ว ในชื่อภาษาไทยว่า “สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย” ซึ่งฉบับแปลภาษาไทยแบ่งเป็นเล่มที่ 1-2 เป็นนวนิยายจีนแนวโรแมนติกแฟนตาซีและกำลังภายใน การใช้ภาษาในการนำเสนอเรื่องราวจึงแตกต่างจากภาษาจีนที่ใช้ในการสื่อสารในยุคปัจจุบัน คำบุรุษสรรพนามส่วนใหญ่เป็นคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนโบราณที่เกี่ยวข้องกับเทพ กษัตริย์ ยศและตำแหน่ง ซึ่งพบได้น้อยในปัจจุบัน แต่กลับพบมากในงานแปลวรรณกรรม การแปลวรรณกรรมจีนเป็นภาษาไทยให้ได้ความหมายถูกต้องตามภาษาต้นฉบับ สื่อความคิดและความรู้สึกของตัวละครได้อย่างสมบูรณ์นั้น นอกจากผู้แปลจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในภาษาจีนและภาษาไทยเป็นอย่างดีแล้ว ควรศึกษาและทำความเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปด้วย เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความหมายของต้นฉบับภาษาจีนไปสู่ฉบับแปลภาษาไทย โดยรักษาความหมายของต้นฉบับไว้ได้อย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ตรงตามบริบทมากที่สุดด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยจากนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติ

สามภพ ลิขิตเหนือเขนย เพื่อศึกษากลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทย ซึ่งจะทำให้เข้าใจและเห็นความแตกต่างในการใช้คำบุรุษสรรพนามของทั้งสองภาษา เข้าใจในวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการใช้คำบุรุษสรรพนามในการเรียกขานของทั้งสองประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทย จากนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย ซึ่งฉบับแปลภาษาไทยแบ่งเป็นเล่มที่ 1-2

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยนี้ คือ คำบุรุษสรรพนามภาษาจีน จากนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) แต่งโดย ถังซิงจื่อ (唐七公子) พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. 2558 ฉบับที่ 1 สำนักพิมพ์ 文化发展出版社有限公司 และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย ซึ่งฉบับแปลภาษาไทยแบ่งเป็นเล่มที่ 1-2 แปลโดย หลินโหม่ว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ตารางบันทึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์กลวิธีการแปลแต่ละกลวิธี โดย

2.1 จัดทำตารางรวบรวมคำศัพท์ซึ่งเป็นคำบุรุษสรรพนามที่ปรากฏในหนังสือนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย ซึ่งฉบับแปลภาษาไทยแบ่งเป็น เล่มที่ 1-2 โดยเป็นตารางที่ระบุความหมายและประเภทของคำบุรุษสรรพนาม ซึ่งแบ่งเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำสรรพนามบุรุษที่ 2 และคำสรรพนามบุรุษที่ 3

2.2 วิเคราะห์กลวิธีการแปล โดยจัดทำเป็นตารางแยกประเภทกลวิธีการแปลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อบันทึกผลการวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามที่รวบรวมได้จากหนังสือนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย ซึ่งฉบับแปลภาษาไทยแบ่งเป็น เล่มที่ 1-2

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 เก็บรวบรวมข้อมูลด้านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลงานด้านวรรณกรรมจีนและไทย รวมถึงการแปลซีรีส์และนวนิยายจีน

3.2 รวบรวมคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนที่ปรากฏในนวนิยายต้นฉบับ เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) แต่งโดย ถังซิงจื่อ (唐七公子)

3.3 รวบรวมข้อมูลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนที่แปลเป็นภาษาไทย จากนวนิยายฉบับแปล เรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย เล่มที่ 1-2 แปลโดย หลินโหม่ว โดยเทียบเคียงกับต้นฉบับภาษาจีนและบันทึกข้อมูลลงในตาราง เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการแปล และสรุปผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลกลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยเปรียบเทียบความหมายระหว่างต้นฉบับภาษาจีนและฉบับแปลภาษาไทย และวิเคราะห์กลวิธีการแปลโดยอ้างอิงแนวคิดเทคนิคการแปลคำสรรพนามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยของ พัทธี โภคาสัมฤทธิ์ (2554, หน้า 57) และหลักการแปลชื่อเฉพาะภาษาต่างประเทศเป็นภาษาจีนของกนกพร นุ่มทอง และศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม (2562, หน้า 120) รวมถึงเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

พัทธี โภคาสัมฤทธิ์ (2554, หน้า 57) ได้แบ่งเทคนิคการแปลออกเป็น 8 แนวทาง ได้แก่ 1) การแปลโดยตรงตัวเป็นสรรพนาม 2) การแปลเป็นคำเดิมของสรรพนาม 3) การแปลโดยลดรูปสรรพนามแต่คงความหมาย 4) การแปลเป็นคำนับญาติ 5) การแปลสรรพนามที่เป็นทางการ 6) การแปลเป็นภาษาไม่เป็นทางการ 7) การแปลเป็นคำแสดงบทบาทและหน้าที่ 8) การแปลสรรพนามปรุงแต่ง

กนกพร นุ่มทอง และศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม (2562, หน้า 120) ได้แบ่งกลวิธีการแปลคำชื่อเฉพาะภาษาต่างประเทศเป็นภาษาจีนเป็น 4 วิธี คือ 1) การทับศัพท์ 2) การแปลความหมาย 3) การผสมระหว่างการแปลความหมายและการทับศัพท์ และ 4) การแปลตั้งชื่อใหม่

4.2 บันทึกข้อมูลการวิเคราะห์กลวิธีการแปลประเภทต่าง ๆ พร้อมประโยคตัวอย่างจากต้นฉบับภาษาจีนและฉบับแปลภาษาไทย เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาสรุปผลการวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า คำบุรุษสรรพนามภาษาจีนที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง 三生三世, 枕上书 (上) มีจำนวน 24 คำ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. คำสรรพนามบุรุษที่ 1 จำนวน 12 คำ ได้แก่ 本少、奴、臣、臣下、老子、老夫、本君、爷、老君、我、我们、咱们
2. คำสรรพนามบุรุษที่ 2 จำนวน 4 คำ ได้แก่ 你、人们、你们、大家
3. คำสรรพนามบุรุษที่ 3 จำนวน 8 คำ ได้แก่ 他、她、它、他们、她们、它们、他老人家、他人

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยเปรียบเทียบความหมายระหว่างต้นฉบับภาษาจีนและฉบับแปลภาษาไทย และวิเคราะห์กลวิธีการแปลโดยอ้างอิงแนวคิดการแปลคำสรรพนามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยของ พัทธี โภคาสัมฤทธิ์ (2554, หน้า 57) และหลักการแปลชื่อเฉพาะภาษาต่างประเทศเป็นภาษาจีนของกนกพร นุ่มทอง และศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม (2562, หน้า 120) โดยมีผลการวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยจากหนังสือนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย ซึ่งฉบับแปลภาษาไทยแบ่งเป็น เล่มที่ 1-2 แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. การแปลตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์
2. การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย
3. การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทนเพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน
4. การแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ

ตารางที่ 1 กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย

กลวิธีการแปล	คำสรรพนาม บุรุษที่ 1	คำสรรพนาม บุรุษที่ 2	คำสรรพนาม บุรุษที่ 3	รวม (คำ)
1. การแปลตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์	本少、老君、老子、老夫、本君、臣下、臣、奴、爷	-	-	9
2. การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย	我、我们、咱们	你、你们、人们、大家	他、她、它、他们、她们、它们、他人、他老人家	15
3. การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทนเพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน	我们	你们	他、她、它、他们	6
4. การแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ	我	-	她、它	3
รวม				33

จากตารางจะเห็นได้ว่า กลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยจากหนังสือนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书(上) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย เล่มที่ 1-2 ที่พบมากที่สุด คือ การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย กลวิธีการแปลที่พบน้อยที่สุด คือ การแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ มีเพียง 3 คำ เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 และคำสรรพนามบุรุษที่ 3 นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าการแปลโดยใช้กลวิธีการแปลแบบตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ ผู้แปลใช้กับคำบุรุษสรรพนามบุรุษที่ 1 และยังมีคำบุรุษสรรพนามจำนวนหนึ่งใช้กลวิธีการแปลมากกว่า 1 ประเภท เช่น คำว่า “我” ผู้แปลใช้กลวิธีการแปล 3 ประเภท คือ การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทนเพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน และการแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ เป็นต้น โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอตัวอย่างกลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทย ดังนี้

1. การแปลตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์

การแปลตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ คือ การแปลโดยถ่ายทอดเสียงโดยใช้การสะกดเสียงของคำในภาษาไทย ที่มีเสียงเหมือนหรือคล้ายกับเสียงสะกดในภาษาจีน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มความหมายเข้าไป เช่น

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับภาษาจีน: “本少晓得你对那位用情至深、但他知几何、可曾上心?”
(หน้า 207)

ฉบับแปลภาษาไทย: เป็นสาวทราบตัวเจ้ามีใจให้ท่านผู้นั้นอย่างลึกล้ำ แต่ท่านทราบหรือไม่เคยสนใจหรือไม่? (หน้า 26)

คำว่า “本少” เป็นคำบุรุษสรรพนามที่ใช้เรียกแทนตนเอง มักใช้กับชายผู้มีฐานะทางสังคมที่ดีหรือมีสถานะเป็นคุณชาย นายน้อย อยู่ในตระกูลสูงศักดิ์ ซึ่งผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลคำว่า “本少” โดยการถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ในการใช้เรียกแทนตัวเองว่า “เป็นสาว”

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับภาษาจีน: 你罚她蹲了水牢、谁来给本君做饭? (หน้า 216)

ฉบับแปลภาษาไทย: เจ้าลงโทษนางอยู่ในคุกน้ำเสียแล้ว ใครจะมาทำอาหารให้เป็นจวิน? (หน้า 43)

คำว่า “本君” เป็นคำบุรุษสรรพนามที่ผู้ชายที่มีสถานะทางสังคมที่ดีในสมัยโบราณใช้เรียกแทนตัวเอง ซึ่งผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลคำว่า “本君” โดยการถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ว่า “เป็นจวิน”

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับภาษาจีน: 奴是怕老师在九歌公主处不惯、才借着今日炖了些汤来。(หน้า 289)

ฉบับแปลภาษาไทย: หนูเกรงว่าเหล่าซือจะอยู่ที่เรือนขององค์หญิงจิวเกอไม่คุ้นชิน จึงได้อาศัยวันนี้ต้มน้ำแกงมาเล็กน้อย (หน้า 176)

คำว่า “奴” หมายถึง ข้าทาส หรือคนรับใช้ และเป็นคำเรียกแทนตนเองอย่างถ่อมตัวของหญิงสาวชาวจีนในยุคโบราณที่มีสถานะเป็นข้าทาส หรือคนรับใช้ของผู้สูงศักดิ์ ซึ่งผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลคำว่า “奴” โดยการถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ว่า “หนู”

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับภาษาจีน: 据臣下的探听。(หน้า 237)

ฉบับแปลภาษาไทย: จากที่เงินเซียสืบทราบ (หน้า 80)

คำว่า “臣下” หมายถึง ขุนนาง ข้าราชการบริวารในสมัยศักดินา เป็นคำที่ใช้สำหรับเรียกแทนตนเองอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อสนทนากับพระมหากษัตริย์หรือผู้สูงศักดิ์ในราชสำนัก ซึ่งผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลคำว่า “臣下” โดยการถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ว่า “เงินเซีย” .

2. การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย

การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย คือ การแปลโดยเลือกใช้คำในภาษาไทยที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกัน สามารถสื่อความหมายเดียวกันกับคำในภาษาจีนได้ เช่น

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับภาษาจีน: “为什么**我**在这里**你**就不能带**他**来?” (หน้า 279)

ฉบับแปลภาษาไทย: “ไฉน**ข้า**อยู่ที่นี่แล้ว**ท่าน**จะพา**เขา**มาไม่ได้?” (หน้า 156)

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับภาษาจีน: “**你**这么说、难道还有什么隐情?” (หน้า 156)

ฉบับแปลภาษาไทย: “**ท่าน**พูดแบบนี้ หรือยังมีเบื้องหลังใด?” (หน้า 177)

คำบุรุษสรรพนาม “我” และ “你” เมื่อแปลความหมายเป็นภาษาไทย สามารถแปลได้ค่อนข้างหลากหลาย คำว่า “我” สามารถแปลว่า ฉัน ผม ข้า หรือ กู คำว่า “你” สามารถแปลเป็น เธอ คุณ ท่าน เจ้า หรือ มึง เป็นต้น จากตัวอย่างที่ 5-6 ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลโดยการถ่ายทอดความหมาย โดยเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับสถานะของผู้สนทนา รวมถึงเหตุการณ์และยุคสมัยของเหตุการณ์ ซึ่งเรื่องราวในนวนิยายฉบับนี้เป็นเรื่องราวในยุคสมัยโบราณและมีการแบ่งสถานะชนชั้นอย่างชัดเจน จึงเลือกใช้คำว่า ข้า และ ท่าน แทนความหมายของคำว่า “我” และ “你”

ตัวอย่างที่ 7

ต้นฉบับภาษาจีน: “连平日饮用的一些酒具都是**他**亲手烧制的。” (หน้า 98)

ฉบับแปลภาษาไทย: “กระทั่งภาชนะดื่มสุราบางชิ้นที่ใช้สอยในชีวิตประจำวัน**เขาก็**ปั้นเองเผาเองกับมือ” (หน้า 140)

ตัวอย่างที่ 8

ต้นฉบับภาษาจีน: 第一次这么近地看东华的眼睛、这就是世间最尊贵**她**曾经最为崇拜的神。(หน้า 309)

ฉบับแปลภาษาไทย: เป็นครั้งแรกที่มองดวงตาของตงหัวใกล้ชิดถึงเพียงนี้ นี่คือเทพผู้ทรงศักดิ์สูงสุดในโลกนี้ ซึ่งนางเคยเทิดทูนบูชามากที่สุด (หน้า 213)

คำบุรุษสรรพนาม “他” และ “她” ในตัวอย่างที่ 7-8 เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ซึ่งในภาษาจีนคำว่า “他” และ “她” มีเสียงอ่านเหมือนกัน ต่างมีความหมายระบุถึงบุคคลที่ 3 แต่ตัวอักษรหรือตัวเขียนต่างกัน เพื่อแยกเพศชายและเพศหญิง คำว่า “他” ระบุถึงบุคคลที่ 3 ที่เป็นเพศชาย ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “เขา” คำว่า “她” ระบุถึงบุคคลที่ 3 ที่เป็นเพศหญิง แปลเป็นภาษาไทยว่า “นาง” ซึ่งเหมาะสมกับเรื่องราวในนวนิยายที่เป็นเหตุการณ์ในยุคสมัยโบราณ

3. การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทนเพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน

การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทนเพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจนคือ การแปลโดยใช้คำที่ให้ความหมายชัดเจนมาแทนความหมายจากคำต้นฉบับ เพื่อให้ความหมายครอบคลุมและชัดเจนขึ้นโดยไม่ทำให้ความหมายเดิมของคำเปลี่ยนไป เช่น

ตัวอย่างที่ 9

ต้นฉบับภาษาจีน: “这几天你们总会找一天打起来。” (หน้า 231)

ฉบับแปลภาษาไทย: อย่างไรก็ตามที่วันนี้ท่านกับเขาย่อมต้องหาเวลาสักวันสู้กันเสียอีก (หน้า 69)

ตัวอย่างที่ 10

ต้นฉบับภาษาจีน: 他终于理解到她的意思。“不用了、我刚才尝了” (หน้า 100)

ฉบับแปลภาษาไทย: ในที่สุดตงหัวก็เข้าใจความหมายของนาง “ไม่ต้องแล้วเมื่อก็ข้าชิมแล้ว” (หน้า 143)

จากตัวอย่างที่ 9 ความหมายของ “你们” คือ พวกคุณ ซึ่งผู้แปลเลือกใช้คำว่า “ท่านกับเขา” แทนคำว่า พวกคุณ โดยความหมายที่ต้องการระบุถึงยังคงเดิม และในตัวอย่างที่ 10 เป็นการแปลโดยการใช้อักษรหรือตำแหน่งมาแปลความหมายคำว่า “他” ซึ่งมีความหมายว่า “เขา” แต่ผู้แปลใช้อักษร “ตงหัว” แทนคำว่า “เขา” ทั้งนี้การที่จะแปลโดยการใช้อักษร หรือตำแหน่งแทนนั้นต้องมีความเข้าใจอยู่ก่อนแล้วว่าประโยคข้างต้น กล่าวถึงบุคคลใด

4. การแปลแบบละทิ้งความหมาย

การแปลแบบละทิ้งความหมาย คือ การแปลโดยตัดคำแปลของคำต้นฉบับออก โดยไม่แปลความหมาย ซึ่งอาจเป็นคำที่ไม่ทำให้ความหมายของประโยคผิดเพี้ยน และมีบริบทในการสื่อสารของผู้ส่งสารและรับสารที่ชัดเจน ความหมายในการสื่อสารยังคงเดิม เช่น

ตัวอย่างที่ 11

ต้นฉบับภาษาจีน: 我说、你这小短腿能不跑快点啊。 (หน้า 43)

ฉบับแปลภาษาไทย: นี่แน่ะ ขาสั้น ๆ นี่ของเจ้าวิ่งให้เร็วสักหน่อยได้หรือไม่? (หน้า 46)

ตัวอย่างที่ 12

ต้นฉบับภาษาจีน: 直到青青衣神君远远消失在视野里、她才含着丝笑。 (หน้า 34)

ฉบับแปลภาษาไทย: จวบจนเส้นจันชูตเขียวลับหายไปจากจักษุจึงค่อยยิ้ม (หน้า 31)

จากประโยคตัวอย่างที่ 11 เป็นการแปลโดยการละทิ้งความหมายโดยไม่ได้แปลคำว่า “我” ตามคำต้นฉบับ ซึ่งหากแปลจากต้นฉบับโดยไม่ละทิ้งความหมาย จะมีความหมายว่า “ข้าว่า ขาสั้น ๆ นี่ของเจ้าวิ่งให้เร็วสักหน่อยได้หรือไม่” และในตัวอย่างที่ 12 ผู้แปลได้ละคำแปลของคำว่า “她” ไป ซึ่งหากแปลจากต้นฉบับโดยไม่ละทิ้งความหมายของคำว่า “她” อาจแปลความหมายได้ว่า “จวบจนเส้นจันชูตเขียวลับหายไปจากจักษุนางจึงค่อยยิ้ม” ทั้งนี้การละทิ้งความหมายดังกล่าวไม่ทำให้ความหมายของประโยคผิดเพี้ยน ความหมายในการสื่อสารยังคงเดิม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่ากลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทย จากหนังสือนวนิยายต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง 三生三世、枕上书 (上) และฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง สามชาติสามภพลิขิตเหนือเขนย ซึ่งฉบับแปลภาษาไทยแบ่งเป็น เล่มที่ 1-2 สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท คือ 1) การแปลตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์ 2) การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย 3) การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทน

เพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน และ 4) การแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ โดยกลวิธีการแปลที่พบมากที่สุด คือ การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย จำนวน 15 คำ กลวิธีการแปลที่พบน้อยที่สุด คือ การแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ จำนวน 3 คำ ทั้งนี้ คำบุรุษสรรพนามภาษาจีนที่ใช้กลวิธีการแปลตรงโดยถ่ายทอดเสียงหรือทับศัพท์มีเพียงคำสรรพนามบุรุษที่ 1 เท่านั้น และมีคำบุรุษสรรพนามจำนวนหนึ่งที่ใช้กลวิธีการแปลมากกว่า 1 ประเภท เช่น คำว่า “我” ผู้แปลใช้กลวิธีการแปล 3 ประเภท คือ การแปลตรงโดยถ่ายทอดความหมาย การแปลโดยใช้คำอื่นทดแทนเพื่อขยายความหรือสื่อความหมายที่ชัดเจน และการแปลแบบละทิ้งความหมายของคำ เห็นได้ว่า การแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย ไม่สามารถเลือกใช้เพียงกลวิธีใดวิธีหนึ่งได้ อาจต้องมีการเลือกใช้กลวิธีการแปลโดยการใช้คำอื่นมาขยายหรือการตัดคำละทิ้งความหมาย เพื่อให้บริบทมีความชัดเจนหรือกระชับมากยิ่งขึ้น ดังแนวคิดของ ญัณนันท์ ตียนานท์ (2557) ซึ่งได้ศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายจีน เจีย กับฉบับแปลภาษาไทย บ้าน และพบว่า การเพิ่มหรือตัดทอน ปรับเปลี่ยนความหมายใหม่จากต้นฉบับภาษาจีนส่งผลให้บริบทมีความชัดเจน กระชับรัดกุมยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มาลี วรลัคนากุล (2560) ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการแปลวรรณกรรมนวนิยายกำลังภายใน ฉบับแปลภาษาไทย เรื่อง กระบี่ใจพิสุทธิ์ จากต้นฉบับภาษาจีน เรื่อง เหลียนเฉิงเจี๋ย (连城诀) ซึ่งพบว่า การถ่ายทอดความหมายโดยมีการเพิ่มคำตัดทอนหรือปรับเปลี่ยนใหม่จากต้นฉบับภาษาจีน โดยคงรูปแบบไวยากรณ์จีนไว้ จะส่งผลให้บริบทมีความชัดเจน ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้เรื่องราวตามต้นฉบับ ทั้งนี้ การเลือกแปลคำสรรพนามภาษาจีนเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการเลือกแปลโดยใช้การถ่ายทอดความหมายจำเป็นต้องเลือกใช้คำแปลภาษาไทยให้เหมาะสมกับเพศ วัย สถานะของผู้สนทนา เนื่องจากภาษาไทยมีคำบุรุษสรรพนามให้เลือกใช้มากกว่าภาษาจีน หากเลือกใช้คำแปลที่ไม่เหมาะสม อาจทำให้การสื่อความหมายผิดพลาดได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะกลวิธีการแปลคำบุรุษสรรพนามจากภาษาจีนเป็นภาษาไทย โดยมีขอบเขตการศึกษาในนวนิยายเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมถึงกลวิธีการแปลคำประเภทอื่น ๆ หรือขอบเขตอื่น ๆ และไม่ครอบคลุมในระดับประโยค ผู้สนใจอาจนำข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปศึกษาต่อในระดับที่ครอบคลุมมากกว่านี้ได้ อีกทั้งการวิเคราะห์การแปลยังไม่ครอบคลุมถึงข้อผิดพลาดในการแปล

2. ผลการศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษา หรืองานด้านการแปล เช่น งานวรรณกรรม เอกสาร แปลซีรี่ย์ และบทความได้

บรรณานุกรม

- กนกพร นุ่มทอง และศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม. (2562). หลักและข้อควรระวังในการแปลจีน-ไทย-ไทย-จีน. **วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**, 12(2), หน้า 105-151.
- จรัสศรี จิรภาส. (2562). การแปลคำเฉพาะไทย-จีน: สภาพปัญหาข้อจำกัดและหลักเกณฑ์การถ่ายเสียงคำไทยด้วยอักษรจีน ใน **การประชุมวิชาการด้านจีนศึกษาระดับนานาชาติ ครั้งที่ 2**. (หน้า 11-38). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชมพูนุช ประชาญสิทธิ และผกาศรี เย็นบุตร. (2564). การใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยและภาษาจีนของนักศึกษาชาวจีน. **วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต**, 17(2), หน้า 19-36.
- ณัฐนันท์ ดิยานนท์. (2557). การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายจีน เจีย กับฉบับแปลภาษาไทย บ้าน. **วารสารบัณฑิตศึกษามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, 3(1), หน้า 1-26.
- ธนาภัสสร สนิธิรักษ์, วีรกาญจน์ กนกมเลส และปรีชา เคเนตนอก. (2563). การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีในการแปลนวนิยายภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**, 8(4), หน้า 1269-1282.
- พัชรี โภคาสมฤทธิ. (2554). การแปลคำสรรพนามจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย. **วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 33(2), หน้า 57-88.
- มาลี วรลัคนากุล. (2560). การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีในการแปลวรรณกรรมนวนิยายกำลังภายใน ฉบับแปลภาษาไทยเรื่อง กระบี่ใจพิสุทธิ์ จากต้นฉบับภาษาจีน เรื่องเหลียนเฉิงเจี๋ย (连城诀). **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 13(2), หน้า 79-103.
- วัลยา วิวัฒน์ศร. (2557). **การแปลวรรณกรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิวัฒน์ศร.
- สุชาดา เจียพงษ์. (2553). **การเปรียบเทียบคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย 4 ถิ่น**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ถังซิงจื่อ. (2558). **สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย เล่มที่ 1**. แปลจาก 三生三世, 枕上书(上) โดย หลินหม่อว. กรุงเทพฯ: สุริย์พร.
- ถังซิงจื่อ. (2558). **สามชาติสามภพ ลิขิตเหนือเขนย เล่มที่ 2**. แปลจาก 三生三世, 枕上书(上) โดย หลินหม่อว. กรุงเทพฯ: สุริย์พร.
- Le, T.M.K., & Mahavarakorn, S. (2022). Cultural Factors Affecting the Usage of Thai Personal Pronouns of the Vietnamese Students Learning Thai as a Foreign Language. **The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal (GTHJ.) Kamphaeng Phet Rajabhat University**, 28(4), pp. 113-124.
- Tangqigongzi. (2019). **Sansheng Sanshi Zhenshang shu** (Shang). China: Cultural Development Press.

ตัวตลก ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว

Clowns In Sepha Drama of Khun Chang Khun Phaen in Episode Plai Bua Kidnapped Nang Wan Kaew

วันที่รับบทความ: 1 กันยายน 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 16 ตุลาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 17 ตุลาคม 2566

พิษณุ กันภัย¹

ธีรภัทร์ ทองนิ่ม²

จุลชาติ อรัญยะนาค³

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง และกระบวนการทำร้ายของ ปอง-เปอ ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว ผลการศึกษาพบว่า การแสดงตลกมีมาตั้งแต่สมัยโบราณและได้รับการสืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยปรากฏเด่นชัดอยู่ในการแสดง โขนและในการสวดคฤหัสถ์ ต่อมาได้้นำการแสดงทั้งสองประเภทมารวมกัน และเรียกการแสดงนี้ว่า จำอวด ต่อมาคำว่าจำอวดกับการแสดงตลกได้ปะปนกัน อาจจะเรียกการแสดงจำอวด หรือการแสดงตลก ก็ได้ ภายหลังการแสดงจำอวดหรือตลกได้สอดแทรกอยู่ในการแสดงละครเพื่อสร้างความขบขันให้กับผู้ชม ตลกที่ปรากฏในการแสดงละครที่เด่นชัดจะอยู่ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ด้วยเนื้อเรื่องมีความ ยาวและสามารถตัดตอนเป็นตอนสั้น ๆ ได้ สำหรับละครเสภาที่ปรากฏตัวตลกที่มีเอกลักษณ์เด่นชัดนั้น คือตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว เนื่องด้วยในการแสดงตลกในตอนนี้จะมีลักษณะที่มีบทร้องและ กระบวนทำรำกำกับเฉพาะเอาไว้ โดยจะไม่เล่นแบบ “ลอยดอก” หมายถึง การเดินสดไม่กำหนดไว้ตายตัว เปลี่ยนไปได้ในการแสดงแต่ละครั้ง จึงทำให้ตัวตลกในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ได้รับความนิยม จนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ตัวตลก ละครเสภา ขุนช้างขุนแผน

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
e-mail: nu.pisanu56@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชานาฏศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Clowns In Sepha Drama of Khun Chang Khun Phaen in Episode Plai Bua Kidnapped Nang Wan Kaew

Received: September 1, 2023

Revised: October 16, 2023

Accepted: October 17, 2023

Pisanu kanpai ¹

Theeraphut Tongnim ²

Chulachart Aranyanak ³

Abstract

This article is a part of thesis under Master of Fine Arts Program in Performing Arts, Graduate Studies, Bunditpatanasilpa Institute. The objective is to study show performance and dance pattern of clowns in Sepha Drama of Khun Chang Khun Phaen in Episode Plai Bua Kidnapped Nang Wan Kaew. It was found that funny show has existed since ancient times and has been inherited to the present prominently shown in Khon Performance and Layman Pray. Later both shows were combined and called this show “Cham-uat” or comedian show. Then, the “Cham-uat” and funny show were mixed, so, it may be called “Cham-uat” show or funny show. Later both shows have been incorporated into the theatrical performances to create humor for audiences. Distinguished funny show in drama is shown in Sepha Drama of Khun Chang Khun Phaen. This is because the story is long and can be cut into a short episode. Sepha Drama in which clowns appeared apparently is the episode Plai Bua Kidnapped Nang Wan Kaew. The funny show in this episode has specific song and dance moves. It cannot be shown as “Loy Dok” which means to improvise, not fixed or can change in each show. Hence, the clowns in Sepha Drama of Khun Chang Khun Phaen have been popular until nowadays.

Keywords: Clowns, Sepha Drama, Khun Chang Khun Phaen

¹ Master's degree student, Program in performing Arts, Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute
e-mail: nu.pisanu56@gmail.com

² Asst.Prof.Dr., Faculty of Music and Drama, Bunditpatanasilpa Institute

³ Asst.Prof.Dr., Department of Dramatic, Arts College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute

บทนำ

สังคมไทยเริ่มรู้จักคำว่า “ตลก” มาตั้งแต่สมัยต้นกรุงศรีอยุธยา เรียกกันว่า สวดพระ และได้พัฒนาเป็นการสวดคฤหัสถ์ ได้สืบทอดเปลี่ยนแปลงมาจากการสวดพระอภิธรรมของพระภิกษุ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 บทบาทตลกเริ่มมีความชัดเจนและได้ยกฐานะขึ้น พระองค์ทรงเรียกตลกโฉนว่า “จำอวด” ซึ่งเป็นการนำสิ่งที่จำได้มาอวด หรือแสดงให้ชม และพระราชทานบรรดาศักดิ์จำอวดให้เป็นขุนนางหลายคน เรียกว่า “ตลกหลวง” มีหน้าที่แสดงจำอวด ประกอบการแสดงโฉนหลวง และละครของหลวงในสมัยนั้น ต่อมาภายหลังการแสดง ตลกหรือจำอวดได้สอดแทรกการแสดงในละครทุกประเภท เพื่อสร้างความขบขันให้แก่ผู้ชม สำหรับการแสดงตลกหรือจำอวด ที่แตกต่างจากละครเรื่องอื่นคือ ละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว ปรากฏตัวตลกที่มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากตลกในละครทั่วไป

ในการแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว ได้มีการสอดแทรกตัวละครที่สร้างอารมณ์ขันให้ผู้ชมได้มากที่สุด คือ ป่อง เปอ เนื่องจากผู้ประพันธ์ คือ หลวงพัฒนพงศ์ภักดี (ทิม สุขยางค์) ซึ่งขณะนั้นเป็นขุนจบพลรักษ์เป็นผู้หนึ่งที่แต่งบทละครที่เล่นในคณะเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง (เพ็ง เพ็ญกุล) (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2546, หน้า 235) กล่าวไว้ในหนังสือตำนานละครโอเหนา ได้สร้างให้ตัวละคร ป่อง เปอ เป็นตัวตลกของตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว ทั้งรูปร่าง คำพูด หรือการแสดงออกของท่าทาง ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกขบขันมากยิ่งขึ้น ต่อมากรมศิลปากรได้จัดการแสดงละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้วซึ่งผู้ได้รับบทบาท ป่อง เปอ นั้นคือ ครูยอแสง ภักดีเทวา ได้ถ่ายทอดให้ ครูประพันธ์ ลมุลวงศ์ ครูแสง อัญญาวัชร ครูจำนง พรพิสุทธิ์ ครูเสรี หวังในธรรม และครูประสาธ ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งท่านเป็นผู้แสดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในด้านการร้อง การพากย์โฉน และการแสดงตลก ซึ่งท่านนั้นเป็นผู้ที่มีไหวพริบในการโต้ตอบมุขตลกได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้ชมเข้าถึงอารมณ์และบทบาทที่นักแสดงถ่ายทอดออกมาได้อย่างประทับใจแก่ผู้ชม จึงทำให้คุณครูประสาธ ทองอร่ามมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และท่านยังถ่ายทอดให้กับ ครูเกริกชัย ไญยยิ่ง และครูสุทธิ สุทธิรักษ์

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นคุณค่าของกลวิธีการแสดงตลกในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว ซึ่งผู้ที่แสดงอยู่ในปัจจุบันจะปรากฏในการแสดงของกรมศิลปากรเท่านั้น ในสังกัดวิทยาลัยนาฏศิลป์ และส่วนภูมิภาคยังไม่ปรากฏหลักฐานผู้ที่แสดง ซึ่งเป็นกระบวนการทำร้ายในการแสดงตลกที่ปรากฏอยู่ในบทร้องที่มีเอกลักษณ์ และเนื้อร้องเฉพาะตัว จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นการอนุรักษ์ และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของไทยมิให้สูญหาย อีกทั้งต้องการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำร้ายและกลวิธีในการแสดงตลกในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว ตามแนวทางครูยอแสง ภักดีเทวา โดยศึกษาผ่านครูประสาธ ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลทางวิชาการใช้ในการศึกษาค้นคว้า ดังเจตนารมณ์ของบรมครูโบราณจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ไทย เพื่อเป็นแบบอย่างแก่ผู้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดง และกระบวนการทำซ้ำของ ป่อง-เป๋อ กรณีศึกษา ครูประสาททองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์มีประเด็นคำถามแบบไม่มีโครงสร้างเกี่ยวกับแนวองค์ประกอบการแสดงของ ป่อง-เป๋อ ในละครเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว

การเก็บบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลโดยการถ่ายภาพ การถ่ายวีดิทัศน์ และการบันทึกเสียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง ประกอบกับการค้นคว้าทางเอกสารตำรา หนังสืองานวิจัยต่าง ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยประมวลข้อมูลทางเอกสาร ตำรา หนังสือ การสัมภาษณ์ และการฝึกปฏิบัติทำซ้ำ แล้วนำมาสรุปเรียบเรียงเป็นเอกสารรูปแบบงานวิจัย

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

ละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นละครพื้นบ้านที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน และมีเนื้อเรื่องที่ยาวสามารถตัดตอนสั้น ๆ ที่ใช้สำหรับการแสดง ในการแสดงละครเสภามีตัวละครที่ขาดเสียมิได้ นอกจากพระเอก นางเอก คือตัวตลก ตัวตลกเป็นตัวละครที่สร้างเสียงหัวเราะ เป็นตัวดำเนินเรื่อง หรือสร้างสถานการณ์ให้เปลี่ยนจากเนื้อเรื่องที่ตึงเครียดเปลี่ยนกลับมาขบขันได้ โดยคำว่า “จำอวด” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายไว้ว่า “น. ตลก, ผู้แสดงขบขัน, ว. สำหรับอวด, สำหรับเล่นขบขัน” ส่วนคำว่า “ตลก” ให้ความหมายไว้ว่า “น. คนขบขัน, คนที่เล่นขบขัน, ตัวละครที่เล่นให้ขบขัน” ซึ่งเดิมคำว่า จำอวด ใช้เรียกพวกเล่นสำหรับกับละคร เช่นที่กำหนดศักดิ์นาไว้ในกฎหมาย ศักดินารวมกับผู้แสดงละครตัวอื่น จะเห็นได้ในกลอนบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนทำศพนางวันทอง

จำอวดเอาอายค่อมเข้าด้อมเมียง

พูดจาฮาเสียงสนั่นโรง

(กรมศิลปากร, 2505, หน้า 817)

ตลกหนึ่งใหญ่ ที่ปรากฏบทกลอนไหว้ครูเสภา ว่า

ครูคือชื่อว่าพระยานนท์

ตลกโขนหนังเล่นเห็นไม่ขาด

ฆ้องระนาดส่งได้ไม่ขัดสน

ใครอยากรู้เป็นครูให้ทุกคน

(กรมศิลปากร, 2505, หน้า 14)

ในบทกลอนที่กล่าวถึงจำอวดที่ชื่อว่า “อ้ายค่อม” เข้าใจว่าคำว่าอ้ายค่อมอาจจะเป็นสมญานามประจำตัวของจำอวดหรือตลก แต่ไปเล่นแทรกในละคร หรืออาจจะไปเล่นโดยเอกเทศแยกสำหรับมาจากละคร

“อ้ายค่อม” อาจเป็น ตลกหุ่น ซึ่งเป็นที่รู้จักกันมีทั้งหมด 3 ตัว คือ 1) อ้ายโหนก 2) อ้ายกลัก และ 3) อ้ายค่อม ตัวตลกหรือจำอวดที่กล่าวมาในบทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนทำศพนางวันทอง อาจเป็นจำอวดประกอบการเล่นหุ่นเป็นได้ (ธนิต อยู่โพธิ์, 2511, หน้า 141)

“จำอวดหรือตลกเอกเทศ” ในการแสดงจำอวดอาจแยกจัดการแสดงเป็นเรื่องสั้น ๆ เรียกว่า “เอกเทศ” โดยมุ่งที่ตลกขบขันเป็นหลักคล้ายกับละครย่อยที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งได้มีกำหนดศักดิ์นาของพวกจำอวดไว้ในกฎหมายศักดินาโบราณ (ฉบับตรา 3 ดวง ของรัชกาลที่ 1) รวมกับผู้แสดงละครอื่น ๆ ดังนี้

- นายโรง	นา	200
- ยืนเครื่องรอง	นาคนละ	100
- นางเอก	นาคนละ	100
- ยืนเครื่องเลว	นาคนละ	80
- นางเลว	นาคนละ	80
- จำอวด	นา	50

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2521, หน้า 113)

ต่อมาภายหลัง คำว่า “ตลก” กับ “จำอวด” ได้ใช้ปะปนกัน ปรากฏในหนังสือรามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น สำหรับเล่นโขนมีทั้งหมด 6 ชุด 8 ตอน คือ 1) สีดาทาย ตอนที่ 1 สำมะนักขาหึง และตอนที่ 2 ตามกวาง 2) เพลงกา 3) พิเภกถูกขับ 4) จองถนน มี 2 ตอน 5) ประเดิมศึกलगกา ตอนที่ 1 ศุกะสาริณปลอมพล ตอนที่ 2 สุครีพหักฉัตร ตอนที่ 3 องคตสื่อสาร 6) นาคบาท

ภาพที่ 1 ตลกในการแสดงโขน (ตลกลิง และตลกยักษ์)
ที่มา: ธนิต อยู่โพธิ์ (2516)

ในบทพระราชนิพนธ์นี้ทรงเรียกตลกว่า “จำอวด” และในสมัยของพระองค์ทรงรับอุปการะจำอวดไว้หลายคน บางคนก็โปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็นขุนนางซึ่งมีอยู่ 2 สำหรับ คือ พิเศษ

สำหรับ 1	1. ประหาสบดี	(สำริด เนตรประหาส)	ขุน
	2. ราชชนทิกการ	(จันทร์ ประหาส)	หมื่น
	3. สำราญสมิตมุข	(แจ่ม ประหาส)	
		(อืด ตามประหาส)	ขุน
	4. สนุกชวนเริง	(หวด เรียงเนตร)	ขุน
	5. บันเทิงหัว	(เปี้ยว วัชรประหาส)	หมื่น

สำหรับ 2	6. ช่วยสำเร็จสรวล	(สุข วัชรประหาส)	หมื่น
	7. ช่วยสำเร็จสราญ	(แฉ่ง โชตินัญ)	หมื่น
	8. สมานประหาสกิจ	(แคล้ว วัชรโบล)	ขุน
	9. สมิตประหาสกร	(เจิม นาคมาลัย)	หมื่น

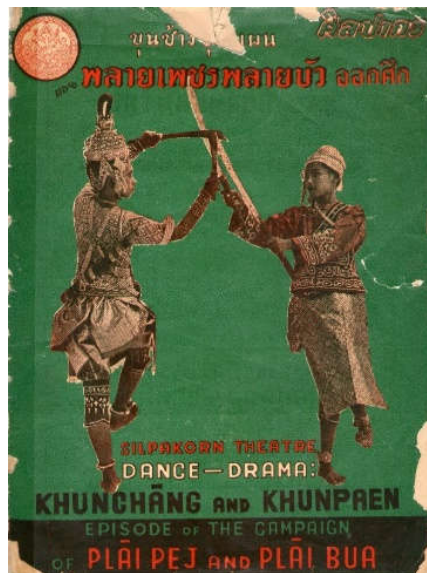
(ธนิต อยู่โพธิ์, 2551, หน้า 142)

จะเห็นได้ว่าราชทินนามของจำอวด หรือตลกหลวงในแต่ละสำหรับจะสัมพันธ์คล้องจองกันโดยมีสำหรับละ 4 คน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า การเล่นตลกหรือจำอวดนั้นสืบมาจากนักสวดซึ่งสำหรับหนึ่งมี 4 คน จึงเลียนสำหรับเหมือนกับนักสวด สำหรับในการแสดงจำอวดนั้นสันนิษฐานว่ามีวิวัฒนาการมาจากการสวดคฤหัสถ์ เดิมเล่นเฉพาะในงานศพเท่านั้นทำให้การหารายได้ของนักสวดฝืดเคือง จึงคิดไปเล่นประกอบดนตรีก่อน คือ แสดงคั่นช่วงที่ดนตรีหรือวงปี่พาทย์เล่นเพลงจบแล้วออกเพลง 2 ชั้น นักสวดก็จะเริ่มออกตัวทันทีที่เพลงใดที่มีสำเนียงออกไปตามความหมายใดก็จะแสดงออกไปทางนั้น เช่น ถ้าร้องเพลงตับรามเกียรติ์ก็จะแสดงจำอวดในแบบโขน และถ้าเป็นเพลงสำเนียงจันท์ก็จะแสดงเป็นจันท์ เป็นต้น

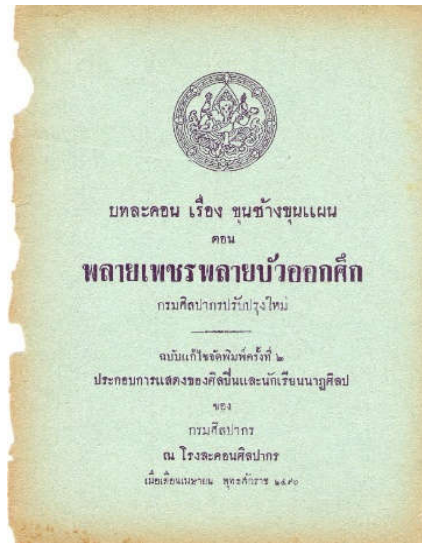
จากข้อความที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึง ความเป็นมาและความสำคัญของตลกหรือจำอวดที่ปรากฏหลักฐานราชทินนามของจำอวด ที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ สำหรับในการแสดงละครเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว มีตัวตลกที่มีบทบาทเด่นชัดอีกตัวหนึ่ง คือ ปอง-เปือ โดยกล่าวถึงปอง-เปือ เป็นพรานป่าแล้วได้พบพลายบัวกับแว่นแก้ว เห็นแว่นแก้วมีรูปโฉมงดงามก็อยากได้จึงใช้ปืนยิงพลายบัวหวังสังหารให้สิ้นชีวิต แต่ลูกปืนไม่สามารถทำอันตรายใด ๆ แก่พลายบัวได้ พลายบัวโกรธจึงชักดาบเข้าไล่ฟัน สองพรานป่าวิ่งหนีไปโดยไม่คิดชีวิต หลวงต่าใจยกพวกติดตามหาแว่นแก้ว ได้พบปอง-เปือ ชักถามได้ทราบที่หลบซ่อนของพลายบัว จึงใช้ปอง-เปือนำทางไป ครั้นพบหน้ากันเกิดความแค้นใจที่แว่นแก้วลักลอบอ่อนวอนขอมิให้บิดาฆ่าฟันพลายบัวสามิตน

ตัวละครในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตัวละครในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว มีแบบแผนกำหนดไว้ ไม่ใช่เล่นไปตามใจชอบ หรือ “ลอยดอก” ถ้าเล่นผิดหรือไม่เข้าแบบ จะทำให้เนื้อเรื่องเสีย สำหรับในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน มีการแสดงตลกแทรก เมื่อพระไวยพบเปรตนางวันทอง ในตอน พระไวยแตกทัพ ดังที่กรมศิลปากรได้จัดแสดงมาแล้วนั้น ก็ต้องเล่นแทรกให้เข้ากันกับเรื่อง ถ้าเรื่องเป็นอย่างอื่นถือว่าผิดเรื่อง นอกจากการแสดงที่ต้องแทรกตลกแล้ว ยังมีตัวละครที่ปรากฏในบทร้องและกระบวนทำรำ เฉพาะในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว มีลักษณะพิเศษโดยปกติในการแสดงตลกทั่วไปนั้นจะไม่มีคำร้องที่เฉพาะเจาะจง หรือที่เรียกว่าตลกแทรกในเรื่อง สำหรับตัวละครในตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว มีกระบวนทำรำในบทร้อง การแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว อยู่ในตอน พลายเพชรพลายบัวออกศึก ซึ่งเป็นการแสดงละครที่กรมศิลปากรได้ปรับปรุงขึ้นใหม่ เมื่อพุทธศักราช 2496 จัดแสดงครั้งแรกที่โรงละครศิลปากร ซึ่งมีผู้แสดง 2 ชุด (แต่เดิมใช้ผู้หญิงแสดงเป็นตัวพระเอก และตัวเอกอื่น ๆ ของเรื่อง) เนื่องด้วยในการแสดงละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายเพชรพลายบัวออกศึกมีเนื้อเรื่องที่ยาวจึงทำให้มีการแทรกตัวละครในบทร้อง เพื่อให้การแสดงดูซับซ้อนมากขึ้น

ภาพที่ 2 สู่จิตรกรการแสดงละคร เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายเพชรพลายบัวออกศึก
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 3 มทละคร เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายเพชรพลายบัวออกศึก
ที่มา: ผู้วิจัย

จากการศึกษาราย नामผู้แสดงที่ปรากฏในสูจิบัตรการแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายเพชรพลายบัวออกศึก ซึ่งเป็นการแสดงละครที่กรมศิลปากรได้ปรับปรุงขึ้นใหม่ในปีพุทธศักราช 2496 ผู้ที่ได้รับบทบาทตัวตลกปอง-เป๋อ แสดงในครั้งแรก คือ

ผู้แสดงชุดหนึ่ง

ปอง

แสวง อัญญาวัชร

เป๋อ

จ่านง พรพิสุทธิ์

ผู้แสดงชุดสอง

ปอง

เจริญ เวชเกษม

เป๋อ

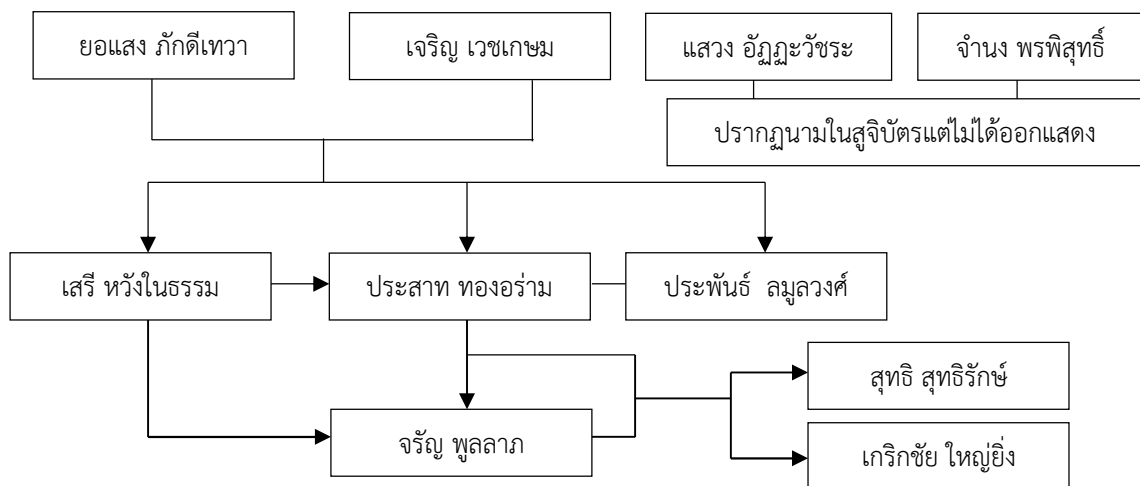
ยอแสง ภักดีเทวา

ภาพที่ 4 ปอง เป๋อ (พ.ศ. 2496)
ที่มา: The Khon and Lakon (2506)

ผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้บทบาทและกระบวนการทำรำตัวละครป่อง-เป๋อ ในการแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว ให้กับนาฏศิลป์ป็นรุ่นต่อไป คือ นายประสาธ ทองอร่าม และนายจรัญ พูลลาภ ซึ่งคุณสมบัติ และคุณลักษณะของผู้แสดงบทบาทของป่อง-เป๋อ จะต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความสามารถ ประสบการณ์ด้านการแสดงตลก พูดจาฉะฉาน เสียงดังฟังชัด กล้าแสดงออกมีปฏิภาณไหวพริบในการโต้ตอบบทซึ่งกันและกัน มีพื้นฐานในการรำและการขับร้องพอสมควร ซึ่งย่อมมีผลให้ครูอาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ได้ออกแบบรูปแบบกวีวิธีการเล่นตลก และยึดถือเป็นแบบแผนทางนาฏศิลป์ไทยอย่างสมบูรณ์ แสดงให้เห็นว่า ครูอาจารย์มีความละเอียดถี่ถ้วนในการคิดค้นและประดิษฐ์ทำรำให้สอดคล้องเหมาะสมกับคุณลักษณะและบทบาทของตัวละคร โดยมีสายการสืบทอดบทบาทของป่อง-เป๋อ ในการแสดงละคร เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว ตามแผนผัง ดังนี้

**สายการสืบทอดกวีวิธีการแสดงตลก และกระบวนการทำรำของ ป่อง เป๋อ
ในการแสดงละคร เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว ของกรมศิลปากร**

ภาพที่ 5 แสดงสายการสืบทอดกวีวิธีการแสดงตลก และกระบวนการทำรำของป่อง-เป๋อ
ที่มา: ผู้วิจัย

จากการศึกษา ทบทวนวรรณกรรมและสัมภาษณ์องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่ใช้ในการแสดงละครของป่อง-เป๋อ ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว จากผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย ครูจรัญ พูลลาภ นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญการ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร พบว่า ลักษณะการแต่งกายของป่อง-เป๋อ มีรูปแบบการแต่งกายแบบละครพันทาง ลักษณะชาวบ้านคล้ายนายพราน หรือพรานป่า ซึ่งประกอบด้วยเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบการแสดงดังนี้

เครื่องแต่งกาย

1. เสื้อม่อฮ่อมแขนสั้น
2. กางเกงม่อฮ่อมขาสามส่วน
3. เสื้อยันต์สีขาวแขนงุด
4. ผ้าตะไกองลายตาหมากรุก หรือลายตาราง
5. ผ้าโพกศีรษะและผ้าคาดเอว
6. ผ้าประเจียด

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

1. ย่าม
2. ปืนยาว (อุปกรณ์ประกอบการแสดงของป่อง)
3. เขาควายเป็นดินปืน (อุปกรณ์ประกอบการแสดงของป่อง)
4. หอก (อุปกรณ์ประกอบการแสดงของเป๋อ)

(ป่อง)

(เป๋อ)

ภาพที่ 6 ลักษณะการแต่งกายของป่อง-เป๋อ

ที่มา: ผู้วิจัย

วงดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงละครเสภา นิยมใช้วงปี่พาทย์เสภา ซึ่งมีลักษณะที่ต่างจากวงปี่พาทย์ไม้แข็ง คือ ใช้กลองสองหน้ามาบรรเลงแทนตะโพน และมีการบรรเลงเพลงร่ำประลองเสภาก่อนเริ่มการแสดง อีกทั้งเพลงที่ใช้ในการแสดงของตัวละครป่อง เป๋อ ปรากฏเป็นกลุ่มเพลงสำเนียงลาวล้านนา ได้แก่ เพลงละว้า และเพลงเสเลเมา ที่บ่งบอกถึงชาติกำเนิดหรือถิ่นที่อยู่ของตัวละครป่อง-เป๋อ ทั้งใช้เพลงเทพทองในการรำตามบทของตัวละครเพื่อให้มีจังหวะสนุกสนาน เกิดความขบขัน ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงมีความสอดคล้องต่อการดำเนินเรื่องเป็นอย่างมาก

ลักษณะตัวตลกป๋อง เป๋อ

ตัวตลกในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว เป็นลักษณะตรงกันข้ามกับตลกชวนชอบ หรือในแนวคู่ปรับแบบตลก (comic-antagonist) เป็นตัวร้ายแบบตลกประเภทสำคัญ เป็นคู่ปรับของพระเอกที่มุ่งจะทำลายล้างตัวเอกตลอดเวลา ในบางสถานการณ์จะมีนิสัยที่สุ่มรอบคอบ เทียบเท่าตลกชวนชอบ และความเลวของนิสัยตัวละครคู่ปรับแบบตลกนี้จะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น ๆ เมื่อเรื่องราวดำเนินผ่านไป (Elmer M. Blistein, 1964, หน้า 23) สำหรับตัวตลกในละครเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายบัวลักนางแว่นแก้ว กระบวนทำรามีลักษณะการเคลื่อนไหว ไปตามจังหวะและเนื้อร้อง ที่สื่อก่อออกมาในลักษณะสำเนียงลาว ทำให้ตัวบทป๋อง-เป๋อ มีลักษณะเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จึงสร้างความสนุกสนานและความขบขันแก่ผู้ชม จากการศึกษาพบว่าวิธีแสดงความตลก กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และทฤษฎีอารมณ์ขัน ของป๋อง-เป๋อ ในการแสดงละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว มีดังนี้

1) การเล่นตลกกับภาษา (verbal comedy) เป็นกลวิธีการสร้างความตลกที่ผู้มีส่วนร่วมในรายการ สร้างขึ้นด้วยการพูดผ่านการเล่นถ้อยคำ คำคม การใช้ความเปรียบ การเล่นสำนวนโวหาร และการเล่นคำพวน เช่น การแอ้วสำเนียงลาวเล่นบทละคร และบทโขน มีการใช้คำที่ว่า “จะ...ลูกกะตา”

2) การแสดงท่าทางที่ขบขัน (comedy of gesture) กล่าวคือ เป็นกลวิธีการสร้างความตลกที่เกิดจากการแสดงกิริยาท่าทางของผู้มีส่วนร่วมในรายการที่ชวนผู้ชมให้เกิดอารมณ์ขัน เช่น การเดินย่อเข่าเล็กน้อยในเพลงละว้า การแสดงท่าทางเดินเซไปเซมาในทำนองเพลงเสเลเมา การทำท่าทางประกอบบทร้องเพลงลาวซมดง การแสดงท่าทางประกอบอุปกรณ์การแสดงต่าง ๆ เป็นต้น

3) ตลกโครมคราม (Slapstick) เป็นกลวิธีการสร้างความตลกผ่านกิริยาท่าทางของผู้มีส่วนร่วมที่แสดงลักษณะเอะอะตึงตัง การแสดงประเภทวิ่งไล่จับกัน รวมถึงการสร้างความเจ็บตัวให้เกิดขึ้นแก่ผู้มีส่วนร่วม เช่น การวิ่งไล่กันระหว่างพลายบัว กับป๋อง-เป๋อ การกระทุบเท้า เป็นต้น

ภาพที่ 7 QR Code การเจรจาติดตลกเลียนสำเนียงลาว (แอ้วเคล้าขอ)

ที่มา: ผู้วิจัย

กระบวนท่ารำของป้อง-เป๋อ ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว เมื่อผู้วิจัยได้สังเกตแบบมีส่วนร่วม จากผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญด้านนาฏศิลป์ไทย ถึงกระบวนท่ารำของป้อง-เป๋อ สามารถจำแนกวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. กระบวนท่าส่วนศีรษะของป้อง-เป๋อ จะพบลักษณะนาฏยศัพท์พื้นฐานของการเอียงศีรษะ ซ้าย และขวา อีกทั้งมีการใช้ใบหน้าประกอบกิจการเดินของตัวละคร ลักษณะคล้ายการสะอึก โดยมีลักษณะก้มหน้าลงเล็กน้อย และเปิดปลายคางขึ้นตามจังหวะของดนตรี ซึ่งแสดงถึงความทะเล็นของตัวละคร ทำให้ผู้ชมเกิดความขบขัน

2. กระบวนท่าส่วนมือ ของป้อง-เป๋อ จะเป็นการใช้มือตีบทตามคำร้อง ประกอบกับการใช้อาวุธประจำของตัวละคร ซึ่งในส่วนของกระบวนท่าพบว่า เป็นใช้ภาษาท่าและนาฏยศัพท์พื้นฐาน เช่น การชี้ การจิบ การรวมมือ เป็นต้น อีกทั้งมีการใช้ท่าทางเลียนแบบสัตว์ ในบทร้องที่ว่า “หากุญชร” นอกจากนี้กระบวนท่าส่วนมือที่มีความสำคัญของป้อง-เป๋อ คือกระบวนท่าการใช้อาวุธของตัวละคร เช่น การถือ การแบก เป็นต้น ซึ่งอาวุธของตัวละครป้อง คือ ปืน และของเป๋อ คือ หอก

ภาพที่ 8 ลักษณะการถืออาวุธของป้อง-เป๋อ
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 9 ลักษณะการแบกอาวุธของป้อง-เป๋อ รูปแบบที่ 1
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 10 ลักษณะการแบกอาวุธของป่อง-เป๋อ รูปแบบที่ 2
ที่มา: ผู้วิจัย

กระบวนท่าส่วนเท้า

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบว่ากระบวนท่าส่วนเท้า ของป่อง-เป๋อ ซึ่งกระบวนท่าเดิน หรือ ยืนของตัวละครทั้งสองจะมีลักษณะย่อเข่าเล็กน้อย ลักษณะคล้ายท่าครึ่งหย่องของตัวลิง โดยมีการหลบย่อเข่าเล็กน้อย แล้วเมื่อก้าวเดินจะมีลักษณะเดินเตกกันตามจังหวะของดนตรี ซึ่งสวดนมากกระบวนท่าลักษณะนี้จะพบในตัวละครที่เป็นพรานป่า

ภาพที่ 11 QR Code การเคลื่อนไหวกระบวนท่าส่วนเท้า
ที่มา: ผู้วิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาทวียุทธศาสตร์การแสดงตลกของป่อง-เป๋อ ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว ผู้วิจัยพบว่ามียุทธศาสตร์และรูปแบบทางการแสดงตลกแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 การแสดงตลกในบทเพลงละว้า ช่วงที่ 2 การเจรจาตลกเลียนสำเนียงลาว (เพลงแอ่วเคล้าขอ) ช่วงที่ 3 การแสดงตลกในเพลงเสเลเมา และช่วงที่ 4 การขับร้องเพลงลาวซมตง และเจรจาตลกซึ่งตรงกับ

แนวคิดเรื่องบันไดตลก แนวคิดเรื่องตลกประเภทของความตลก วิธีแสดงความตลก กลวิธีการสร้างอารมณ์ขัน และทฤษฎีอารมณ์ขัน ดังนี้ 1) การเล่นตลกกับภาษา (verbal comedy) เช่น การแสดงท่าทางเดินเซไปเซมาในทำนองเพลงเสเลเมา การแอ้วสำเนียงลาวเล่นบทละคร และบทโขน 2) การแสดงท่าทางที่ขบขัน (comedy of gesture) เช่น การเดินย่อเข้าเล็กน้อยในเพลงละว้า การทำท่าทางประกอบบทร้องเพลงลาวซมตง การแสดงท่าทางประกอบอุปกรณ์การแสดงต่าง ๆ เป็นต้น 3) ตลกโครมคราม (slapstick) เช่น การวิ่งไล่กันระหว่างพลายบัว กับปอง-เปือ การกระทุ้งเท้า เป็นต้น อีกทั้งพบว่าการแสดงตลกของปอง-เปือมีลักษณะการแสดงตลกในเรื่อง ซึ่งตัวตลกปอง-เปือ มีความสำคัญต่อการดำเนินเรื่อง ไม่มีไม่ได้เพราะจะทำให้เนื้อเรื่องนั้นดำเนินต่อไปไม่ได้ นอกจากนี้ได้ศึกษาองค์ประกอบด้านการแสดงซึ่งประกอบด้วย ผู้แสดง บทที่ใช้ เพลงและวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง การแต่งกาย และอุปกรณ์ประกอบการแสดง อีกทั้งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทำรำและกลวิธีการแสดงตลกของปอง-เปือ ในละครเสภา เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว ซึ่งเป็นกระบวนการทำรำในการแสดงตลกที่ปรากฏอยู่ในบทร้องที่มีเอกลักษณ์และเนื้อร้องเฉพาะตัวตามรูปแบบการแสดงของ ครูยอแสง ภักดีเทวา โดยศึกษาองค์ความรู้ เทคนิค และกลวิธี จากครูประสาธ ทองอร่าม ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษากลวิธีการแสดงตลกของปอง-เปือ ในละครเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอน พลายบัวลักนางแว่นแก้ว เป็นการแสดงตลกในเรื่อง ที่ปรากฏอยู่ในละคร นอกจากการแสดงตลกของปอง-เปือแล้วยังมีการแสดงตลกของตัวละครต่าง ๆ ที่จัดเป็นตัวตลกในเรื่องที่มีความสำคัญ เช่น พระฤๅษีในละครเรื่อง พระอภัยมณี พราหมณ์โตในละครเรื่องสุวรรณหงส์ เป็นต้น หรือในการแสดงโขน อีกทั้งจะเป็นการศึกษาตัวตลกแทรกในนาฏกรรม เช่น เทวดา ตลกยักษ์ ตลกลิง เป็นต้น มาศึกษากระบวนการทำรำและจัดบันทึกกระบวนการทำรำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่นาฏศิลป์ไทยให้ดำรงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

กฎหมายตราสามดวง. (2502). พระนคร: องค์การค้าของคุรุสภา.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2546). **ละครฟ้อนรำ ประชุมเรื่องละครฟ้อนรำกับระบำรำเต้น ตำนานฟ้อนรำ ตำนานเรื่องละครอิเหนา ตำนานละครตีก๋ากัณฑ์**.

กรุงเทพฯ: มติชน.

ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล, (ม.ป.ป.). **การละครไทย**. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2511). **โขน**. พระนคร: ศิวพร.

ธวัช บุญพัก. (2562). **กระบวนการในการแสดงละครเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ตอน พลายเพชรพลายบัวออกศึก**. วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา, สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

นิสา เมลานนท์. (2541). **การละเล่นและการเล่นจำอวดพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

พุทธิยออดฟ้าจุฬาโลก,พระบาทสมเด็จพระ. (2521). **เรื่องกฎหมายตราสามดวง**. กรุงเทพฯ: อุดมศึกษา.

มนตรี ตราโมท. (2504). **การละครของไทย**. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.

ศักดิ์ดา ปั่นเหง่งเพชร. (2517). **คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิลปากร,กรม. (2505). **“เสภาขุนช้าง-ขุนแผน” วรรณคดีไทย**. พระนคร: คุรุสภา.

อมรา กล้าเจริญ. (2542). **สุนทรียนาฏศิลป์ไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Blistein, M. (1964). **Comedy in Action**. Durham, N.C.: Duke University Press.

คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัด สมุทรปราการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ เชื้อไวรัสโคโรนา 2019

Quality of Working life of Industrial Workers in Samut Prakan Province Affected by Coronavirus Disease 2019 Situation

วันที่รับบทความ: 29 กันยายน 2566

กิตติ กอบัวแก้ว¹

วันที่แก้ไขบทความ: 19 ตุลาคม 2566

ประสิทธิ์ ภูสมมา²

วันที่ตอบรับบทความ: 24 ตุลาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามและแนวคำถามเพื่อสนทนากลุ่ม มีความเชื่อมั่นที่ 0.96 นำไปใช้กับแรงงานเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบระดับมาก ใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม 2) การทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 3) ความเป็นประโยชน์ต่อสังคม 4) จังหวะชีวิต 5) ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน 6) โอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง 7) สิทธิส่วนบุคคล และ 8) สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ เมื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานตามกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ พบว่า แรงงานกลุ่มอุตสาหกรรมที่ต่างกันได้รับผลกระทบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ปัจจัยที่ใช้ในการพยากรณ์คุณภาพชีวิตการทำงาน คือ ปัจจัยตัวบุคคล ปัจจัยพฤติกรรมองค์การ ปัจจัยการทำงานกลุ่มและปัจจัยด้านกฎหมาย และมีประสิทธิภาพของการพยากรณ์อยู่ที่ร้อยละ 41.30

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตการทำงาน แรงงานภาคอุตสาหกรรม สมุทรปราการ ไวรัสโคโรนา 2019

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: kitti.k@dru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาวิศวกรรมการจัดการระบบราง คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: prasit.p@dru.ac.th

Quality of Working life of Industrial Workers in Samut Prakan Province Affected by Coronavirus Disease 2019 Situation

Received: September 29, 2023

Revised: October 19, 2023

Accepted: October 24, 2023

Kitti Korbuakaew ¹

Prasit Phoosomma ²

Abstract

The study aimed to investigate, compare, and analyze the factors that influence the quality of working life of industrial workers affected by the coronavirus 2019. By examining concepts, theories, and factors that affect the quality of working life as information to create questionnaires and questions for group discussions with a reliability of 0.96 that apply to workers in specific, severely affected industrial groups. Using statistics were frequency, percentage, mean, standard deviation, one-sided variance, and multiple regression analysis. It was found that the working lives of industrial workers are moderately affected. Below is the order of impact, from greatest to least. 1) Adequate and fair pay, 2) Social integration in the work organization, 3) The social relevance of working life, 4) Work and the overall living environment, 5) Future opportunities for continuous growth and security, 6) Immediate opportunities to use and develop human skills, 7) Constitution in the work organization, and 8) Safe and healthy working conditions. When comparing the quality of working life of employees by affected industry groups, it was found that employees in different industry groups were significantly affected at the 0.01 level. The factors used to predict the quality of work life were personal organizational behavior factors, group work factors, and legal factors and the efficiency of prediction was 41.30 percent.

Keywords: Quality of Work Life, Industrial Workers, Samut Prakan, Coronavirus 2019

¹ Asst.Prof.Dr., Industrial management Program, Faculty of Science and Technology, Dhonburi Rajabhat University.
e-mail: kitti.k@dru.ac.th

² Asst.Prof.Dr., Railway System Management Engineering Program, Faculty of Science and Technology, Dhonburi Rajabhat University.
e-mail: prasit.p@dru.ac.th

บทนำ

การทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมภาคอุตสาหกรรม คาดกันว่ามนุษย์ได้ใช้เวลาถึงหนึ่งในสามของชีวิตเป็นอย่ำน้อยอยู่ในโรงงานหรือสำนักงาน และยังเชื่อว่าในอนาคตอันใกล้นี้ มนุษย์จำเป็นต้องใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานเพิ่มขึ้นไปอีก การทำงานต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดคุณภาพชีวิตการทำงานในเรื่องของสภาพความเป็นอยู่ของผู้ปฏิบัติงาน การส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานต้องมีข้อบ่งชี้ใน 8 ด้านเป็นเกณฑ์ (Walton, 1973, pp. 12-16) ดังนี้ 1) ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม เพราะค่าตอบแทนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตการทำงานได้ ซึ่งความต้องการนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีชีวิตรอด 2) ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ โดยที่ผู้ปฏิบัติงานควรจะอยู่ในสภาพแวดล้อมทางด้านร่างกายและสิ่งแวดล้อมของการทำงานที่ป้องกันอุบัติเหตุและไม่เกิดผลเสียต่อสุขภาพและปลอดภัย 3) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน เพราะงานที่ผู้ปฏิบัติได้รับมอบหมายจะมีผลต่อการคงไว้ และการขยายความสามารถของตนเองให้ได้รับความรู้และทักษะใหม่ ๆ มีแนวทางหรือโอกาสในการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น 4) ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถทำหน้าที่โดยใช้ศักยภาพที่มีอยู่อย่างเต็มที่ มีความเชื่อมั่นในตนเอง 5) ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เป็นการที่ผู้ปฏิบัติงานเห็นว่าตนเองมีคุณค่า สามารถปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จได้ มีการยอมรับและร่วมมือกันทำงานด้วยดี 6) ด้านสิทธิส่วนบุคคล การบริหารจัดการที่ให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีสิทธิในการปฏิบัติตามขอบเขตที่ได้รับมอบหมายและแสดงออกในสิทธิซึ่งกันและกัน บุคคลต้องได้รับการเคารพในสิทธิส่วนตัว 7) ด้านจังหวะ การที่บุคคลจัดเวลาในการทำงานของตนเองให้เหมาะสม มีความสมดุลกับบทบาทชีวิตของตนเอง ครอบครัว และกิจกรรมอื่น ๆ และ 8) ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นกิจกรรมของการทำงานที่ดำเนินไปในลักษณะที่ได้รับผิดชอบต่อสังคม แต่เมื่อมีเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้แพร่ระบาดไปทั่วโลก ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีรายงานผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงได้ออกมาตรการที่หลากหลายเพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวด้วยความฉับไว ไม่ว่าจะเป็นมาตรการทางสาธารณสุข การคุ้มครองทางสังคม หรือนโยบายการคลัง มาตรการทางสาธารณสุขที่เข้มงวดและเร่งด่วนนี้สามารถควบคุมจำนวนผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ให้มีจำนวนน้อยเป็นผลสำเร็จ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข บรรเทาความทุกข์ยากและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจในเขตจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดในเขตภาคกลางในปี 2564 หดตัวลง ซึ่งเป็นผลมาจากการยกระดับมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระดับมาก ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรมรถยนต์ กลุ่มอุตสาหกรรมปิโตรเลียม กลุ่มอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า กลุ่มอุตสาหกรรมยางรถยนต์ กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องปรับอากาศ กลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอ กลุ่มอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และกลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องหนัง (ศิริประภา เอื้อวิวัฒน์สกุล, 2563,

หน้า 2) ทั้งนี้ ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ต้องแบกรับภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผ่านไปยังผู้บริโภคได้ค่อนข้างจำกัดจากกำลังซื้อที่ยังอยู่ในระดับต่ำและการแข่งขันด้านราคาที่สูงขึ้น สำหรับการจ้างงานและการลงทุนยังทรงตัวอยู่ในระดับต่ำ ภาคบริการและการท่องเที่ยวหดตัวจากระยะเดียวกับปีก่อน จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่รุนแรงและกระจายเป็นวงกว้างมากขึ้น จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยต้องศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานและมีแนวทางใดบ้างที่จะช่วยในการพัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมให้ดีขึ้น ทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานภาคอุตสาหกรรมอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แรงงานที่ทำงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวนทั้งสิ้น 681,260 คน แบ่งออกเป็นแรงงานที่ทำงานภายนอกนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 596,235 คน และแรงงานที่ทำงานอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมจำนวน 85,025 คน (สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2564)

กลุ่มตัวอย่าง

- ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ตามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้
1. กลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบระดับมาก รวมทั้งสิ้น 800 คน ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างที่เป็นแรงงานภายนอกนิคมอุตสาหกรรม 400 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นแรงงานภายในเขตนิคมอุตสาหกรรม 400 คน (Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$)
 2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบระดับมาก โดยกำหนดให้จำนวนของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มตามสัดส่วนของประชากรที่เป็นแรงงานในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม รวมทั้งสิ้น 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และความเหมาะสมกับงานวิจัยและเพื่อให้ได้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ขอบเขต กรอบแนวคิด ประโยชน์ของการวิจัย ดังนี้

1. แบบสอบถาม เรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งมีรายละเอียดที่ใช้ในการกำหนดลักษณะของแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 ความรู้สึกหรือการรับรู้ที่เกิดขึ้นหลังมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีทั้งข้อคำถามเชิงบวกและเชิงลบและมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของ ลิเคิร์ท (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552, หน้า 77) ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านตัวบุคคล 2) ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีม 3) ปัจจัยด้านการจัดการองค์การ และ 4) ปัจจัยด้านกฎหมาย โดยกำหนดเกณฑ์ของค่าน้ำหนักของการประเมินออกเป็น กระทบมาก กระทบปานกลาง กระทบน้อย และไม่กระทบ ตอนที่ 4 คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยกำหนดข้อบ่งชี้ทั้ง 8 ด้าน ตามทฤษฎีของ วอลตัน (1973, pp. 12-16) ได้แก่ 1) ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม 2) ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ 3) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน 4) ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง 5) ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 6) ด้านสิทธิส่วนบุคคล 7) ด้านจังหวะชีวิต และ 8) ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีข้อคำถามจำนวน 37 ข้อ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยกำหนดเกณฑ์ของค่าน้ำหนักของการประเมินออกเป็น กระทบมาก กระทบปานกลาง กระทบน้อย และไม่กระทบ ตอนที่ 5 แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของให้ดีขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Index of item objective congruence: IOC) มากกว่า 0.5 และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างและนำมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (cronbach alpha coefficient) ปรากฏผลได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.96

2. แนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มีรายละเอียดที่ใช้ในการกำหนดลักษณะข้อคำถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นการสนทนากลุ่มในประเด็นข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมการสนทนาซึ่งเป็นตัวแทนการวิจัย ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงาน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านตัวบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของ 2) ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของ 3) ปัจจัยด้านการจัดการองค์การที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของ และ 4) ปัจจัยด้านกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพ

ชีวิตการทำงาน ตอนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม เป็นการสนทนากลุ่มในประเด็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้เข้าร่วมการสนทนา โดยทั้งแบบสอบถามและแนวคำถามได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (COA No.004/2565, REC No.526635) และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แบบสอบถาม คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยได้ประสานงานกับโรงงานภาคอุตสาหกรรม เฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบระดับมาก ทั้งแรงงานในเขตนิคมและภายนอกเขตนิคม สามารถเก็บแบบสอบถามได้ทั้งสิ้น 800 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100
2. การสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยได้จัดการประชุมสัมมนาเพื่อสนทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้จำนวน 12 คน เฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบระดับมาก

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาเปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลขแล้วบันทึกลงในโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแจกแจงแบบที (independent samples T-Test) การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (Analysis of Variance: ANOVA) การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Liner Regression) แบบขั้นตอนเดียว (Enter) ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้สรุปผลของข้อมูลจากการสนทนากลุ่มด้วยการถอดข้อความออกมาเป็นบทสนทนา ทำให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความหมายในลักษณะของการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามกับแรงงานที่ทำงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ เฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระดับมาก

1.1 ข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 26 ปี ถึง 30 ปี สภาพการจ้างงานเป็นลูกจ้างรายเดือนและปฏิบัติงานอยู่ฝ่ายผลิต/บริการ มีรายได้มากกว่า 15,000 บาท จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สถานที่ตั้งโรงงานอยู่ทั้งในและนอกเขตนิคม

อุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรปราการ ระยะเวลาการทำงานน้อยกว่า 4 ปี ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมรถยนต์

1.2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน

ตารางที่ 1 ระดับของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับของผลกระทบ
1. ปัจจัยด้านตัวบุคคล	3.03	0.79	ปานกลาง
2. ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีม	2.91	0.80	ปานกลาง
3. ปัจจัยด้านการจัดการองค์การ	2.98	0.77	ปานกลาง
4. ปัจจัยด้านกฎหมาย	2.97	0.82	ปานกลาง
รวม	2.96	0.65	ปานกลาง

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน พบว่า ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 โดยปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ปัจจัยด้านตัวบุคคล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 รองลงมา คือ ปัจจัยด้านการจัดการองค์การ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 น้อยที่สุด คือ ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.91

1.3 คุณภาพชีวิตการทำงานที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

ตารางที่ 2 ระดับของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ได้ผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019

คุณภาพชีวิตการทำงาน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับของผลกระทบ
1. ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม	2.98	0.65	ปานกลาง
2. ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ	2.78	0.76	ปานกลาง
3. ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน	2.81	0.72	ปานกลาง
4. ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง	2.81	0.73	ปานกลาง
5. ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น	2.86	0.79	ปานกลาง
6. ด้านสิทธิส่วนบุคคล	2.80	0.75	ปานกลาง
7. ด้านจังหวะชีวิต	2.85	0.77	ปานกลาง
8. ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม	2.86	0.80	ปานกลาง
รวม	2.86	0.61	ปานกลาง

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 คุณภาพชีวิตการทำงานที่ได้ผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานได้ผลกระทบจากสถานการณ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ

ปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 โดยคุณภาพชีวิตการทำงานที่ได้รับผลกระทบซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 รองลงมา คือ ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 น้อยที่สุด คือ ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78

1.4 การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงาน จำแนกตามเพศและฝ่ายงาน

เพศ	N	$\bar{X}$	S.D	t	Sig.
1) จำแนกตามเพศ					
เพศชาย	595	2.79	0.60	-4.554	0.000**
เพศหญิง	205	3.02	0.67		
2) จำแนกตามฝ่ายงาน					
ฝ่ายสำนักงาน	244	2.98	0.61	3.844	0.000**
ฝ่ายผลิต/บริการ	556	2.80	0.60		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม จำแนกตามเพศ และฝ่ายงาน พบว่า 1) แรงงานเพศชายและแรงงานเพศหญิงได้รับผลกระทบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยที่แรงงานเพศหญิงจะได้รับผลกระทบมากกว่าแรงงานเพศชาย และ 2) แรงงานที่มีตำแหน่งงานต่างกันได้รับผลกระทบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยฝ่ายสำนักงานจะได้รับผลกระทบมากกว่าฝ่ายผลิต/บริการ

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานจำแนกตามอายุ รายได้ กลุ่มอุตสาหกรรม

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
3) จำแนกตามอายุ					
ระหว่างกลุ่ม	6.307	5	1.261	3.377	0.005*
ภายในกลุ่ม	296.613	794	0.374		
รวม	302.921	799			
4) จำแนกตามรายได้					
ภายในกลุ่ม	298.445	796	0.375	3.979	0.008*
รวม	302.921	799			
ระหว่างกลุ่ม	4.476	3	1.492		
5) จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม					
ระหว่างกลุ่ม	10.441	7	1.492	4.039	0.000**
ภายในกลุ่ม	292.480	792	0.369		
รวม	302.921	799			

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 4 เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม จำแนกตามอายุ รายได้ กลุ่มอุตสาหกรรม พบว่า 3) แรงงานที่มีอายุต่างกันได้รับผลกระทบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยที่แรงงานที่มีอายุมากกว่า 45 ปีจะได้รับผลกระทบมากกว่า แรงงานที่มีอายุ 18-25 ปี 26-30 ปี และ 31-35 ปี 4) แรงงานที่มีรายได้ต่างกันได้รับผลกระทบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 5) แรงงานที่กลุ่มอุตสาหกรรมต่างกันได้รับผลกระทบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.5 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม

ตารางที่ 5 การพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงาน

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของ แรงงาน	b	Beta	t	Sig.
ปัจจัยด้านตัวบุคคล (X_1)	0.179	0.230	6.260	0.000**
ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีม (X_2)	0.109	0.143	3.941	0.000**
ปัจจัยด้านการจัดการองค์การ (X_3)	0.239	0.300	8.015	0.000**
ปัจจัยด้านกฎหมาย (X_4)	0.077	0.102	2.933	0.003*

R^2 ที่ปรับแล้ว 0.413

ค่าคงที่ 1.057

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 5 การพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานพบว่า ทุกปัจจัยที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านตัวบุคคล ปัจจัยด้านพฤติกรรมองค์การ ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีม และปัจจัยด้านกฎหมายสามารถใช้พยากรณ์และอธิบายความแปรปรวนของระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมได้ร้อยละ 41.30 จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้นสามารถเขียนในรูปสมการและสามารถพยากรณ์ผลการวิจัยได้ ดังนี้

$$\hat{y} = 1.057 + 0.179(x_1) + 0.109(x_2) + 0.239(x_3) + 0.077(x_4)$$

1. คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการ ($\hat{y}$) มีค่าคงที่เท่ากับ 1.057 เมื่อภาคอุตสาหกรรมได้เพิ่มปัจจัยทั้ง 4 ด้านขึ้น 1 หน่วย จะมีผลให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมมีคุณภาพชีวิตการทำงาน 1.661 หน่วย ($1.057+0.179+0.109+0.239+0.077$)

2. ปัจจัยด้านตัวบุคคล (X_1) เมื่อภาคอุตสาหกรรมได้ควบคุมปัจจัยอื่น ๆ ให้มีค่าคงที่แล้วและได้เพิ่มปัจจัยด้านตัวบุคคลขึ้น 1 หน่วย จะมีผลทำให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมมีคุณภาพชีวิตการทำงานดีเพิ่มขึ้น 0.179 หน่วย

3. ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีม (X_2) เมื่อภาคอุตสาหกรรมได้ควบคุมปัจจัยอื่น ๆ ให้มีค่าคงที่แล้วและได้เพิ่มปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีมขึ้น 1 หน่วย จะมีผลทำให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมมีคุณภาพชีวิตการทำงานดีเพิ่มขึ้น 0.109 หน่วย

4. ปัจจัยด้านการจัดการองค์การ (X_3) เมื่อภาคอุตสาหกรรมได้ควบคุมปัจจัยอื่น ๆ ให้มีค่าคงที่แล้วและได้เพิ่มปัจจัยด้านการจัดการองค์การขึ้น 1 หน่วย จะมีผลทำให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมมีคุณภาพชีวิตการทำงานดีเพิ่มขึ้น 0.239 หน่วย

5. ปัจจัยด้านกฎหมาย (X_4) เมื่อภาคอุตสาหกรรมได้ควบคุมปัจจัยอื่น ๆ ให้มีค่าคงที่แล้วและได้เพิ่มปัจจัยด้านกฎหมายขึ้น 1 หน่วย จะมีผลทำให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมมีคุณภาพชีวิตการทำงานดีขึ้น 0.077 หน่วย

2. สรุปผลการวิจัยที่ได้จากการสัมมนากลุ่มกับแรงงานที่ทำงานภาคอุตสาหกรรมเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบระดับมาก

ผลของการสัมมนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผู้เข้าร่วมการสัมมนาส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นลูกจ้างรายเดือน ปฏิบัติงานในกลุ่มอุตสาหกรรมรถยนต์ ปิโตรเลียม เหล็กและเหล็กกล้า ยางรถยนต์ เครื่องปรับอากาศ สิ่งทอ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และเครื่องหนัง รวม 12 คน เห็นว่า 1) ปัจจัยด้านตัวบุคคลส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม ทำให้โรงงานมีคำสั่งในการผลิตสินค้าลดลง เนื่องจากสถานการณ์โควิดที่ทำให้การค้าขายของบริษัทที่เคยมีคำสั่งการผลิตกับโรงงานได้รับผลกระทบ มียอดการขายที่ลดลง 2) ปัจจัยด้านการทำงานกลุ่มและทีมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากในการทำงานในโรงงานย่อมต้องมีการติดต่อสื่อสารเพื่อให้การดำเนินการการผลิตเป็นไปตามคำสั่งการผลิตของลูกค้า มีการใช้วัตถุดิบที่มีความถูกต้องตรงตามรูปแบบมีกระบวนการผลิตที่มีมาตรฐาน การควบคุมการผลิตที่ได้คุณภาพ มีการตรวจสอบเพื่อให้ได้ตามมาตรฐานการผลิต ปัจจุบันโรงงานก็มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการสื่อสาร เช่น การติดตามการผลิตโดยใช้วิดีโอคอล (video call) เพื่อให้ได้ยินทั้งเสียงและสามารถเห็นทั้งภาพ การประชุมหารือโดยใช้การประชุมทางไกล ทั้งได้ยินเสียงและเห็นภาพ ซึ่งมีโปรแกรมที่ทันสมัยและใช้กันอยู่ แต่ก็ยังไม่สามารถทำให้การดำเนินงานในโรงงานนั้นมีประสิทธิภาพอย่างสูงได้ 3) ปัจจัยด้านการจัดการองค์การส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม คำสั่งผลิตสินค้าลดลงส่งผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและทำให้มีต้นทุนการผลิตสินค้ามากขึ้น โรงงานไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนงานที่ตั้งไว้ ทำให้ต้องมีการปรับแผนการดำเนินงานเพื่อให้โรงงานสามารถอยู่รอดได้โดยการลดต้นทุนในการผลิต ซึ่งต้องมีแนวคิดในการปรับปรุงรูปแบบของการผลิตสินค้า หรือการวางแผนในการพัฒนาตัวสินค้าเพื่อให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า พัฒนาแนวคิดด้านการตลาดเพื่อเพิ่มยอดคำสั่งการผลิตสินค้า การส่งมอบสินค้าให้ตรงตามเวลา และ 4) ปัจจัยด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรงงานซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเรื่องการเดินทางเข้าไปโรงงานมีด่านตรวจมากทำให้ไม่สามารถทำเวลาในการเดินทางได้ตามปกติ การเดินทางข้ามจังหวัดเพื่อไปนำเสนองานให้กับลูกค้า ทำให้เสียเวลาในการเดินทางมากขึ้น และในบางพื้นที่ไม่สามารถเดินทางไปได้

อภิปรายผลวิจัย

จากผลของการวิจัย คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรปราการที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในภาพรวมแรงงานภาคอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับของผลกระทบจากมากไปหาน้อยเป็นดังนี้ 1) ด้านค่าตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม 2) ด้านการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 3) ด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม 4) ด้านจังหวะชีวิต 5) ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน 6) ด้านโอกาสในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง 7) ด้านสิทธิส่วนบุคคล และ 8) ด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ เนื่องมาจากรายได้ที่เป็นเงินเดือนหรือค่าครองชีพไม่เพียงพอในแต่ละเดือน สวัสดิการต่าง ๆ ในโรงงานลดน้อยลง การจัดการสภาพแวดล้อมในการทำงานไม่เหมาะสมขาดการสนับสนุนในเรื่องของการตรวจสุขภาพประจำปีของแรงงาน โรงงานไม่ส่งเสริมในการพัฒนาทักษะและความสามารถในการกระบวนการทำงาน รวมถึงมาตรการทางกฎหมายของภาครัฐที่มุ่งป้องกันและควบคุมเฝ้าระวังมาก สอดคล้องกับ สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลีฟิเกอร์ มาไซ และยุทธนา กาเต็ม (2563) ที่ศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา พบว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งยังไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ตามแนวทางของกระทรวงสาธารณสุข แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจโดยการช่วยเหลือเงินเยียวยา การส่งเสริมสร้างอาชีพ การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ

การทดสอบสมมติฐานการวิจัยในการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรม ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่ทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกือบทั้งหมดต้องหยุดชะงักลง ซึ่งเป็นไปตามมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของแต่ละประเทศ จากมาตรการล็อกดาวน์ที่เข้มข้น ส่งผลชัดเจนถึงจำนวนผู้ติดเชื้อที่อยู่ในระดับไม่สูงมากนัก แต่ในมิติของเศรษฐกิจแน่นอนว่ามาตรการล็อกดาวน์ที่เข้มข้นของรัฐบาลในช่วงไม่กี่เดือนได้สร้างความเสียหายกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งภาคการท่องเที่ยว ภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมที่ชะลอตัว โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบมาก สอดคล้องกับ ศิริวัฒน์ สุจริต (2563) ที่ศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางการจ้างงานเนื่องจากการปิดตัวของอุตสาหกรรม จากสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศและวิกฤตการณ์การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า อุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากการปิดตัวของอุตสาหกรรมหลักที่ศึกษา ได้แก่ อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกายที่จำเป็นต้องใช้ผ้าทอหรือผ้าฝ้ายเป็นปัจจัยการผลิต เมื่อทำการผลิตสินค้าไม่ได้ ทำให้กิจการขาดทุนและอาจปิดตัวลงในภายหลังซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อแรงงานและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมนั้น ส่วนอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากอุตสาหกรรมยานยนต์ ได้แก่ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาเครื่องยนต์และชิ้นส่วน การออกแบบและผลิตผลิตภัณฑ์ และการผลิตชิ้นส่วนขั้นพื้นฐาน

การทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า 1) ปัจจัยด้านตัวบุคคล 2) ด้านการจัดการองค์การ 3) ด้านกฎหมาย และ 4) ด้านการทำงานกลุ่มและทีม เพราะแรงงานภาคอุตสาหกรรมต้องปรับกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ อันเนื่องมาจากคำสั่งการผลิตลดลง ส่งผลให้รายได้ของโรงงานต้องลดลงจึงต้องปรับปรุงกระบวนการผลิตที่ต้องลดต้นทุนในการผลิต การเลิกจ้างพนักงานก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้โรงงานสามารถลดต้นทุนในการผลิตได้ การนำเสนอสินค้าที่ต้องมีขั้นตอนกระบวนการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการตามมาตรการของกฎหมาย การสั่งการที่ไม่สามารถติดต่อกันโดยตรงต้องใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารสั่งการการส่งมอบสินค้าให้ตรงตามเวลาและวิธีการส่งมอบสินค้าต้องทำให้สินค้าปลอดจากการติดเชื้อ และต้องมีการประกันคุณภาพของสินค้าให้ลูกค้าได้ประโยชน์สูงสุด ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตทั้งสิ้น สอดคล้องกับ ปิยาภรณ์ พรหมทิต และเกียรติชัย วีระญาณนทร์ (2564) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์เขตภาคกลางของประเทศไทย พบว่า ปัจจัยการจัดการแรงงานที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงาน ด้านการพัฒนาแรงงาน ด้านแรงงานสัมพันธ์ ด้านคุ้มครองแรงงาน ด้านสวัสดิการแรงงาน ด้านความปลอดภัยในการทำงาน มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์อย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมจากผลของการวิจัย เพื่อให้โรงงาน สถานประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานภาคอุตสาหกรรมให้ดีขึ้น ดังนี้

1. ควรเพิ่มค่าตอบแทน (เงินเดือน เงินรายวัน) ให้กับแรงงาน รวมถึงเพิ่มสวัสดิการ ค่าอาหาร หรือค่าครองชีพให้พนักงาน เนื่องจากสถานการณ์โควิดที่เกิดขึ้นทำให้ค่าครองชีพต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น หรือบางสถานการณ์ที่ไม่สามารถออกไปซื้ออาหารเองได้ ต้องมีการสั่งซื้อโดยบริษัทขนส่งก็จะทำให้ต้องจ่ายเพิ่มค่าบริการในส่วนนี้และเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น

2. ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการบริหารด้านการเงินให้กับแรงงาน เพื่อลดการสร้างหนี้สินหากในอนาคตแรงงานได้รับผลกระทบและทำให้มีรายได้ลดลงหรือถูกเลิกจ้าง จะทำให้แรงงานสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

3. ควรกำหนดมาตรการและมีความพร้อมในการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม ปรับปรุงสถานที่ทำงานให้มีแสงสว่าง ระบบถ่ายเทอากาศ เสียงและกลิ่นที่ถูกสุขลักษณะและให้ความรู้เกี่ยวกับการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องมือ และเครื่องจักรให้มากขึ้น เพื่อให้แรงงานได้ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์ มีสุขภาวะที่ดีต่อสถานที่ทำงาน

4. ควรมีการจัดกิจกรรมสันทนาการภายในเพิ่มขึ้น สามารถที่จะปรึกษาปัญหาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการทำงาน ทำให้เกิดการผ่อนคลายความเครียดจากสถานการณ์ มีการพูดคุย

และให้กำลังใจกันระหว่างหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน ร่วมกันยังเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการทำงานร่วมกันของเพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา

5. ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นสวัสดิการในการช่วยเหลือแรงงานที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ติดเชื้อโควิด นับเป็นสิทธิประโยชน์และความช่วยเหลือจากโรงงานที่พนักงานควรจะได้ ซึ่งก็จะเป็นขวัญและกำลังใจในการที่จะทำให้แรงงานได้ทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพของแรงงานโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน
2. ควรวิจัยเพื่อศึกษาความพร้อมของแรงงานภาคอุตสาหกรรมสำหรับการเข้าสู่แรงงานประชาคมอาเซียน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน

บรรณานุกรม

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: วี อินเทอร์เน็ตปรีน.
- ปิยาภรณ์ พรหมทัต และเกียรติชัย วีระญาณนนท์. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนและอะไหล่ยานยนต์ เขตภาคกลางของประเทศไทย. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 7(2), หน้า 167-177.
- ศิริวัฒน์ สุจิริต. (2563). ผลกระทบจากการจ้างงานเนื่องจากการปิดตัวของอุตสาหกรรม. การค้นคว้าอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริประภา เอื้อวิวัฒน์สกุล. (2563). ผลกระทบและทิศทางของภาคอุตสาหกรรมหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. สืบค้นจาก https://www.oie.go.th/assets/portals/1/fileups/2/files/ArticlesAnalysis/Direction_industry_after_COVID-19.pdf
- สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลีฟีกอร์ มาโซ และยุทธนา กาเต็ม. (2563). รายงานวิจัยเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2564). รายงานสถานการณ์แรงงานจังหวัดสมุทรปราการ ไตรมาส 1 ปี 2564. สืบค้นจาก https://samutprakan.mol.go.th/news_group/labour_situation/page/2
- Walton, R.E. (1973). "Quality of Working Life: What is It?." *Sloan Management Review*. 15(Fall 1973): 12-16.

การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

The Design of Souvenirs to Represent The “Sak Kha Lai” Leg Tattoo Identity Phutai of Kalasin Province

วันที่รับบทความ: 28 กันยายน 2566

กมลวรรณ พงษ์กุล¹

วันที่แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2566

ปณต นวลใส²

วันที่ตอบรับบทความ: 2 พฤศจิกายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์สักขาลาย และออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม จากการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ที่พบในตำบลโพธิ์ อำเภอดงคำมวง จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถจำแนกอัตลักษณ์ได้ 2 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ปัจเจก และอัตลักษณ์ร่วม โดยอัตลักษณ์ปัจเจก คือ ลักษณะของลวดลายในการสักของแต่ละบุคคลมีความคล้ายและใกล้เคียงกัน มี 10 ลวดลาย ได้แก่ ลายมอม ลายก้อนหิน ลายกรอบ ลายดอกบัว ลายดอกบัวเครือ ลายแห้วหมาตาย ลายใบมะขาม ลายคีมตัดหมากลายกากบาท และลายขีด ส่วนอัตลักษณ์ร่วม คือ มีรูปแบบและความเชื่อที่มีร่วมกันของผู้ถูกสัก คือ 1) รูปแบบของสักขาลาย เป็นการสักรอบต้นขาจนถึงหัวเข่า มีลักษณะคล้ายกางเกง 2) ความเชื่อในการสัก ได้แก่ การสักขาลายเป็นประเพณีนิยม การสักขาลายเป็นการแสดงถึงความเป็นกลุ่มเดียวกัน การสักขาลายเป็นการแสดงถึงความเป็นลูกผู้ชาย และการสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากผู้บริโภค พบว่า ลวดลายที่นิยมนำมาประยุกต์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกมากที่สุด คือ 1) ลายมอม 2) ลายแห้วหมาตาย 3) ลายกรอบ 4) ลายก้อนหิน และ 5) ลายใบไม้ นอกจากนี้ผลความพึงพอใจโดยรวมของกลุ่มเป้าหมายจำนวน 50 คน ที่มีต่อเครื่องประดับที่ออกแบบ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.87)

คำสำคัญ: ของที่ระลึก อัตลักษณ์ สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ฯ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
e-mail: kamonwan.k@sskru.ac.th

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาออกแบบผลิตภัณฑ์ฯ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
e-mail: newschool.designer@gmail.com

The Design of Souvenirs to Represent The “Sak Kha Lai” Leg Tattoo Identity Phutai of Kalasin Province

Received: September 28, 2023

Revised: October 31, 2023

Accepted: November 2, 2023

Kamonwan Pongkul ¹

Panot Nualsai ²

Abstract

This research aims to study the Sak Kha Lai identity and to design souvenir products reflecting the Sak Kha Lai identity of the Phutai ethnic group in Kalasin Province using mixed methods research by collecting data from document and field data. The results showed that the Sak Kha Lai identity of the Phutai ethnic group found in Phon Subdistrict, Kham Muang District, Kalasin Province can be divided into 2 aspects: individual identity and collective identity. Individual identity is that the tattoo patterns of each person are similar and close to each other. There are 10 patterns, i.e. mom pattern, stone pattern, frame pattern, lotus pattern, khaew ma tai pattern, tamarind leaf pattern, keem tud mark pattern, cross patterns, and line pattern. While collective identity is a shared style and belief of the tattooed as follows: 1) The “Sak Kha Lai” is a tattoo around the thigh up to the knee that looks like a pair of pants, 2) The belief in tattooing is the “Sak Kha Lai” is a popular tradition, it represents unity and manhood and affects the selection of a partner. Therefore, from the analysis of data on demand for souvenir products from consumers, it was found that the most popular patterns applied in designing souvenir products are 1) mom pattern, 2) khaew ma tai pattern, 3) frame pattern, 4) stone pattern and 5) leaf pattern. In addition, the overall satisfaction of the target group of 50 people with the designed jewelry at a high level (mean score 3.87)

Keyword: Souvenirs, Identity, “Sak Kha Lai” Leg Tattoo, PhuTai

¹ Lecturer, Program of Product Design and Material Innovation, Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket Rajabhat University
e-mail: kamonwan.k@sskru.ac.th

² Lecturer, Program of Product Design and Material Innovation, Faculty of Liberal Arts and Science, Sisaket Rajabhat University
e-mail: newschool.designer@gmail.com

บทนำ

การท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้นยังทำให้ความต้องการในเดินทางมีมากขึ้นเช่นกัน ประกอบกับเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ มีการพัฒนาที่ดีขึ้น (สมเกียรติ ชัยพิบูลย์, 2551, หน้า 1) ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี หรือ ttb analytics ประเมินรายได้ท่องเที่ยวไทยปี 2565 อยู่ที่ระดับ 1.25 ล้านล้านบาท พร้อมคาดการณ์รายได้ในปี 2566 จะเติบโตในอัตราเร่งอีก 1 ล้านล้านบาท พุ่งแตะ 2.25 ล้านล้านบาท ส่งผลทางอ้อมให้การท่องเที่ยวภูมิภาคไทยมีความคึกคักเพิ่มสูงขึ้น (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี, 2566) ในปี 2566 คาดการณ์ท่องเที่ยวของคนไทยยังเติบโตต่อเนื่องด้วยตัวเลขการท่องเที่ยว 226 ล้านคนต่อครั้ง ช่วยเพิ่มความคึกคักให้กับภูมิภาคปลายทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติในพื้นที่ กทม. และปริมณฑล ภาคใต้ และภาคตะวันออก พื้นที่ในเชิงปริมาณที่ 80%, 84% และ 104% ตามลำดับ

การท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน กำลังเปลี่ยนไปตามพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักเน้นการท่องเที่ยวแสวงหาประสบการณ์มากกว่าการท่องเที่ยวราคาถูก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภูมิทัศน์ของโลกการท่องเที่ยวเปลี่ยนโฉมหน้าไปแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยเฉพาะกลุ่มคนเจนเนอเรชั่น Gen Y และ Z ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดในโลกเกือบกว่า 2,000 ล้านคน (Special Report, 2566) นิยมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความต้องการที่จะเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของคนท้องถิ่นมากขึ้น ด้วยสาเหตุของการเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีความเจริญทางด้านอารยธรรมอันเก่าแก่ มีหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าผู้ไทที่น่าสนใจ คือ หมู่บ้านทอผ้าไหมแพรวาตำบลโพธิ์ อำเภอมะนัง เป็นแหล่งทอผ้าไหมแพรวาอันละเอียดประณีตมีชื่อเสียงระดับประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งที่นักท่องเที่ยวได้แวะเวียนไป รวมทั้งยังมีวัฒนธรรมการสักขาลาย ที่เป็นอีกหนึ่งศิลปวัฒนธรรมมีอยู่ที่ตำบลโพธิ์ อำเภอมะนัง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เริ่มเลือนหายไปจากสังคม ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เคยสืบทอดกันมา และเอกลักษณ์ของชายอีสาน ในสมัยก่อน ที่ควรค่าแก่ศึกษา อนุรักษ์และสืบทอดไม่ให้เลือนหายไปตามสังคมและโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำมาต่อยอดจากทุนทางวัฒนธรรมสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนศึกษาอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งนอกจากนี้อาจจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศและท้องถิ่นได้ และยังส่งผลให้จังหวัดกาฬสินธุ์มีชื่อเสียงเพิ่มมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นที่อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างจากทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น อันจะนำมาสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ให้มีความน่าสนใจและเป็นที่ต้องการของตลาดการท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นผลิตภัณฑ์ ของความทรงจำที่ตอบสนองการตลาดอย่างสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงทุนทางวัฒนธรรมทั้งในด้านของรูปแบบและความเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (2565) ที่ได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการสำนักงานฯ ในระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 ซึ่งมีการมุ่งเน้นให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างสมดุลและยั่งยืนใน

ระยะยาว สาระสำคัญของแผนฉบับนี้จะเน้นการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมอัตลักษณ์ และสินทรัพย์ของเมือง/ย่านสร้างสรรค์ โดยใช้องค์ความรู้สร้างสรรค์ผนวกเทคโนโลยีและนวัตกรรมสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้า บริการ และทรัพย์สินทางปัญญาสร้างสรรค์ที่สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล และกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจประเทศ ประกอบด้วย มิติด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทุกสาขา การพัฒนาธุรกิจ และผู้ประกอบการทั้งธุรกิจสร้างสรรค์และธุรกิจทั่วไปที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินธุรกิจ รวมถึงการพัฒนานิเวศและย่านซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างความเจริญเติบโตให้แก่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยใช้องค์ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ ทรัพย์สินทางปัญญา และการศึกษาวิจัยในการผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ซึ่งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ หรือคุณค่าทางสังคม ซึ่งศึกษาหลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอีกหนึ่งที่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่ควรค่าแก่การศึกษา อนุรักษ์และต่อยอดให้เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีรูปแบบการวิจัยผสมผสาน (Mixed Methods) จึงได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ได้โดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ดังนี้

1. ด้านเนื้อหาเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลด้านเนื้อหาอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ กลุ่มผู้รู้ (key informant) จำนวน 3 คน ได้แก่ ปราชญ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และกลุ่มผู้ปฏิบัติ (casual information) จำนวน 5 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้ที่มีการสักขาลายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท
2. ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ได้แก่ กลุ่มผู้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก จากวิธีการสุ่ม ด้วยการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน +10% (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552, หน้า 49) จำนวน 50 คน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และกลุ่มผู้ผลิตของที่ระลึก จำนวน 2 คน ประกอบด้วย ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก กลุ่มผู้ที่สนใจ ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ได้รับการออกแบบมาจากสักขาลาย จากวิธีการสุ่มด้วยตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน +10% (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552, หน้า 49) จำนวน 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการซักถาม การสนทนากับผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน แบบสอบถามเชิงสำรวจการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก แบบสอบถามความต้องการของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากผู้บริโภค แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย และแบบประเมินความพึงพอใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งได้ 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 รวบรวมข้อมูลทางด้านอัตลักษณ์สักขาลายจากการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการ และนำไปวิเคราะห์เพื่อหาอัตลักษณ์สักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

ระยะที่ 2 สำรวจการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

ระยะที่ 3 เป็นการนำข้อมูลด้านอัตลักษณ์สักขาลายที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 มาออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

ระยะที่ 4 ในขั้นตอนนี้จะเป็นการประเมินผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลายทั้งนี้เพื่อประเมินความคิดเห็นของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกโดยผู้เชี่ยวชาญประเมิน ซึ่งมุ่งวิเคราะห์ในประเด็นของ 1) ด้านอัตลักษณ์ 2) ด้านความสวยงาม และ 3) ด้านประโยชน์ใช้สอย

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบร่างของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากการสังเคราะห์อัตลักษณ์สักขาลายมาสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปสู่การผลิต และประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มผู้ที่สนใจ ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้ มาจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความรู้ด้านเนื้อหา และนำไปประมวลผลคิดเพื่อใช้ในขั้นตอนการออกแบบเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวความคิดของผลงาน รูปแบบ สี วัสดุ กรรมวิธีการผลิต/เทคนิค

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. สรุปอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการรวบรวมข้อมูลทางด้านอัตลักษณ์สักขาลายโดยการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการในกลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้ปฏิบัติ และนำไปวิเคราะห์เพื่อหาอัตลักษณ์สักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า อัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ พบในตำบลโพธิ์ อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งในปัจจุบันได้เลือนหายไปจากสังคมอีสานแล้ว เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการศึกษาสักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งได้ 2 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ปัจเจก และอัตลักษณ์ร่วม โดยอัตลักษณ์ปัจเจก คือ ลักษณะของลวดลายในการสักของแต่ละบุคคลมีความคล้ายและใกล้เคียงกัน

ขึ้นอยู่กับช่างสักแต่ละคนและความต้องการของผู้ถูกสัก ทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ปัจเจกของแต่ละบุคคล โดยมี 10 ลวดลาย ได้แก่ ลายมอม ลายก้อนหิน ลายกรอบ ลายดอกบัว ลายดอกบัวเครือ ลายแห้วหมาตาย ลายใบมะขาม ลายคิมตัดหมากรุก ลายกากบาท และลายขีด และอัตลักษณ์ร่วม มีรูปแบบและความเชื่อที่มีร่วมกันของผู้ถูกสัก คือ 1) รูปแบบของสักขาลาย เป็นการสักกรอบต้นขาจนถึงหัวเข่า มีลักษณะคล้ายกางเกง 2) ความเชื่อในการสัก ได้แก่ การสักขาลายเป็นประเพณีนิยม การสักขาลายเป็นการแสดงถึงความเป็นกลุ่มเดียวกัน การสักขาลายเป็นการแสดงถึงความเป็นลูกผู้ชาย และการสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง ซึ่งเป็นความเชื่อของผู้ถูกสักหรือผู้ที่มีการสักขาลายในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เชื่อต่อ ๆ กันมา

ภาพที่ 1 รูปแบบการสักขาลาย
ที่มา: กมลวรรณ พงษ์กุล และปณิต นวลใส (2566)

2. การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

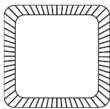
จากการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การลงพื้นที่ภาคสนามเก็บองค์ความรู้ พบว่าแนวคิดที่ได้จากอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ มี 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ปัจเจก (individual identity) คือ ลักษณะของลวดลายในการสักของแต่ละบุคคลมีความคล้าย และใกล้เคียงกัน ขึ้นอยู่กับช่างสักแต่ละคนและความต้องการของผู้ถูกสัก และอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) คือ รูปแบบและความเชื่อที่มีร่วมกันของผู้ถูกสัก ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกได้นำเอาอัตลักษณ์ปัจเจกของลวดลายมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ โดยใช้แนวคิดของ อรพินท์ บุญสิน (2557, หน้า 24) ที่ระบุว่าผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย ความเป็นเอกลักษณ์ (personality) ความเป็นสิ่งแรก (originality) การมีความหมาย (neaning) และแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบของ อีระชัย สุขสด (2544) ที่กล่าวว่า ลักษณะในความหมายของคำว่า “ออกแบบผลิตภัณฑ์” มีอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่กับส่วนของการปรับปรุงหรือพัฒนามาจากของเดิม โดยแบบที่ได้มีการออกแบบและพัฒนามานี้ได้มีการสรุปลักษณะแบบได้ดังนี้ 1) แบบโบราณ (old style) 2) แบบอมตะ (classic style) 3) แบบร่วมสมัย (contemporary style) 4) แบบทันสมัย (modern style) และ 5) แบบล้ำยุค (advance style) และทฤษฎีหรือสร้างของเดอริริตา (Y.na nagara, 2007) ได้อธิบายว่าในความคิดและวัฒนธรรม เกิดแนวคิดวิธีปรากฏการณ์วิทยาที่ประกอบด้วยขั้น 3 ขั้น คือ 1) การลดทอน (Reduction) 2) การสร้าง (construction) และ 3) การทำลาย (destruction) ซึ่งใช้เป็นแนวทางในการออกแบบจากทุนทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 2 แรงบันดาลใจในการออกแบบ
ที่มา: กมลวรรณ พงษ์กุล และปณต นวลใส (2566)

โดยได้กำหนดแนวคิดในการออกแบบ วิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (Gen Y) วิเคราะห์แนวโน้มในการออกแบบของที่ระลึก วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความต้องการของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากผู้บริโภค พบว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก คือ เครื่องประกอบการแต่งกาย ประเภทเครื่องประดับ ประกอบด้วย สร้อยคอ ต่างหู แหวน และกำไล โดยนำลวดลายที่นิยมมากที่สุดจากแบบสอบถาม 5 อันดับแรก คือ 1) ลายมอม 2) ลายเข้หมาตาย 3) ลายกรอบ 4) ลายก้อนหิน และ 5) ลายใบไม้ นำมาประยุกต์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก วัสดุที่ใช้ในการผลิต เป็นวัสดุสังเคราะห์ คือ โลหะ เนื่องจากมีความคงทนและแข็งแรง โดยผู้วิจัยคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก และคำนึงถึงความสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) สื่อความหมายจากอัตลักษณ์และเรื่องราวของสักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ได้ 2) มีการใช้รูปแบบของลายสักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) ลายสักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้ 4) ใช้งานของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกได้หลายโอกาส และ 5) สามารถนำไปต่อยอดการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้อย่างยั่งยืน

ตารางที่ 1 ลวดลายที่นิยมมากที่สุด จากแบบสอบถาม 5 อันดับแรก

ลายมอม	ลายเข้หมาตาย	ลายก้อนหิน	ลายกรอบ	ลายใบไม้
				
				

แนวคิดการออกแบบ (concept design)

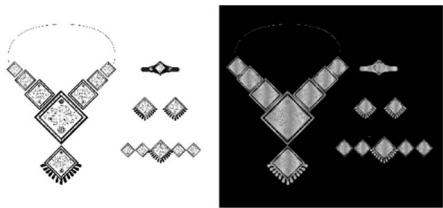
ภาพที่ 3 แนวคิดการออกแบบ (Concept Design)
ที่มา: กมลวรรณ พงษ์กุล และปณต นวลใส (2566)

3. ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

ในการออกแบบแบบร่างลวดลายในการผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มลวดลายเพื่อให้มีความสอดคล้องกับ concept แบ่งเป็น 5 กลุ่มรูปแบบ ได้แก่ 1) แบบโบราณ

(old style) 2) แบบอมตะ (classic style) 3) แบบร่วมสมัย (contemporary style) 4) แบบทันสมัย (modern style) และ 5) แบบล้ำยุค (advance style)

ตารางที่ 2 แบบร่างผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก รูปแบบเครื่องประกอบการแต่งกาย ประเภทเครื่องประดับ ประกอบด้วย สร้อยคอ ต่างหู แหวน และกำไล

แบบร่างที่ 1 แบบโบราณ (old style)	แบบร่างที่ 2 แบบอมตะ (cassic style)
	
แบบร่างที่ 3 แบบร่วมสมัย (contemporary style)	แบบร่างที่ 4 แบบทันสมัย (modern style)
	
แบบร่างที่ 5 แบบล้ำยุค (advance style)	
	

ผลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก และผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก จำนวน 5 ท่าน โดยประเมินด้านอัตลักษณ์ ด้านความสวยงาม และด้านประโยชน์ใช้สอย พบว่าแบบร่างที่ 4 แบบทันสมัย (modern style) มีความเหมาะสมมากที่สุด และมีข้อเสนอแนะให้เพิ่มผลิตภัณฑ์อื่นได้ เช่น นาฬิกา ฯลฯ ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบนาฬิกาเพิ่มตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ภาพที่ 4 ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์
ที่มา: กมลวรรณ พงษ์กุล และปณต นวลใส (2566)

ภาพที่ 5 สร้อยคอ ต่างหู แหวน กำไล และนาฬิกา
ที่มา: กมลวรรณ พงษ์กุล และปณต นวลใส (2566)

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลิตภัณฑ์	รูปแบบผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน	ประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับการใช้งาน	สามารถแสดงออกถึงเอกลักษณ์หรือภาพลักษณ์ลายแล้วผ้า	มีความสวยงาม	มีความน่าสนใจ	ตอบโจทย์ความต้องการ	รวม
สร้อยคอ	4.06(0.51)4	3.96(0.45)3	4.40(0.53)3	4.48(0.54)3	4.44(0.54)3	4.20(0.61)3	4.26(0.56)3
ต่างหู	3.38(0.49)2	3.40(0.49)2	4.12(0.52)3	4.00(0.40)3	4.00(0.40)3	3.64(0.53)3	3.76(0.56)3
แหวน	3.24(0.43)3	3.24(0.43)3	3.98(0.32)3	3.90(0.42)3	3.90(0.42)3	3.68(0.51)3	3.66(0.52)3
กำไล	3.20(0.40)2	3.20(0.40)2	3.84(0.42)3	3.68(0.47)3	3.68(0.47)3	3.68(0.49)3	3.53(0.51)3
นาฬิกา	3.78(0.42)3	4.28(0.45)3	4.62(0.49)4	4.20(0.40)3	4.20(0.40)3	3.84(0.47)3	4.15(0.52)3
รวมทั้งหมด							3.87(0.60)3

4. ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ในรูปแบบเครื่องประกอบการแต่งกาย ประเภท เครื่องประดับ ประกอบด้วย สร้อยคอ ต่างหู แหวน กำไล และนาฬิกา ในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์เหมาะสมกับการใช้งาน ประโยชน์ใช้สอยเหมาะสมกับการใช้งาน การสะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ความสวยงาม ความน่าสนใจ และตอบโจทย์ความต้องการ โดยประเมินกับกลุ่มเป้าหมายผู้เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก จำนวน 50 คน พบว่าสร้อยคอ เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดในการสะท้อนอัตลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ =4.26, S.D.=0.56) ซึ่งมีความเหมาะสมในระดับมาก รองลงมา คือ นาฬิกา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ =3.87, S.D.=0.60) มีความเหมาะสมในระดับมาก รองลงมา คือ ต่างหู มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ =4.76, S.D.=0.56) มีความเหมาะสมในระดับมาก รองลงมา คือ แหวน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ =3.66, S.D.=0.52) มีความเหมาะสมในระดับมาก และกำไล มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{x}$ =3.53, S.D.=0.51) มีความเหมาะสมในระดับมาก ตามลำดับ และความพึงพอใจโดยรวมมีค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด ($\bar{x}$ =3.87, S.D.=0.60) มีความเหมาะสมในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. อัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

อัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ พบในตำบลโพน อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยที่เป็นวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งในปัจจุบันได้เลือนหายไปจากสังคมอีสานแล้ว เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว (2560, หน้า 117) ที่อธิบายถึงสาเหตุสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ความเจ็บปวดจากการสักราย ช่างสักอาชีพที่ไม่มีผู้สืบทอดต่อ และค่านิยมเกี่ยวกับรอยสักขาลายเปลี่ยนไป ทำให้สักขาลายได้เลือนหายไปโดยอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งเป็นอัตลักษณ์ปัจเจก และอัตลักษณ์ร่วมของสักขาลาย สอดคล้องกับแนวคิดอัตลักษณ์ของ อภิญา เพื่องฟูสกุล (2546, หน้า 5) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์คือความเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (social aspect) ซึ่งสักขาลายมีลวดลายที่เป็นปัจเจกที่สังคมได้รับรู้ และยังได้อธิบายถึงการมีอัตลักษณ์ร่วมที่แสดงออกถึงความคล้ายคลึงกัน เช่นเดียวกับสักขาลายที่มีความเชื่อและรูปแบบที่เหมือนกัน ซึ่งอัตลักษณ์ปัจเจกของสักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ ลักษณะของลวดลายในการสักของแต่ละบุคคลมีความคล้ายและใกล้เคียงกัน ขึ้นอยู่กับช่างสักแต่ละคนและความต้องการของผู้ถูกสัก ทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ปัจเจกของแต่ละบุคคล และอัตลักษณ์ร่วมของสักขาลาย ประกอบด้วย รูปแบบและความเชื่อที่มีร่วมกันของผู้ถูกสัก โดยรูปแบบของสักขาลายเป็นการสักรอบต้นขาจนถึงหัวเข่า มีลักษณะคล้ายกางเกง และความเชื่อในการสัก ประกอบด้วย การสักขาลายเป็นประเพณีนิยม การสักขาลายเป็นการแสดงถึงความเป็นกลุ่มเดียวกัน การสักขาลายเป็นการแสดงถึงความเป็นลูกผู้ชาย การสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง สอดคล้องกับ ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว (2560, หน้า 102) ในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ในภาคอีสานแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม คือ สักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย สักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน สักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย สักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง และสักขาลายเกี่ยวข้องกับตัวมอม

2. ออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำไปสู่การออกแบบจากแนวคิดการออกแบบ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์และทฤษฎีการสร้าง โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก คือ เครื่องประกอบการแต่งกาย ประเภทเครื่องประดับ ประกอบด้วย สร้อยคอ ต่างหู แหวน กำไล และนาฬิกา ที่ได้จากการสร้างเครื่องมือในการคัดเลือกความต้องการของที่ระลึกจากการสอบถามกลุ่มเป้าหมายให้กับกลุ่มเป้าหมาย Gen Y โดยใช้แนวคิดการออกแบบของ ธีระชัย สุขสด (2544, หน้า 39) ที่อธิบายถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ มี 2 ส่วน คือ ส่วนของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่กับส่วนของการปรับปรุงหรือพัฒนามาจากของเดิม โดยผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการออกแบบที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้นและพัฒนาให้เป็นแบบทันสมัย (modern style) โดยนำเอาลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งรัฐบาลส่งเสริมการยกระดับความคิดและทักษะสร้างสรรค์ให้กับคนไทย และแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (creative economy) ที่ว่าด้วยเศรษฐกิจที่ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งก่อนออกมาเป็นผลิตภัณฑ์จะต้องผ่านกระบวนการคิดมาก่อน โดยศึกษาข้อมูลของผลิตภัณฑ์และกลุ่มเป้าหมายให้เข้าใจเสียก่อน เพื่อจะ

สามารถออกแบบได้ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย และทำการออกแบบร่างเป็นผลิตภัณฑ์การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก หลังจากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินผล เพื่อนำมาแก้ไข แล้วนำไปผลิตเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ สอดคล้องกับทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ วราภรณ์ ศิริพัฒน์ (2528, หน้า 129-130) ที่ว่าด้วยเรื่องของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) ขั้นความรู้ความเข้าใจ (cognition) เป็นขั้นที่รู้ความต้องการที่จะแก้ปัญหา มีความคิดว่าสิ่งใดเป็นปัญหาสำหรับที่จะแก้ 2) ขั้นหามโนมติ (conception) เป็นขั้นตอนที่จะทำการศึกษา สำรวจ แสวงหาแนวคิดด้วยวิธีการต่าง ๆ หาจุดเด่นจุดด้อยของแต่ละแนวคิดเหล่านั้น 3) ขั้นการค้นพบ (combustion) เป็นขั้นที่ค้นพบวิธีแก้ปัญหาด้วยวิจารณ์ญาณ จิตสำนึกเป็นขั้นตอนแห่งการสร้างสรรค์ของความคิด 4) ทบทวนแก้ไข (consummation) เป็นขั้นตอนที่เป็นการทบทวน ดัดแปลง แก้ไข ความคิดที่เกิดจากการค้นพบในขั้นตอนที่ 3 เพื่อความสมบูรณ์ 5) ขั้นสื่อสารและเผยแพร่ผลงาน (communication) ที่เป็นขั้นตอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ และสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างของ เดอร์ริดา (Y.na nagara, 2007) ได้อธิบายว่าในความคิดและวัฒนธรรม เกิดแนวคิดวิปริตการณวิทยาที่ประกอบด้วยขั้น 3 ขั้น คือ 1) การลดทอน (reduction) 2) การสร้าง (construction) 3) การทำลาย (destruction) โดยมีความเกี่ยวข้องกันทั้ง 3 ขั้นตอน คือ การทำลายเพื่อประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ ดังเช่นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่นำลวดลายต่าง ๆ มาประกอบขึ้นรูปร่างใหม่ โดยที่นำมาดัดทอน จัดวางใหม่ แยกโครงสร้างต่าง ๆ ออกแล้วนำมาประกอบรูปร่างใหม่เพื่อนำไปออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ และสามารถนำไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์อื่นต่อไป ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สอดคล้องกับ SUN YING XIN (2559, หน้า 136) ที่ศึกษาเรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสะท้อนเอกลักษณ์พื้นถิ่น ชุด ศิลปะเต๋าแห่งเขาเหลาซาน การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมของภูเขาเหลาซานกับลัทธิเต๋าและศึกษาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกในปัจจุบันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกให้มีอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการออกแบบเช่นเดียวกัน โดยผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้นำลวดลายจากลายสักขาลายที่ประยุกต์จากแนวคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบมาใช้ในการออกแบบ ซึ่งความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อรูปแบบของของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์สักขาลาย กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจโดยรวมในระดับมาก

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรศึกษาอัตลักษณ์สักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพื่อจะได้รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมสักขาลาย
2. ศึกษาการประยุกต์ใช้ลายสักไปสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบอื่น ๆ
3. ควรศึกษาอัตลักษณ์สักขาลาย ในผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้ครอบคลุมความต้องการของผู้บริโภคที่มีหลายมิติ

บรรณานุกรม

- ธีระชัย สุขสด. (2544). การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บิซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- วรารณ คีรีพัฒน์. (2528). การสอนวิทยาศาสตร์. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว. (2560). สักขาลาย: อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 21(2), หน้า 248-273.
- ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี. (2566). ttb analytics คาดรายได้การท่องเที่ยวไทยปี 2566 เพิ่มขึ้น 1 ล้านล้านบาทจากปีก่อน พุ่งแตะระดับ 2.25 ล้านล้านบาท. สืบค้นจาก <https://www.ttbbank.com/th/analytics/business-industry/tourism-healthcare/20230112-ttb-analytics-thai-tourism-outlook2023>
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2551). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 14 พ.ศ. 2566-2570. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2565). แผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570). สืบค้นจาก https://www.cea.or.th/backendservice/3dflipbook?url=https%3A%2F%2Fwww.cea.or.th%2Fstorage%2Fapp%2Fmedia%2FITA_2566%2Fo4_CEA_Strategic_Plan_2566_2570_Apr2023.pdf
- อรพินท์ บุญสิน. (2557). แนวทางการสร้างผลลัพธ์การผลิตสินค้าเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในภาคอุตสาหกรรม. วารสารการจัดการมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 3(3), หน้า 22-31.
- อภิญา เพ็ญพสุกุล. (2546). อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Special Report. (2566). เจาะ 5 เทรนด์การท่องเที่ยว 2566 สร้างรายได้กระจายลงชุมชน. สืบค้นจาก <https://aec10news.com/contents/special-report/200360/>
- SUN YING XIN. (2559). การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสะท้อนเอกลักษณ์พื้นถิ่น ชุด ศิลปะเต๋าแห่งเขาเหลาซาน. วารสารศิลปกรรมบูรพา, 19(1), หน้า 133-148.
- Y.na nagara. (2007). แนวคิดของ Deconstruction. สืบค้นจาก <https://yong-book2.blogspot.com/2007/03/deconstruction.html>

การเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีน ที่มีความหมายเหมือนกัน

A Comparative Study of Thai and Chinese Idioms with The Same Meaning

วันที่รับบทความ: 30 ตุลาคม 2566

YING CHENG ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 20 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 1 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน 2) ศึกษาภาพสะท้อนสังคมทั้งสองประเทศจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน ผู้วิจัยได้รวบรวมสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันรวม 103 คู่สำนวน ได้แก่ สำนวนไทย 103 สำนวน สำนวนจีน 103 สำนวน ผลการวิจัยพบว่า 1) สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สำนวนที่ใช้คำเหมือนกัน และสำนวนที่ใช้คำแตกต่างกัน สำนวนที่ใช้คำแตกต่างกันแบ่งเป็น 15 ประเภท ได้แก่ สำนวนที่ใช้สัตว์ต่างชนิดกัน สำนวนไทยใช้สัตว์แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนไทยใช้พืชแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนที่ใช้วิธีต่างกัน สำนวนไทยใช้วิธีแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับร่างกาย สำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับร่างกาย แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนที่ใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน สำนวนที่ใช้สิ่งของเปรียบเทียบต่างกัน สำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติต่างกัน สำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนไทยใช้ผีแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนที่ใช้กริยาและจำนวนต่างกัน สำนวนไทยใช้อาหาร แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนอื่น ๆ 2) สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงภาพสะท้อนสังคมในด้านสัตว์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และศาสนา

คำสำคัญ: สำนวนไทย สำนวนจีน ความหมายเหมือนกัน การเปรียบเทียบ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก, สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
e-mail: 1251512792@qq.com

A Comparative Study of Thai and Chinese Idioms with The Same Meaning

Received: October 30, 2023

YING CHENG ¹

Revised: November 20, 2023

Accepted: December 1, 2023

Abstract

This research aims to 1) study and compare the word usage of Thai idioms and Chinese idioms that have the same meaning, and 2) study the reflection of society in both countries on Thai idioms and Chinese idioms that have the same meaning. The researcher has collected 103 pairs of Thai idioms and Chinese idioms that have the same meaning, including 103 Thai idioms and 103 Chinese idioms. The findings are as follows: 1) The Thai and Chinese idioms that have the same meaning can be categorized into 2 types, including the idioms that use the same words and the idioms that have the same meaning that use different words. Idioms using different words are divided into 15 categories: idioms that use words relating to animals that are different types, Thai idioms that use words relating to animals, but Chinese idioms use other words, Thai idioms that use words relating to plants, but Chinese idioms use other words, idioms that use words relating to organs, Thai idioms using words relating to organs, but Chinese idioms use other words, idioms that use words relating to the body, Thai idioms that use words relating to the body, but Chinese idioms use other word, idioms that use pairs of words that have opposite meanings, idioms that use words of different things to compare, idioms that use words about natural, Thai idioms use the words about nature but Chinese idioms use other words, Thai idioms use ghosts but Chinese idioms use other words, idioms that use different verbs and numbers, Thai idioms that use food but Chinese idioms use other words, other idioms 3) Thai idioms and Chinese idioms that have the same meaning as mentioned above can show the reflection of society in terms of animals, natural environment, history, people's way of life, and religion.

Keywords: Thai and Chinese idioms, the same meaning, comparative study

¹ Doctoral student, Thai for Career Development, Faculty of Arts, Silpakorn University
e-mail: 1251512792@qq.com

บทนำ

ภาษาเป็นพาหะของวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสื่อสารระหว่างมนุษย์ ผู้สื่อสารและผู้รับสารต้องเข้าใจความหมายกัน ซึ่งความหมายที่ต้องการสื่อมีสองประเภท คือ ความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย สำนวนก็เป็นการแสดงออกที่มีความหมายแฝงอยู่ สุจริต เพียรชอบ (2539, หน้า 149) ให้ความหมายของสำนวนไทยว่า หมายถึง ถ้อยคำในภาษาไทยที่ใช้พูดจาสื่อสารกันโดยมีความหมายเป็นนัย กินความกว้างลึกซึ้ง มิได้แปลความหมายโดยตรง แต่เป็นความหมายในเชิงอุปมาเปรียบเทียบ นอกจากนี้ สำนวนเป็นวิธีการแสดงออกที่เป็นเอกลักษณ์ในทั้งภาษาไทยและภาษาจีน และเป็นมรดกอันล้ำค่าในวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ สำนวนมีความหมายทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสัญลักษณ์ที่ลึกซึ้ง สามารถถ่ายทอดความคิดและภูมิปัญญาที่เป็นประโยชน์มากมายของมนุษย์ สำนวน คือ การควบแน่นและการแสดงออกของคำศัพท์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถสื่อความหมายที่เฉพาะเจาะจงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงรูปแบบทางสังคม หลักการทางศีลธรรม และแนวคิดทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ประเทศไทยและประเทศจีนต่างก็นิยมใช้สำนวน เนื่องจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของสิ่งต่าง ๆ อาจแสดงความหมายที่แตกต่างกันได้ แนวคิดเดียวกันก็อาจใช้ความเปรียบเทียบแตกต่างกัน ซึ่งการศึกษาสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันในภาษาไทยและภาษาจีน สามารถค้นหาความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันระหว่างสองภาษาได้ สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันแต่ใช้สิ่งที่แตกต่างกันในการเปรียบเทียบ ตัวอย่างเช่น กระต่ายหมายจันทร์-癞蛤蟆想吃天鹅肉 / คางคกอยากกินเนื้อหงส์/ (癞蛤蟆-คางคก 想-อยาก 吃-กิน 天鹅-หงส์ 肉-เนื้อ) สองสำนวนนี้หมายถึงคนที่ไม่เจียมตัว มีความปรารถนาในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ผู้ชายหมายปองผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่า

จากสำนวนดังกล่าวพบว่า สำนวนไทย “กระต่ายหมายจันทร์” และสำนวนจีน “癞蛤蟆想吃天鹅肉-คางคกอยากกินเนื้อหงส์” มีความหมายที่เหมือนกัน คือ ผู้ชายหมายปองผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่า แต่หากวิเคราะห์การใช้คำเปรียบเทียบของสำนวน สำนวนไทยใช้สัตว์กระต่ายเปรียบเทียบถึงผู้ชายที่หมายปองผู้หญิง ส่วนสำนวนจีนใช้สัตว์-คางคก คางคกเป็นสัตว์ที่น่าเกลียด เตี้ย และเล็ก หงส์เป็นสัญลักษณ์ของความงามและสูงส่ง ซึ่งมีฐานะดีกว่าคางคกอย่างมาก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน ทำให้เข้าใจภาษาและวัฒนธรรมของประเทศไทยและประเทศจีนได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการใช้คำของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน
2. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมทั้งสองประเทศจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สรรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ โดยประกอบด้วยความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสำนวนไทยและสำนวนจีน
2. การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้คัดเลือกแหล่งข้อมูลสำนวนไทยและสำนวนจีนจากพจนานุกรมทั้งสองเล่ม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนภาษาไทยและภาษาจีน ได้แก่ 泰汉词典 (พจนานุกรมไทย-จีน) ของสถาบันภาษาต่างประเทศกว่าโจว ซึ่งจัดพิมพ์ครั้งที่ 12 ในปี พ.ศ. 2558 พจนานุกรมจีน-ไทยฉบับใหม่ ของ เอียร์ชัย เอี่ยมวรเมธ จัดพิมพ์ครั้งที่ 28 ในปี พ.ศ. 2554 และคัดเลือกสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน โดยมี 103 คู่สำนวน มีสำนวนไทย 103 สำนวน สำนวนจีน 103 สำนวน
3. นำสำนวนที่รวบรวมได้มาศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านการใช้คำและภาพสะท้อนสังคม
4. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายของสำนวนไทย

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมายของคำว่า สำนวน หมายถึง 1) เป็นถ้อยคำที่เรียบเรียง โวหาร บางทีก็ใช้ว่า สำนวนโวหาร 2) เป็นถ้อยคำที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานโดยมีความหมายไม่ตรงตามตัว หรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่

เอกฉัท จารุเมธีชน (2537, หน้า 113) อธิบายว่า สำนวนไทย มีความหมายคลุมไปถึงภาษิต สุภาษิต คำพังเพย รวมทั้งคำกล่าวเป็นโวหาร คำคม คำขวัญ และคติพจน์ด้วย เพราะคำต่าง ๆ เหล่านี้ใช้ปนกันไปจนแยกออกลำบากกว่าอะไรเป็นคำประเภทใด ตามคำปรารภของราชบัณฑิตยสถานว่า “ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีความไพเราะ และมีสำนวนโวหารในแบบต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งสุภาษิตและคำพังเพยที่มีลักษณะเป็นถ้อยคำสั้น ๆ กะทัดรัด บางทีก็มีสัมผัสสระและพยัญชนะทำให้ง่ายแก่การจดจำ บางทีก็มีลักษณะเป็นคำคล้องจองบ้าง ซ้ำคำบ้าง และมีลักษณะเป็นการเปรียบเทียบบ้าง”

สรุปได้ว่า สำนวนไทยเป็นถ้อยคำ วลี หรือประโยคที่มีความหมายเชิงเปรียบเทียบแฝงอยู่ ซึ่งเข้าใจความหมายตามตัวหนังสือไม่ได้ และเป็นคำกล่าวที่กะทัดรัดงดงาม ฟังดูไพเราะจับใจ เป็นคำสั่งสอนที่มีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของชาวไทย เนื่องจากการจัดหมวดหมู่ของคำยาก บางครั้งก็เรียกว่า “สุภาษิต คำพังเพย และสำนวน”

2. ความหมายของสำนวนจีน

中国社会科学院语言研究所词典编辑室 (2012, p. 166) อธิบายความหมายของสำนวนว่า สำนวนเป็นวลีที่ตายตัวหรือประโยคสั้น ๆ ที่ใช้เป็นเวลานาน สำนวนจีนส่วนใหญ่ประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัว ทุกสำนวนมีแหล่งที่มาด้วย สำนวนบางสำนวนเข้าใจได้ไม่ยากตามตัวอักษร บางสำนวนต้องทราบแหล่งที่มาหรือการพาดพิงจึงจะเข้าใจความหมายได้

马国凡 (1978, p. 1) ให้ความหมายของสำนวนว่า สำนวนเป็นวลีและประโยคที่มีรูปแบบตายตัวที่ผู้คนนิยมใช้ มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และเป็นเอกลักษณ์ของชาติจีนในวรรณกรรม รูปแบบพื้นฐานคือสี่พยางค์ หมายถึงสำนวนจีนส่วนใหญ่ประกอบด้วยตัวอักษร 4 ตัว

อาจสรุปได้ว่า สำนวนจีนเป็นลักษณะพิเศษของวัฒนธรรมจีน มีแหล่งที่มาจากวรรณกรรม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และเรื่องราบบอกเล่าของผู้คนเป็นส่วนมาก มีรูปแบบโครงสร้างที่ตายตัว สำนวนเป็นวลี หรือประโยคสั้น ๆ ที่สื่อความหมายได้ ความหมายนั้นส่วนใหญ่เป็นความหมายโดยนัย ซึ่งต้องสื่อถึงแหล่งที่มา การพาดพิง หรือสถานการณ์เปรียบเทียบกับจึงจะเข้าใจความหมายได้

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภัชญา สวัสดิ์โยธิน (2562, หน้า 105) ศึกษาเรื่อง สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่า “งู” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประเภท ภาพสะท้อนของสำนวนไทยและสำนวนจีน ผลการศึกษาพบว่า สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่างูแบ่งเป็น 3 ประเภทได้ ได้แก่ สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่า “งู” เหมือนกัน สำนวนไทยไม่มีคำว่า “งู” แต่สำนวนจีนมีคำว่า “งู” สำนวนไทยมีความหมายตรงกันกับสำนวนจีนแต่สำนวนไทยใช้คำอื่น ภาพสะท้อนจากสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่างูพบว่า มีลักษณะภาพสะท้อน 5 ประการ ได้แก่ ธรรมชาติ พฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์และสัตว์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย ความเชื่อ ศาสนา และเครื่องดนตรี การละเล่น

อาภรณ์ ถิรกันต์ และโจว รุ่ย (2566, หน้า 24) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่เกี่ยวกับความรักในภาษาไทย-จีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาระดับความเหมือนทางด้านความหมายกับสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบในสำนวน และศึกษาโครงสร้างของสำนวนความรักไทย-จีน ผลการศึกษาพบว่า ความหมายและสิ่งที่เอามาเปรียบเทียบในสำนวนได้สะท้อนให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างกันทางด้านวิถีชีวิต แนวคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม

สุชัญญา ประภาทรง (2561, หน้า 3) ศึกษาเรื่อง การศึกษาสำนวนจีนที่เกี่ยวกับอาหารการกิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ โครงสร้างทางภาษาของสำนวนจีน และภาพสะท้อนของสำนวนที่เกี่ยวกับอาหารการกิน ผลการศึกษาพบว่า สำนวนจีนมีโครงสร้างเป็นคำ วลี ประโยค มีการซ้ำคำ ด้านภาพสะท้อนพบว่า สำนวนจีนที่เกี่ยวกับอาหารการกินมีภาพสะท้อน 6 กลุ่ม ได้แก่ อาหาร ภาชนะที่ใช้ รสชาติของอาหาร กรรมวิธีการปรุง แหล่งที่มาของอาหาร และวัฒนธรรมการกินอาหาร

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวพบว่า มีผู้ทำวิจัยการเปรียบเทียบสำนวนไทยและจีนในด้านความรัก ด้านอาหารการกิน ด้านสัตว์ เช่น เปรียบเทียบสำนวนที่มีคำว่า “งู” ยังมีงานวิจัยอื่น เช่น พิริยา สุรขจร (2544) ศึกษาเรื่อง สำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์:การศึกษาเปรียบเทียบ (2018) ศึกษาเรื่อง 汉泰语生肖动物成语对比及教学策略研究 (การเปรียบเทียบสำนวนจีนกับสำนวนไทยที่เกี่ยวกับนักษัตรและศึกษากลยุทธ์การสอน) NALENTIP HUNYEELAI (2020) ศึกษาเรื่อง 汉泰哺乳动物成语对比 (การเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่เกี่ยวกับสัตว์ที่เลี้ยงลูกด้วยนม) 陈爱深 (2012) ศึกษาเรื่อง 汉泰动作成语对比研究 (การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนจีนและสำนวนไทยที่เกี่ยวกับการกระทำ) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนไทยและสำนวนจีนประเภทใดประเภทหนึ่ง และเปรียบเทียบว่าสำนวนประเภทนี้มีลักษณะอย่างไร แต่ของผู้เขียนแตกต่างตรงที่

งานวิจัยครั้งนี้จะเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำของสำนวนดังกล่าวมีความเหมือนกันอย่างไร ความแตกต่างกันอย่างไร และสำนวนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงภาพสะท้อนสังคมอย่างไร

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันจากพจนานุกรม 2 เล่ม รวมทั้ง 103 คู่สำนวน สามารถแบ่งเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำเหมือนกันในการเปรียบเทียบ มี 8 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

- 1) งมเข็มในมหาสมุทร หมายถึง ค้นหาสิ่งที่ยากจะหาได้ ทำกิจที่สำเร็จได้ยาก

大海捞针 (大海-มหาสมุทร 捞-งม 针—เข็ม) งมเข็มในมหาสมุทร โดยอุปมาว่า ค้นหาได้ยาก สิ่งต่าง ๆ ยากที่จะทำ

สำนวนคู่นี้ ใช้มหาสมุทรในการเปรียบเทียบเหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนจีน คิดว่ามหาสมุทรมีลักษณะกว้างขวาง ไม่มีที่สิ้นสุด การหาสิ่งเล็กๆ ๆ เช่น เข็มในทะเลถือเป็นเรื่องยากมาก

- 2) ฝนทั่งให้เป็นเข็ม หมายถึง เพียรพยายามสุดความสามารถจนกว่าจะสำเร็จผล

铁杵磨成针 (铁-เหล็ก 杵-ทั่ง 磨-ฝน 成-เป็น 针-เข็ม) ฝนทั่งเหล็กให้เป็นเข็ม หมายถึงมีความมุ่งมั่น ทุ่มเท สิ่งที่ยากก็สามารถทำได้

สำนวนไทยและสำนวนจีนนี้ใช้ทั้งเหล็กในการเปรียบเทียบ ทั้งเป็นสิ่งที่แข็ง หนา และใหญ่ ส่วนเข็มเป็นสิ่งที่เล็กและบาง ซึ่งการฝนทั่งจนให้เป็นเข็มเป็นเรื่องที่ยากมาก ต้องอาศัยความมุ่งมั่นจะจึงจะสำเร็จผล

2. สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำแตกต่างกัน

สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำเปรียบเทียบแตกต่างกัน แบ่งเป็น 15 ประเภท ดังนี้

- 1) สำนวนที่ใช้สัตว์ต่างชนิดกัน สำนวนประเภทนี้ เป็นสำนวนที่ใช้สัตว์ในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนไทยและสำนวนจีนใช้สัตว์ต่างชนิดกัน มี 14 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

กระต่ายหมายจันทร์ หมายถึง ผู้ชายหมายปองผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่า

癞蛤蟆想吃天鹅肉 (癞蛤蟆-คางคก 想-อยาก 吃-กิน 天鹅-หงส์ 肉-เนื้อ) คนที่ไม่เจียมตัว มีความปรารถนาในสิ่งที่ไปไม่ได้ ในปัจจุบันนี้หมายถึงผู้ชายหมายปองผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่า

การใช้คำ เปรียบเทียบคนที่ไม่เจียมตัว หรือ ผู้ชายที่มีฐานะด้อยกว่า สำนวนไทย-กระต่าย สำนวนจีน-癞蛤蟆-คางคก

- 2) สำนวนไทยใช้สัตว์ แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนประเภทนี้ สำนวนไทยใช้สัตว์ในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนจีนใช้คำประเภทอื่น มีทั้งสิ้น 24 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

ตีัววกระทบคราด หมายถึง โกรธคนหนึ่งแต่ทำอะไรเขาไม่ได้ โพล่ไปรังควานอีกคนหนึ่งที่เกี่ยวข้องและตนสามารถทำได้

指桑骂槐 (指-ชี้ ส-ต้นหม่อน 骂-ด่า หว-ต้นไผ่ คือ ต้นแพโกดา) ชี้ต้นหม่อนโกรธต้นไผ่ หมายถึง ดูเหมือนจะด่าหรือโกรธคนนี้ แต่ความเป็นจริงกำลังด่าอีกคนหนึ่ง

การใช้คำ สำนวนไทย-วัว สำนวนจีน-ส-ต้นหม่อน หว-ต้นไผ่

3) สำนวนไทยใช้พิช แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนประเภทนี้ สำนวนไทยใช้พิชในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนจีนใช้คำประเภทอื่น มี 8 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

ไม่ไถ่ฝั่ง หมายถึง บุคคลที่มีอายุมาก เหลือเวลาใช้ชีวิตอีกไม่นาน

风烛残年 (风-ลม 烛-เทียน 残-ที่เหลือ 年-ปี) แสงเทียนในลม หมายถึง กาลเวลาที่เหลือ อุปมาว่าคนแก่ก็เหมือนจุดเทียนในลมอันดับได้ หมายถึง คนแก่มาก เหลือเวลาใช้ชีวิตอีกไม่นาน

การใช้คำ สำนวนไทย-ไม้ สำนวนจีน-烛-เทียน

4) สำนวนที่ใช้อยู่ต่างกัน สำนวนประเภทนี้ เป็นสำนวนที่ใช้อยู่ต่างกันในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนไทยและสำนวนจีนใช้อยู่ที่แตกต่างกัน มี 8 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

ใจหายใจคว่ำ หมายถึง อาการที่ตกใจกลัว หรือตื่นเต้นในนาทิจึงจิตใจไม่อยู่กับเนื้อกับตัว

心惊胆战 (心-ใจ 惊-หวาดกลัว 胆-ดี (อวัยวะ) 战-สั่นเทา (ปัจจุบันนี้ใช้ตัวอักษรเป็น顫) ใจหวาดกลัวดีสั่นเทา หมายถึงกลัวมาก

การใช้คำ สำนวนไทย-จิตใจ สำนวนจีน-心-หัวใจ 胆-ดี (อวัยวะ)

5) สำนวนไทยใช้อยู่ต่างกัน แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนประเภทนี้ สำนวนไทยใช้อยู่ต่างกันในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น มี 6 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

เอาหูไปนา เอาตาไปไร่ หมายถึง แกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่เห็น ไม่สนใจ

置若罔闻 (置-วาง 若-เหมือน 罔-ไม่มี 闻-ได้ยิน) วางเหมือนไม่ได้ยิน หมายถึง แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน ไม่สนใจเรื่องนั้น

การใช้คำ สำนวนไทย-หู ตา สำนวนจีนใช้คำอื่น (การใช้คำกริยาในการเปรียบเทียบ)

6) สำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับร่างกาย สำนวนประเภทนี้ เป็นสำนวนที่ใช้ส่วนประกอบของร่างกายในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนไทยและสำนวนจีนใช้ร่างกายที่แตกต่างกัน มี 1 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

มือใครยาว สาวได้สาวเอา หมายถึง แข่งกันในการเอาผลประโยชน์ หรือใครมีกำลังความสามารถมากกว่าก็กอบโกยเอาไปได้มากกว่า

捷足先得 (捷-เร็ว 足-เท้า 先-ก่อน 得-ได้รับ) เท้าเร็วได้รับก่อน หมายถึงคนที่เคลื่อนไหวเร็วหรือคนที่ฉวยโอกาสมาก่อน จะได้บรรลุเป้าหมายก่อน

การใช้คำ สำนวนไทย-มือ สำนวนจีน-足-เท้า

7) สำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับร่างกาย แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนประเภทนี้ สำนวนไทยใช้ส่วนประกอบของร่างกายในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนจีนใช้คำประเภทอื่น มี 7 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

เขียนด้วยมือ ลบด้วยเท้า หมายถึง ผู้ที่ทำดี หรือสัญญาอะไรไว้แต่แรก จนเป็นที่เชื่อถือแล้ว แต่ภายหลังกลับทำความชั่วลบล้างความดีที่ตนได้ทำไว้ หรือไม่ทำตามสัญญาที่ให้ไว้ตั้งแต่แรก

背信弃义 (背-ละเมิด 信-ความเชื่อถือ 弃-ทอดทิ้ง 义-ศีลธรรม) ละเมิดความเชื่อถือ ทอดทิ้งศีลธรรม หมายถึงไม่ทำตามสิ่งที่สัญญาไว้ ไม่มีสัจจะ

การใช้คำ สำนวนไทย-มือ เท้า สำนวนจีนใช้คำอื่น (การใช้คำกริยาในการเปรียบเทียบ)

8) สำนวนที่ใช้คู่คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน สำนวนประเภทนี้ เป็นสำนวนที่ใช้คู่คำที่มีความหมายตรงข้ามกันในการเปรียบเทียบ มี 3 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

หนีร้อนพึ่งเย็น หมายถึง หนีจากที่ที่มีความเดือดร้อนมาอาศัยอยู่ในที่ที่มีความสงบสุข

避祸求福 (避-หลบ 祸-ภัย 求-ขอ 福-สุข) หลบภัยขอสุข หมายถึง หลีกเสี่ยงความโชคร้ายหรือภัยพิบัติ และแสวงหาความสุข

การใช้คำ สำนวนไทย-ร้อน-เย็น สำนวนจีน-祸-福 ภัย-สุข

9) สำนวนที่ใช้สิ่งของเปรียบเทียบต่างกัน สำนวนประเภทนี้ เป็นสำนวนที่ใช้สิ่งของต่าง ๆ ในการเปรียบเทียบ มี 5 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

หน้าต่างมีหู ประตุมีตา หมายถึง การพูดหรือทำอะไรต้องระมัดระวัง

隔墙有耳 (隔-กั้น 墙-กำแพง 有-มี 耳-หู) กั้นกำแพงมีหู หมายถึง มีคนแอบฟังข้ามกำแพง พูดอะไรต้องระวัง

การใช้คำ สำนวนไทย-หน้าต่าง ประตู สำนวนจีน-墙-กำแพง

10) สำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติต่างกัน สำนวนประเภทนี้ เป็นสำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติในการเปรียบเทียบ มี 4 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

ใช้เงินเป็นเบี้ย หมายถึง ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย ไม่ระมัดระวัง ไม่รู้คุณค่าของเงิน

挥金如土 (挥-กระจาย 金-ทอง 如-เหมือน 土-ดิน) กระจายเหมือนดิน หมายถึง ความฟุ่มเฟือยและความสิ้นเปลือง

การใช้คำ สำนวนไทย-เบี้ย สำนวนจีน-土-ดิน

11) สำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติ แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนประเภทนี้ สำนวนไทยจะใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติในการเปรียบเทียบ แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น มี 6 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

น้ำท่วมปาก พูดไม่ได้ เพราะมีความจำเป็นบังคับ หรือเกรงจะมีภัยมาถึงตน

有口难言 (有-มี 口-ปาก 难-ยาก 言-พูด) มีปากพูดยาก หมายถึง แม้ว่ามีปาก แต่ยากที่จะพูด ไม่สะดวกที่จะพูดอะไรหรือไม่กล้าพูด

การใช้คำ สำนวนไทย-น้ำ-ท่วม (คำกริยา)-ปาก สำนวนจีน-口-ปาก

12) สำนวนไทยใช้คำว่าผี แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น สำนวนประเภทนี้ สำนวนไทยจะใช้ผีในการเปรียบเทียบ สำนวนจีนใช้คำอื่น มี 2 คู่สำนวน ตัวอย่างเช่น

ผีเข้าผีหลอก หมายถึง เกิดเรื่องร้าย ๆ ซ้ำขึ้นมาอีกในขณะที่ยังเดือดร้อน หรือมีความทุกข์อยู่

祸不单行 (祸-ภัย ไม่-ไม่ 单-เดี่ยว 行-เดิน) ภัยไม่เดินเดี่ยว หมายถึง เรื่องโชคร้ายเกิดขึ้นซ้ำเกิดขึ้นมาอีก

การใช้คำ จำนวนไทย-ผี คำ จำนวนจีน-祸-ภัย

13) จำนวนที่ใช้กริยาและจำนวนต่างกัน จำนวนประเภทนี้ เป็นจำนวนที่ใช้กริยาและจำนวนในการเปรียบเทียบ มี 1 คู่จำนวน ตัวอย่างเช่น

สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น หมายถึง การได้ยินได้ฟังจากผู้อื่นหลาย ๆ คน ก็ไม่เท่ากับพบเห็นด้วยตนเอง

百闻不如一见 (百-ร้อย 闻-ฟัง ไม่-ไม่ 如-เท่า 一-หนึ่ง 见-เห็น) ได้ยินได้ฟังจากคนอื่นหลายครั้ง ก็ไม่เท่ากับว่าพบเห็นด้วยตนเองหนึ่งครั้ง

การใช้คำ จำนวนไทย-สิบ ปากว่า จำนวนจีน-百-ร้อย 闻-ฟัง

14) จำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับอาหาร แต่จำนวนจีนใช้คำอื่น จำนวนประเภทนี้ จำนวนไทยจะใช้คำเกี่ยวกับอาหารในการเปรียบเทียบ จำนวนจีนใช้คำอื่น มี 2 คู่จำนวน ตัวอย่างเช่น

ตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ หมายถึง ลงทุนไปโดยไม่ได้ผลประโยชน์ไม่คุ้มทุน หรือเสียทรัพย์จำนวนมากไปโดยไม่ได้ประโยชน์อะไร

徒劳无益 (徒-เหนื่อยเปล่า 劳-แรงงาน 无-ไม่มี 益-ประโยชน์) เหนื่อยเปล่าแรงงานไม่มีประโยชน์ หมายถึง ลงทุนหรือลงแรงไปแต่ไม่ได้รับผลประโยชน์อะไร

การใช้คำ จำนวนไทย-น้ำพริก จำนวนจีน-劳-แรงงาน

15) จำนวนอื่นๆ จำนวนประเภทนี้ แต่ละจำนวนก็ใช้คำที่แตกต่างกันในการเปรียบเทียบ ซึ่งจัดกลุ่มยาก มี 8 คู่จำนวน ตัวอย่างเช่น

กำขี้ดีกว่ากำตด หมายถึง ได้บ้างดีกว่าไม่ได้อะไรเลย

聊胜于无 (聊-เล็กน้อย 胜-ชนะ 于-แสดงถึงการเปรียบเทียบ 无-ไม่มี) เล็กน้อยดีกว่าไม่มี

การใช้คำ จำนวนไทย-ขี้ กำตด จำนวนจีน-聊-เล็กน้อย 无-ไม่มี

3. ภาพสะท้อนสังคม

จำนวนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยและจีน จำนวนเป็นวลีหรือประโยคที่บุคคลสร้างขึ้นมา แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของบุคคล และสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะต่าง ๆ ของสังคม เช่น การกระทำของบุคคล ประวัติศาสตร์ ค่านิยมในสังคม เป็นต้น ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2534, หน้า 10-12) อธิบายถึงที่เกิดของจำนวนไทยว่า เกิดจากธรรมชาติ การกระทำ ความประหลาด การกินอยู่ของคนแบบแผนประเพณีและวัฒนธรรม ศาสนา นิยาย นิทาน ตำนานหรือประวัติศาสตร์ จากการศึกษาวิเคราะห์จำนวนไทยและจำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันดังกล่าว พบว่ามีภาพสะท้อนสังคมในด้าน สัตว์ ประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ วิถีชีวิตของบุคคล ศาสนา ดังต่อไปนี้

1) สัตว์

สัตว์เป็นสิ่งที่สำคัญในการเปรียบเทียบของจำนวนไทยและจำนวนจีน การใช้สัตว์ในการเปรียบเทียบนั้นมีความเหมือนกันและความแตกต่างกัน

ความเหมือนกัน เช่น

เสือ ในสำนวนไทยและสำนวนจีน เสือใช้ในการเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีอำนาจสูง ความแข็งแรง หรือสถานการณ์ที่อันตราย เช่น สำนวนไทย เนื้อเข้าปากเสือ หน้าเนื้อใจเสือ ไม่รู้จักเสือ เอาเรือมาจอด สำนวนจีน 羊入虎口 (羊-แพะ 入-เข้า 虎-เสือ 口-ปาก) 虎口拔牙 (虎-เสือ 口-ปาก 拔-ถอน 牙-ฟัน) 虎口余生 (虎-เสือ 口-ปาก 余-เหลือ 生-ชีวิต)

งู ในสำนวนไทยและสำนวนจีนหมายถึงมีพิษร้ายแรงและมีอันตรายมาก เช่น สำนวนไทย ล้วงคองเห่า สำนวนจีน 蛇蝎心肠 (蛇-งู 蝎-แมงป่อง 心-ใจ 肠-ไส้)

ความแตกต่างกัน เช่น

วัว ควาย และ การใช้สัตว์สามประเภทนี้ในการเปรียบเทียบ เห็นได้ว่าสำนวนไทยและสำนวนจีนมีความแตกต่างกันมาก ในการวิเคราะห์สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน เหล่านี้ เห็นว่าสำนวนไทยนิยมใช้วัวหรือควายในการเปรียบเทียบ ส่วนสำนวนจีนใช้แกะ แต่สำนวนไทยไม่ได้พบ เช่น วัวหายล้อมคอก-亡羊补牢 (亡-หาย 羊-แพะ 补-ซ่อม 牢-คอก) ย่อมแมวขาย-挂羊头卖狗肉 (挂-แขวน 羊头-หัวแพะ 卖-ขาย 狗肉-เนื้อหมา) ความวัวยังไม่หาย ความควายเข้ามาแทรก-一波未平, 一波又起 (一波-ลูกคลื่นนี้ 未-ไม่ 平-ราบเรียบ 一波-อีกลูกคลื่น 又-ก็ 起-ขึ้นมา) ตีวัวกระทบคราด-指桑骂槐 (指-ชี้ 桑-ต้นหม่อน 骂-ด่า 槐-ต้นไทร/ต้นแพโกดา) การใช้วัว ควาย แพะ ที่แตกต่างกันในการเปรียบเทียบ เนื่องจากว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เลี้ยงวัวหรือควายเพื่อการทำนา ซึ่งเป็นสัตว์ที่ธรรมดา พบบ่อยในหมู่บ้าน จึงถูกนำมาสร้างเป็นสำนวน แต่แกะไม่ค่อยได้เห็น เพราะประเทศไทยอยู่ในเขตร้อน ไม่เหมาะกับการเลี้ยงแกะ แต่ประเทศจีนมีเขตพื้นที่กว้างขวาง มีสภาพแวดล้อมทางภูมิอากาศหลายอย่าง ในพื้นที่ราบที่ภาคเหนือของประเทศจีน การเลี้ยงแพะเป็นเรื่องปกติ ซึ่งก็ถูกนำมาใช้ในการสร้างสำนวนจีน

ช้าง ในสำนวนดังกล่าว เห็นว่าสำนวนไทยนิยมใช้ช้างในการเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีขนาดใหญ่ หรือสิ่งที่มีคุณค่า แต่ในสำนวนจีนไม่มี เช่น ชีช้างจับตักแตน ช่าช้างเอางา เนื่องจากว่าช้างเป็นสัญลักษณ์ของพระราชาและตัวแทนของศาสนา และเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่และแข็งแรงจนถือเป็นแรงงานสำคัญในการเกษตรกรรม อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการขนส่งที่สำคัญด้วย

ม้า ในสำนวนจีนพบว่ามีการใช้ม้าในการเปรียบเทียบ เช่น 害群之马 (害-ภัย 群-ฝูง 之-ที่ 马-ม้า) เนื่องจากว่าม้าเป็นพาหนะและเครื่องมือในการทำสงครามที่สำคัญในโบราณจีน ซึ่งต่างกับสำนวนไทย

งู การใช้งูในการเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีน นอกจากมีความเหมือนกันแล้วยังมีความแตกต่างด้วย เช่น งู ๆ ปลา ๆ สำนวนไทยนี้หมายถึง รู้นิดหน่อย ซึ่งงูก็แสดงถึงรู้เล็กน้อยได้

2) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

2.1) พืชที่แตกต่างกัน

การใช้พืชในสำนวนไทยและสำนวนจีนมีความแตกต่างกันมาก เช่น มะพร้าวหัวขาย สวน ง่ายเหมือนปอกกล้วยเข้าปาก สองสำนวนนี้ใช้มะพร้าว กล้วย ในการเปรียบ ซึ่งเป็นพืชเขตร้อน เนื่องจากว่าประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตร้อน มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปลูกมะพร้าวและพืชอื่น ๆ

ส่วนสำนวนจีนใช้ท้อ พล้ม ในการเปรียบเทียบ เช่น 投桃报李 (投-ส่งให้ 桃-ลูกท้อ 报-ตอบแทน 李-ลูกพลัม) 李代桃僵 (李-ต้นพลัม 代-แทน 桃-ต้นท้อ 僵-ตาย) ต้นพลัมกับต้นท้อเป็นต้นที่ชอบสภาพแวดล้อมที่มีอากาศอบอุ่นและชื้น ประเทศไทยไม่เหมาะกับการปลูก แต่จีนมีสภาพแวดล้อมเหมาะกับต้นไม้นี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อมธรรมชาติระหว่างไทยและจีนที่แตกต่างกัน

2.2) สภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

เนื่องจากประเทศไทยอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีอากาศร้อน อุณหภูมิสูงตลอดปี ดังนั้นในสำนวนไทยบางสำนวน แสดงให้เห็นถึงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยที่มีลักษณะแบบร้อน เช่น “อยู่เย็นเป็นสุข” “หนีร้อนพึ่งเย็น” เมื่อเปรียบเทียบความสุข สำนวนไทยจะใช้คำว่า อยู่เย็น หรือ หนีร้อน ซึ่งมีความแตกต่างกันมากกับสำนวนจีน

เช่น สำนวน นอนกลางดิน กินกลางทราย น้ำลอดใต้ทราย สำนวนเหล่านี้เป็นสำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติ-ทราย ประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ติดกับทะเลอันดามันและอ่าวไทย แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายหลักของประเทศ ซึ่งทรายก็ถูกนำมาสร้างเป็นสำนวน แสดงให้เห็นถึงประเทศไทยเป็นประเทศชายฝั่งทะเล

3) ประวัติศาสตร์

สำนวนจีนมีจำนวนมากที่มาจากเรื่องราวของคนสมัยก่อน เช่น 班门弄斧 (班-ช่างไม้หลู่ ปาน 门-ประตู 弄-ใช้ 斧-ขวาน) 三个臭皮匠, 顶个诸葛亮 (三个-สามคน 臭-ไม่มีความสามารถ 皮匠-ช่างหนัง 顶-เท่ากับ 个-คน 诸葛亮-จูเก๋เหลียง) 杞人忧天 (杞-ประเทศฉี 人-บุคคล 忧-กังวล 天-ฟ้า) ช่างไม้หลู่ปาน จูเก๋เหลียง เป็นคนจีนโบราณ มีชื่อเสียงมาก จึงถูกนำมาสร้างเป็นสำนวน รัฐฉีเป็นรัฐในประวัติศาสตร์จีนตั้งแต่ราชวงศ์เซี่ยจนถึงต้นยุครณรัฐ (จ้านกั๋ว) สำนวนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของประเทศไทย

4) วิถีชีวิต

มีสำนวนบางสำนวนแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยและชาวจีน เช่น

4.1) ค่านิยม

สำนวนที่แสดงค่านิยมของชาวไทยและชาวจีนที่แตกต่างกัน เช่น สำนวนไทยว่า อยู่เย็นเป็นสุขสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันคือ 安居乐业 (安-สงบ 居-ที่อยู่อาศัย 乐-เบิกบานใจ 业-งาน) หมายถึง มีบ้าน มีที่อยู่อาศัยที่สงบและทำงานอย่างมีความสุข ใช้ในการอธิบายชีวิตที่มีความมั่นคงและมีความสุข แสดงให้เห็นถึงบ้านและงานเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในสังคมจีน ประชาชนจีนก็โหยหาชีวิตแบบนี้ หากใครใช้ชีวิตแบบนี้ ทุกคนจะอิจฉาคนนั้นด้วย ซึ่งเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งในสังคมจีน

4.2) อาหารการกิน

มีบางสำนวนที่แสดงให้เห็นถึงนิสัยการกินของชาวไทย เช่น ตำน้ำพริกละลายแม่น้ำ ตำข้าวสารกรอกหม้อ คำว่า “ตำ” เป็นกริยา หมายถึง การใช้สากหรือสิ่งอื่นที่คล้ายคลึงตำลงไปแรง ๆ เรื่อย ๆ ซึ่งเป็นวิธีการทำข้าวที่สำคัญของชาวไทย มีอาหารที่ทำด้วยวิธีนี้นั้นมีชื่อเสียงมาก เช่น ส้มตำ

5) ศาสนา

มีบางสำนวน เป็นสำนวนที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาในทั้งสำนวนไทยและสำนวนจีน เช่น สำนวนไทย มือถือสาก ปากถือศีล ศีลเป็นข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดการปฏิบัติตน การเปรียบเทียบปากถือศีลเป็นคนที่มีความประพฤติดีหรือมีคุณธรรม แสดงให้เห็นถึงการนับถือพุทธศาสนาในประเทศไทย มีสำนวนไทยสำนวนอื่นที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ผีเข้าผีหลอก ชั่วเจ็ดที ดีเจ็ดหน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนามีความสำคัญมากสำหรับชาวไทย ถูกนำมาสร้างเป็นสำนวนเพื่อสั่งสอนผู้คน

นอกจากนี้ ก็มีสำนวนจีนที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาด้วย เช่น 鬼使神差 (鬼-ผี 使-บงการ 神-เทพเจ้า 差-ส่งไปทำงาน) 人靠衣装, 佛靠金装 (人-คน 靠-อาศัย 衣-เสื้อผ้า 装-แต่ง 佛-พระ 靠-อาศัย 金-ทอง 装-แต่ง) สองสำนวนนี้เป็นสำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับผีและพระ ซึ่งเป็นคำที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา อีกสำนวนจีนว่า 人有旦夕祸福 (人-คน 有-มี 旦-เช้า 夕-เย็น 祸-โชคร้าย 福-โชคดี) ซึ่งเป็นคำสั่งสอนในพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงประเทศจีนก็ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาด้วย แม้ว่าปัจจุบันนี้ ประเทศจีนไม่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ แต่ในสมัยโบราณ พระพุทธศาสนาในประเทศจีนก็มีบทบาทสำคัญมาก มีแนวคิดเกี่ยวกับผีและเทพเจ้า เชื่อว่ามีวิญญาณหลังเสียชีวิต เชื่อเรื่องกรรม จึงก็มีสำนวนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน พบว่า สำนวนไทยและสำนวนจีนเหล่านี้ สามารถแบ่งเป็นสองประเภทใหญ่ คือ 1) สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำเหมือนกัน 2) สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำแตกต่างกัน สำนวนประเภทนี้ แบ่งเป็น 15 ประเภทย่อย ได้แก่ 1) สำนวนที่ใช้สัตว์ต่างชนิดกัน 2) สำนวนไทยใช้สัตว์แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น 3) สำนวนไทยใช้พืชแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น 4) สำนวนที่ใช้ของวิเศษต่างกัน 5) สำนวนไทยใช้ของวิเศษ แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น 6) สำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับร่างกาย 7) สำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับร่างกาย แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น 8) สำนวนที่ใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามกัน 9) สำนวนที่ใช้สิ่งของเปรียบเทียบ 10) สำนวนที่ใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติต่างกัน 11) สำนวนไทยใช้คำเกี่ยวกับธรรมชาติ แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น 12) สำนวนไทยใช้ผีแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น 13) สำนวนที่ใช้กริยาและจำนวนต่างกัน 14) สำนวนไทยใช้อาหาร แต่สำนวนจีนใช้คำอื่น และ 15) สำนวนอื่น ๆ

ในด้านภาพสะท้อนสังคม พบว่า สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะต่าง ๆ ของประเทศไทยและประเทศจีนในด้าน 1) สัตว์ แสดงให้เห็นถึงสัตว์มีความสำคัญที่เหมือนกันและแตกต่างกันระหว่างสองประเทศ เช่น เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์แตกต่างกัน ประเทศไทยไม่ค่อยเลี้ยงแพะ แต่ประเทศไทยเลี้ยงวัวควายเพื่อทำนา ซึ่งสำนวนไทยนิยมใช้วัวควายในการสร้างสำนวน ส่วนในสำนวนจีนพบว่ามีหลายสำนวนเกี่ยวกับแพะ 2) สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เนื่องจากว่าสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่แตกต่างกัน พืชของทั้งสองประเทศก็แตกต่างกันไป เช่น สำนวนไทยใช้มะพร้าว ถั่วมาสร้างสำนวน แต่สำนวนจีนใช้ต้นท้อ ต้นพลัม ต้นไผ่มาสร้าง

สำนวน 3) ประวัติศาสตร์ เนื่องจากว่าประเทศจีนมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เห็นได้ว่าสำนวนจีนมีบางสำนวนใช้คำเกี่ยวกับผู้คนโบราณ เช่น 三个臭皮匠, 顶个诸葛亮 (三个-สามคน 臭-ไม่มีความสามารถ 皮匠-ช่างหนัง 顶-เท่ากับ 个-ตัว 诸葛亮-จูเก๋อเหลียง) จูเก๋อเหลียงเป็นคนสมัยสามก๊กที่มีชื่อเสียงมาก 4) วิถีชีวิต สำนวนที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมระหว่างสองชนชาติที่แตกต่างกัน เช่น อยู่เย็นเป็นสุข-安居乐业 (安-สงบ 居-ที่อยู่อาศัย 乐-เบิกบานใจ 业-งาน) ซึ่งเป็นวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยและชาวจีน สำนวนที่แสดงให้เห็นถึงอาหารการกินของชาวไทย เช่น ตำข้าวสารกรอกหม้อ แสดงให้เห็นถึงวิธีการทำข้าวของชาวไทย และ 5) ศาสนา แสดงให้เห็นถึงประเทศไทยและประเทศจีนต่างก็นับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน แม้ว่าในปัจจุบันนี้พระพุทธรูปศาสนาไม่ใช่ศาสนาอย่างเป็นทางการของประเทศจีน แต่ก็ยังทราบได้ว่า ในสมัยโบราณจีนได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) จากการรวบรวมสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันรวมทั้ง 103 คู่สำนวนพบว่า สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน แบ่งเป็นสองประเภทได้ ได้แก่ สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำเหมือนกัน มี 4 คู่สำนวน และใช้คำแตกต่างกัน เห็นได้ว่า สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำแตกต่างกัน มี 99 คู่สำนวน คิดเป็นร้อยละ 96 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กณิกนันต์ โยธานะ (2556) ที่พบว่า สำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีความหมายเหมือนกันโดยประกอบด้วยคำว่ากิน แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ใช้คำว่ากินเหมือนกัน สำนวนจีนที่มีคำว่ากินแต่สำนวนไทยใช้คำอื่น และสำนวนไทยที่มีคำว่ากินแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น เนื่องจากว่าภาษาไทยและภาษาจีนมีโครงสร้างภาษาที่แตกต่างกัน และมีประวัติศาสตร์ ประเพณี ค่านิยม วิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้ในการเปรียบเทียบถึงสิ่งเดียวกันนั้น สำนวนไทยและสำนวนจีนจะใช้สิ่งของที่แตกต่างกัน

2) ด้านสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกันโดยใช้คำแตกต่างกัน พบว่าประเภทของสำนวนไทยและสำนวนจีนใช้สัตว์ต่างชนิดกันมาประกอบ มี 14 คู่สำนวน และประเภทสำนวนไทยใช้สัตว์ประกอบแต่สำนวนจีนใช้คำอื่น มี 24 คู่สำนวน ซึ่งเห็นได้ว่า ทั้งสำนวนไทยและสำนวนจีนนิยมใช้สัตว์ในการสร้างสำนวน เนื่องจากว่าประเทศไทยและประเทศจีนเป็นประเทศเกษตรกรรม การเลี้ยงวัว ควาย แพะ ม้า ช้าง เป็นต้น เพื่อใช้ในการทำนาและการขนส่ง หมา แมวก็เป็นสัตว์เลี้ยงในบ้านที่พบบ่อย ซึ่งมีสำนวนจำนวนมากที่เกี่ยวกับสัตว์ และมีสำนวนที่เกี่ยวกับพืช ร่างกาย อวัยวะ ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร เกษประทุม (ม.ป.ป., หน้า 12-14) ได้อธิบายว่า สำนวนชี้ให้เห็นว่าคนไทยกับธรรมชาติเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออก จึงได้นำเอาลักษณะธรรมชาติ สัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ มาตั้งเป็นสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนต่าง ๆ และสอดคล้องกับความเห็นของ อริยานุวัตน์ สมารถกุล (2559, หน้า 14) ได้กล่าวถึงที่มาของสำนวนไว้ว่า สำนวนนั้นเกิดจากเรื่องใกล้ตัวที่เกิดขึ้นตามบริบทแวดล้อมที่ต่างกัน จึงได้นำอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมาผูกเป็นสำนวน เพื่อใช้เปรียบเทียบให้เห็นภาพ รวมไปถึงการอบรมสั่งสอนและเตือนใจมนุษย์ ในการดำเนินชีวิต

3) ด้านภาพสะท้อนสังคมนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะต่าง ๆ ในสังคมไทยและสังคมจีนมีความแตกต่างกัน ในด้านสัตว์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ LIMENG DIE (2019) ที่ว่า ภาพสะท้อนจากสำนวนจีนและสำนวนไทยที่เกี่ยวกับสี่ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ลักษณะภูมิประเทศ ทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรมและอื่นอีกหลายด้าน สัตว์และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันนั้น เนื่องจากว่าประเทศไทยและประเทศจีนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ที่แตกต่างกัน ประเทศไทยตั้งอยู่ในตอนกลางคาบสมุทรอินโดจีน มากกว่าร้อยละ 50 เป็นที่ราบและที่ราบลุ่ม มีภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ประเทศจีนตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออก และครอบคลุมละติจูดที่กว้างใหญ่นั้นสภาพภูมิอากาศของจีนมีความซับซ้อนและหลากหลาย เช่น ภูมิอากาศแบบมรสุมกึ่งเขตร้อน ภูมิอากาศแบบมรสุมอุณหภูมิต่ำปานกลาง เป็นต้น ซึ่งการปลูกต้นไม้ของประเทศไทยและประเทศจีนค่อนข้างต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภัสสยา สวัสดิ์โยธิน (2562) ที่ว่า สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่าง สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติ พฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิดของสัตว์ ที่อยู่อาศัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย “การเปรียบเทียบสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบจำนวนพยางค์และรูปแบบโครงสร้างของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อเข้าใจโครงสร้างของภาษาไทยและภาษาจีน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับลักษณะการใช้ของสำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีความหมายเหมือนกัน เพื่อให้เห็นความเหมือนและแตกต่างระหว่างสำนวนไทยและสำนวนจีนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กณิกนันต์ โยธานะ. (2556). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่มีคำว่า “chī” กับสำนวนไทยที่มีคำว่า “กิน”. วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 6(6), หน้า 145-181.
- เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2554). พจนานุกรมจีน-ไทยฉบับใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 28). กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2534). สำนวนไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุทธิสารการพิมพ์.
- พิริยา สุรขจร. (2544). สำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีคำเกี่ยวกับสัตว์: การศึกษาเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. สืบค้นจาก <https://dictionary.orst.go.th/index.php>
- วิเชียร เกษประทุม. (ม.ป.ป.). สำนวนไทยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- สุจิตต์ เพียรชอบ. (2539). ศิลปะการใช้ภาษา. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- สุชัยญา ประภาพร. (2561). การศึกษาสำนวนจีนที่เกี่ยวข้องกับอาหารการกิน. บทความวิจัยปริญา อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุภิญญา สวัสดิ์โยธิน. (2562). สำนวนไทยและสำนวนจีนที่มีคำว่า “งู”. วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม, 8(2), หน้า 100-125.
- อริยานุวัตน สมชายกุล. (2559). การประกอบสร้างสำนวนไทยเชิงอำนาจ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อาภรณ์ ถิรกันต์ และโจว รุ่ย (2566). การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่เกี่ยวข้องกับความรักในภาษาไทย-จีน. วารสารวจนะ, 11(1), หน้า 21-43.
- เอกฉัตร จารุเมธีชน. (2537). ภาษาไทยสำหรับครู. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- LIMENGDI. (2019). A Contrastive Study of Chinese and Thai Color Idioms. Master of Arts Thesis, Chiang Mai Rajabhat University.
- NALENTIP HUNYEELAI. (2020). A Comparison of Chinese and Thai Mammal Idioms. Master's Thesis, ZheJiang Normal University.
- 陈爱深. (2012). 汉泰动作成语对比研究. 硕士论文, 上海交通大学.
- 马国凡. (1978). 成语. 内蒙古: 内蒙古人民出版社.
- 吴文菲. (2018). 汉泰语生肖动物成语对比及教学策略研究. 语言学及应用语言学硕士论文, 广西民族大学.
- 中国社会科学院语言研究所词典编辑室. (2012). 现代汉语词典. 北京: 商务印书馆.
- 广州外国语学院. (2015). 泰汉词典. 北京: 商务印书馆.

ปัญหาการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการ ของผู้สูงอายุ

Problems in Perception and Access to Information Regarding the Aged Welfare

วันที่รับบทความ: 19 ตุลาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 6 ธันวาคม 2566

วระเดช ภาวัตเวทิน¹

เด่นคุณ ธรรมนิษฐ์ชุต²

กิตติศักดิ์ หนูชัยแก้ว³

เกริกเกียรติ ทิพย์ชัย⁴

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ และเพื่อศึกษาและเสริมสร้างรูปแบบในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กฎหมายว่าด้วยประกันสังคม กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงกฎหมายลำดับรอง คือ พระราชกฤษฎีกา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับกระทรวง ทบวง กรม และแผนงานในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น หน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ ได้แก่ ส่วนกลาง คือ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ส่วนภูมิภาค คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ส่วนท้องถิ่น คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และจากการศึกษาภาคทฤษฎีและการวิเคราะห์แบบสอบถามผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ดังนั้น รูปแบบที่เหมาะสมในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุนั้น ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชน (ผู้สูงอายุ) มากที่สุด ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าไปมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับผู้สูงอายุ โดยมีการ

¹ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชานิติศาสตร์ วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

e-mail: riam207@gmail.com

² อดีตประธานหลักสูตรสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

e-mail: denkhun.thummanitchayuth@gmail.com

³ อาจารย์ ดร. ประจำคณะนิติศาสตร์ปริทัศน์มยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

e-mail: kittisak.noo@dpu.ac.th

⁴ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

e-mail: tonkroekkiat@gmail.com

เจาะกลุ่มเป้าหมายตามเขตที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ รับผิดชอบ หรือให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เป็นรายบุคคลยังเป็นการดี

คำสำคัญ: การรับรู้ การเข้าถึง สวัสดิการผู้สูงอายุ

Problems in Perception and Access to Information Regarding the Aged Welfare

Received: October 19, 2023

Revised: November 28, 2023

Accepted: December 6, 2023

Voradesh Phavayvekin ¹

Denkhun Thummanitchayuth ²

Kittsak Noochaikaew ³

Krirkkiat Thipchai ⁴

Abstract

This research aims to study the laws, regulations, and various provisions related to promoting the welfare of the elderly in Thailand, to examine the roles and involvement of relevant organizations in providing aged welfare, and to study and enhance awareness and access to information regarding aged welfare. The research found that there were many different branches of laws associated with the provision of aged welfare, including the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560; the Elderly Persons Act B.E. 2546; the laws related to social security; the laws of National Education; the laws about promoting social welfare; as well as subsidiary laws such as royal decrees, regulations, ministerial orders, departmental regulations, and various plans at different levels. The research also revealed that the organizations that played a role in providing elderly welfare include central, regional, and local governments. The central government consisted of the Ministry of Social Development and Human Security, the Ministry of Labor, the Ministry of Education, the Ministry of Justice, and the Ministry of Public Health. At the regional level, there were provincial offices of social development and human security, and at the local level, there were local administrative organizations. From the theoretical study and analysis of surveys conducted among the elderly, it was found that the elderly still lacked knowledge and understanding about their rights and welfare. Therefore, the most suitable approach for

¹ Assoc.Prof.Dr., Department of Law, College of Law and Government, Sisaket Rajabhat University
e-mail: riam207@gmail.com

² Head of Program Bachelor of Laws, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, NakhonSawan Campus
e-mail: denkhun.thummanitchayuth@gmail.com

³ Lecturer, Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University
e-mail: Kittsak.noo@dpu.ac.th

⁴ Lecturer, Faculty of Law Ubon Ratchathani Rajabhat University
e-mail: tonkroekkiat@gmail.com

raising awareness and providing access to information regarding aged welfare should involve the closest and most directly involved people (the elderly), namely, the local administrative organizations. These organizations should actively engage, participate, and communicate knowledge to the elderly population by targeting specific demographic groups within the jurisdiction of each local administrative organization or by having the officers of these organizations personally engage to promote understanding of individual elderly people regarding awareness and access to information.

Keywords: Awareness, Access, The Aged Welfare

บทนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก่อให้เกิดการอพยพแรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพื่อขายแรงงาน โดยเฉพาะภาคอีสานที่ประชากรส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม และจะทำนาเป็นหลัก เมื่อสิ้นสุดการทำนาและมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้ว ก็จะมีการอพยพแรงงานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการเข้ามาใช้แรงงานในกรุงเทพมหานครและเมืองที่มีนิคมอุตสาหกรรม เช่น นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง เป็นต้น การอพยพแรงงานส่วนมากจะเป็นประชากรวัยทำงาน ส่วนผู้สูงอายุก็ต้องอยู่ประจำตามภูมิลำเนา และการอพยพนี้เป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งปล่อยให้อยู่ตามลำพัง

ผู้สูงอายุส่วนมากไม่ค่อยมีตลาดแรงงานรองรับมากเท่าที่ควรเนื่องจากประสิทธิภาพในการทำงานของผู้สูงอายุกับประชากรวัยทำงานเมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการทำงานแล้ว ผู้สูงอายุย่อมมีประสิทธิภาพในการทำงานที่ด้อยกว่า และแม้ผู้สูงอายุจะมีงานทำ ส่วนมากก็จะเป็นการทำงานเกี่ยวกับเกษตรกรรม และเป็นงานในครัวเรือน และในปัจจุบัน รัฐบาลได้มีการจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และถือเป็นสวัสดิการที่รัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่อย่างไรก็ตาม สวัสดิการที่รัฐจัดสรรให้นั้น ยังมีข้อจำกัดในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และการเข้าถึงสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ อีกทั้งยังมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่กำหนดรับรองสิทธิของผู้สูงอายุ เช่น กฎหมายบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กฎหมายประกันสังคม ฯลฯ นอกจากนี้ ยังมีกฎหมายลำดับรอง คือ พระราชกฤษฎีกา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับกระทรวง เป็นต้น สำหรับข้าราชการที่เกษียณอายุราชการหรือข้าราชการบำนาญ ก็จะมีกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ และกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รับรองและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ โดยได้รับเงินบำนาญ ค่ารักษาพยาบาลและอื่น ๆ แก่ผู้สูงอายุในภาคส่วนราชการ ส่วนกรณีผู้สูงอายุในภาคส่วนของเอกชน คือลูกจ้างหรือผู้ประกันตนอิสระ เมื่อเกษียณอายุจากงานประจำ และหรือส่งเงินสมทบมาแล้ว และเข้าเงื่อนไขของกฎหมาย ก็จะมีกฎหมายว่าด้วยประกันสังคมรับรองและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ แก่ลูกจ้างหรือผู้ประกันตนอิสระ ที่เป็นผู้สูงอายุในภาคส่วนของเอกชน (ภูมิ โชคเหมาะ, โชคชัย สุทธา, เวศวิทย์ ชะนะภัย และคะเนิงรัตน์ บุศยบุตร, 2552, หน้า 3) อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้สูงอายุในอีกกลุ่มหนึ่ง ที่ถือเป็นกลุ่มใหญ่ คือ ผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นข้าราชการ และไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามกฎหมายว่าด้วยประกันสังคม และส่วนมากจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม และทำงานในครัวเรือน จากการสำมะโนประชากรครั้งที่ 11 เมื่อ พ.ศ. 2553 นับจำนวนประชากรทั้งหมดได้ 65.9 ล้านคน แยกเป็นประชากรไทยและไม่ใช่ประชากรไทย แต่มีชื่อในทะเบียนบ้าน 63.8 ล้านคน คนที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน 2.1 ล้านคน และในปี 2557 คาดการณ์ว่า ประชากรไทยไม่นับรวมแรงงานข้ามชาติ มีอยู่ประมาณ 64.8 ล้านคน จากนี้เป็นต้นไปจำนวนประชากรไทยจะอยู่ในสภาพคงตัว อัตราเพิ่มประชากรปัจจุบันประมาณร้อยละ 0.5 และกำลังจะลดลงไปอีกจนถึงขั้นติดลบในอีกราว 15 ปีข้างหน้า ประชากรจะเพิ่มสูงสุดที่ประมาณ 66.5 ล้านคน

เนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลง และอายุที่ยืนยาวขึ้นเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชากรไทยสูงวัยขึ้น (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557)

ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะมีผู้สูงอายุมากขึ้น และผู้สูงอายุเหล่านี้ เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แล้ว ผู้สูงอายุจะได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น ได้รับเบี้ยยังชีพเป็นรายเดือน ได้รับการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้ โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เป็นต้น เนื่องจากสังคมผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อย ๆ และผู้สูงอายุส่วนมากไม่สามารถรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากรัฐมากเท่าที่ควร ซึ่งอาจจะมีข้อจำกัดจากหลาย ๆ ด้าน เช่น ผู้สูงอายุอ่านหนังสือไม่ออก ขาดการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นต้น และส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่การจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุโดยที่ผู้สูงอายุไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิอันพึงมีพึงได้ของตนเอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ไม่ได้สร้างความเข้าใจให้กับผู้สูงอายุเหล่านั้น อีกทั้ง มีผู้สูงอายุจำนวนไม่น้อยที่ต้องใช้ชีวิตอยู่เพียงลำพัง ขาดการเอาใจใส่จากบุตรหลาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งให้ผู้สูงอายุมีแนวความคิดว่าการขาดการเอาใจใส่จากบุคคลรอบข้างนั้น เปรียบเสมือนการขาดความรัก ความอบอุ่น จนเป็นเหตุให้เกิดการทำร้ายตัวเอง หรือมีการฆ่าตัวตายเกิดขึ้น ดังนั้น การดูแลเอาใจใส่และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ
3. เพื่อศึกษาและเสริมสร้างรูปแบบในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 รวมทั้งกฎหมาย แผนนโยบายของรัฐ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ รายงานการวิจัย ตำรา บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิจัยภาคสนาม (field research) โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ โดยจะทำการสุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ ทั้งในภาครัฐและเอกชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสวัสดิการของ

ผู้สูงอายุ เช่น นักกฎหมาย นักวิชาการ นักสังคมสงเคราะห์ บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งเกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไปในจังหวัดศรีสะเกษ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่จะศึกษา ศึกษาจากกลุ่มผู้สูงอายุทุกภาคส่วน รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประชากรทั้งหมดในจังหวัดศรีสะเกษมีจำนวนทั้งสิ้น 1,473,011 คน (กรมการปกครอง, 2561)

กลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane, อ้างถึงใน สุทนต์ ศรีไสย์, 2551 หน้า 38) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่าง 400 คน

ในการแบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ กลุ่มตัวอย่างจากผู้สูงอายุ 360 คน คิดเป็นร้อยละ 90 นักกฎหมาย 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 นักวิชาการ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 และเจ้าหน้าที่ของรัฐ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ของกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaires) ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งแบบสอบถามมีทั้งหมด 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษา ลักษณะคำถาม เป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 2 การรับรู้และสนใจเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ ได้แก่ แหล่งข้อมูลที่ทราบเกี่ยวกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ และเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ ความสนใจเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ลักษณะคำถาม เป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 3 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุอย่างน้อยเพียงใด อายุของบุคคลที่จะได้รับสิทธิตามกฎหมายหน่วยงานที่จะไปติดต่อเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุ ลักษณะคำถามเป็นคำถามปลายปิด

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อสวัสดิการของผู้สูงอายุตามกฎหมาย ลักษณะคำถาม เป็นคำถามมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) โดยแต่ละข้อคำถามมีคำตอบให้เลือกตามลำดับความสำคัญ 5 ระดับ

ส่วนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคที่พบเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ ลักษณะคำถามเป็นคำถามมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) โดยแต่ละข้อคำถามมีคำตอบให้เลือกตามลำดับความสำคัญ 5 ระดับ

ส่วนที่ 6 ข้อเสนอแนะ หรือข้อคิดเห็นอื่น ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยผู้ช่วยในการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุ ในจังหวัดศรีสะเกษ แบ่งตามอำเภอต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ โดยผ่านผู้นำชุมชน จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ โดยแจกแบบสอบถามทั้งหมด 400 ชุด เมื่อได้แบบสอบถามกลับมาจึงนำไปวิเคราะห์ประมวลผลต่อไป หลังจากตรวจสอบข้อมูลเพื่อความถูกต้องแล้ว นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจัดทำให้เป็นระบบ และหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเขียนรายงานการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูป ใช้สถิติได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้และสนใจเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ

ส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อสวัสดิการของผู้สูงอายุตามกฎหมาย วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เป็นค่าเฉลี่ย แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปของตาราง

เกณฑ์การแปลความหมายจากคะแนนระดับความคิดเห็น

เมื่อนำคะแนนระดับความคิดเห็นที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย และแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีเกณฑ์การชี้วัด ดังนี้ (อภิรักษ์ จันตะนี, 2550, หน้า 35)

ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	4.51–5.00 คะแนน	หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	3.51–4.50 คะแนน	หมายถึง เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	2.51–3.50 คะแนน	หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	1.51–2.50 คะแนน	หมายถึง ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	1.00–1.50 คะแนน	หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ส่วนที่ 5 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่พบเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เป็นค่าเฉลี่ย แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปของตาราง

เกณฑ์การแปลความหมายจากคะแนนระดับปัญหาและอุปสรรค

เมื่อนำคะแนนระดับความคิดเห็นที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย และแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การชี้วัดดังนี้ (อภิรักษ์ จันตะนี, 2550, หน้า 35)

ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	4.51–5.00 คะแนน	หมายถึง มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	3.51–4.50 คะแนน	หมายถึง มาก
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	2.51–3.50 คะแนน	หมายถึง ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	1.51–2.50 คะแนน	หมายถึง น้อย
ค่าเฉลี่ยคะแนนระหว่าง	1.00–1.50 คะแนน	หมายถึง น้อยที่สุด

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทย มีกฎหมายสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทย ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมเสมอภาคกัน และจะมีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ เพศ อายุ ความพิการ ฯลฯ นั้น จะกระทำมิได้ และในรัฐธรรมนูญนั้น ยังได้กำหนดเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ กล่าวคือ บุคคลซึ่งมีอายุ เกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรีผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การ บำบัด พ้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว รวมทั้งในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความ จำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสภาพของบุคคล ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรม ซึ่งจะ เห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญนั้น เป็นการบัญญัติให้รัฐต้องจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุในภาพรวม ซึ่งต้องมี กฎหมายลูกในการดำเนินการต่อไป

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ได้มีการกำหนดให้มีกองทุนสำหรับผู้สูงอายุ การบริการ สุขภาพ การบริการการศึกษา การบริการทางอาชีพ การส่งเสริมการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การดูแลด้าน ความปลอดภัย การดูแลด้านการโดยสารยานพาหนะ การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ การช่วยเหลือ ผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ การให้คำแนะนำ ปรีกษา การดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีความ การให้คำแนะนำปรีกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้อง การแก้ไขปัญหาครอบครัว การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่ม การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี การอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด เป็นต้น

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือ มีการกำหนดกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ และ

กำหนดสิทธิของลูกจ้างผู้ประกันตนที่จะมีสวัสดิการในยามที่สูงอายุ โดยมีสิทธิได้รับเงินบำนาญหรือบำนาญชราภาพ เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งถือว่าการจัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุให้มีเงินยังชีพเมื่อสูงอายุหรือเกษียณอายุทำงาน โดยลูกจ้างผู้ประกันตนซึ่งเป็นผู้สูงอายุ จะต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมมาแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี หากลูกจ้างผู้ประกันตนหรือผู้สูงอายุรายใด ไม่เคยจ่ายเงินสมทบหรือไม่ได้เป็นผู้ประกันตนก็จะไม่ได้รับเงินช่วยเหลือในยามชราภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือ มีการกำหนดในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาเพื่อที่จะนำความรู้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ จะเห็นได้ว่า กลไก รูปแบบ และหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทย มีหลักการสำคัญ คือ รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารเป็นกลไกสำคัญที่จะต้องดำเนินการตามแนวนโยบายต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดไว้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น สิทธิในกระบวนการยุติธรรม สิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม สิทธิได้รับสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะประโยชน์อย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ การสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้ รวมไปถึงการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราของประชาชนอย่างทั่วถึง โดยในการพิจารณาว่า พระราชบัญญัติที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้น ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด โดยมีสัดส่วนหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน หากสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้พิจารณาโดยกรรมการเต็มสภา ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงถือเป็นบทบัญญัติสำคัญ ที่กำหนดรูปแบบให้รัฐบาลหรือฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และถือเป็นกลไกในการดำเนินการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดกลไก รูปแบบและหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมายที่สำคัญ ดังนี้คือ ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา กระทรวง ทบวง กรม สำนักงานต่าง ๆ คณะกรรมการกองทุน องค์กรในภาครัฐและเอกชน ทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

นอกจากศึกษาถึงรูปแบบ กลไก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแล้ว เมื่อพิจารณาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ

และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กฎหมายว่าด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แต่ยังไม่ได้ครอบคลุมในการเอื้อประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม เป็นธรรม เพียงพอ และทั่วถึง จึงควรมีการพิจารณาการปรับแก้กฎหมายในลำดับต่อไป

1.2 บทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ จากที่มีการศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า กฎหมายได้กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงอายุ จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ ในระดับราชการส่วนกลาง คือ ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข กองทุนผู้สูงอายุและคณะกรรมการกองทุนผู้สูงอายุ กองทุนประกันสังคมและคณะกรรมการกองทุนประกันสังคม สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ เป็นต้น ในระดับราชการส่วนภูมิภาค คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในระดับราชการส่วนท้องถิ่น คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา)

ราชการส่วนกลาง จะเป็นหน่วยงานที่กำหนดนโยบาย โดยเฉพาะฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล จะกำหนดนโยบายในเชิงบริหาร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แต่อย่างไรก็ตาม ฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา) จะเป็นฝ่ายที่ตรากฎหมายลำดับรอง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ระดับกระทรวง ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารในการจัดสวัสดิการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน จะเข้ามามีส่วนร่วมในกรณีที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ใช้แรงงาน และจะต้องใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานมาช่วยในการดูแลแรงงานผู้สูงอายุเหล่านั้น ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กระทรวงศึกษาธิการ ก็ต้องจัดการศึกษาให้กับผู้สูงอายุตามที่คุณสูงอายุต้องการ กระทรวงยุติธรรม ก็ต้องมีส่วนให้ผู้สูงอายุเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม กระทรวงสาธารณสุข ก็มีส่วนร่วมในการรักษาพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุโดยไม่คิดค่าบริการทางสาธารณสุข เป็นต้น ในกรณีของสำนักงานประกันสังคม ก็เข้ามาดูแลผู้สูงอายุในการเป็นผู้ประกันตน

ราชการส่วนภูมิภาค เป็นหน่วยงานที่ถือว่าเป็นตัวแทนของส่วนกลาง ออกไปประจำตามท้องที่ต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ราชการส่วนภูมิภาคยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของราชการส่วนกลางอยู่เช่นเดิม และในการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุระดับส่วนภูมิภาค ก็ยังคงไม่ได้จัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้เท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม หน่วยงาน

ในระดับส่วนภูมิภาคที่สำคัญอีกหน่วยงานหนึ่ง คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดหนึ่งเป็นหน่วยงานที่เป็นตัวแทนของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ราชการส่วนท้องถิ่น ถือเป็นหน่วยงานสำคัญ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนและเข้าถึงความต้องการของประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ไม่ว่าจะเป็นการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การให้บริการด้านสาธารณสุข หรือการบริการด้านอื่นที่เหมาะสมและจำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ

จะเห็นได้ว่า บทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุนั้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานในราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น ต่างก็มีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยงานทุกหน่วยงานต่างมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ ภายในที่กฎหมายบัญญัติไว้

1.3 การรับรู้และเข้าถึงสวัสดิการของผู้สูงอายุ จากการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทราบถึงพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ โดยทราบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 78.50 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุทราบถึงการมีอยู่ของบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับตนเอง จากกรณีที่ผู้สูงอายุทราบถึงพระราชบัญญัติผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทราบถึงสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุที่พึงจะได้รับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คิดเป็นร้อยละ 64 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุต่างให้ความสำคัญ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้สูงอายุจะทราบถึงการมีอยู่ของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ และทราบถึงสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุอันพึงได้รับตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว แต่ผู้สูงอายุมีความสนใจเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของตนเองในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 61.25 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุไม่ค่อยให้ความสำคัญกับสิทธิ และสวัสดิการของตนเองมากเท่าที่ควร นอกจากนี้ ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุ ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 52.75 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ และสวัสดิการของผู้สูงอายุมากเท่าที่ควร

ความคิดเห็นต่อสวัสดิการของผู้สูงอายุ ตามที่รัฐจัดสวัสดิการให้นั้น ผลการศึกษาโดยรวมส่วนใหญ่พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับสวัสดิการที่รัฐจัดให้ คิดเป็นร้อยละ 38 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความต้องการของผู้สูงอายุ กับสิ่งที่รัฐจัดสวัสดิการให้นั้น อาจไม่ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุเท่าที่ควร

ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุนั้น ปัญหาและอุปสรรคในระดับมากที่สุด ได้แก่ สื่อ และการประชาสัมพันธ์ที่รัฐจัดทำอยู่ ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงได้ เนื่องจากผู้สูงอายุมีอุปสรรคในการเข้าถึงเทคโนโลยีบางประการ ทำให้ผู้สูงอายุขาดการรับรู้ และขาดความเข้าใจ และยังมีกรณีที่ผู้สูงอายุไม่เข้าใจในกฎ ระเบียบ และวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการตามกฎหมาย

อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.72 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เรื่องบางเรื่อง หากเป็นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายโดยตรง อาจไม่เหมาะสมกับการรับรู้ ทำให้ผู้สูงอายุไม่เข้าใจได้

1.4 รูปแบบที่เหมาะสมในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ นั้น ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชน (ผู้สูงอายุ) มากที่สุด ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล) เข้าไปมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับผู้สูงอายุ โดยมีการเจาะกลุ่มเป้าหมายตามเขตที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ รับผิดชอบ ซึ่งอาจจะนัดมาประชุมเป็นหมู่บ้าน หรือให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเป็นรายบุคคลยิ่งเป็นการดี

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยมีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 กฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงอายุในประเทศไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุของประเทศไทยนั้น มีกฎหมายหลัก ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีกฎหมายลำดับรอง กล่าวคือ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงระเบียบต่าง ๆ ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุด้วย ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายแม่บท และกำหนดให้หน่วยงาน รวมถึงเป็นวิธีปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่ในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับ ภูมิ โชคเหมาะ, โชคชัย สุทธา, เวศวิทย์ ชะนะภัย และคะเนิงรัตน์ บุศยบุตร (2552, หน้า 3) ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับกฎหมายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ และกฎหมายลำดับรองเช่นกัน

นอกจากกฎหมายหลัก และกฎหมายลำดับรองดังกล่าวแล้ว ยังมีกฎหมายในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุอีกหลายฉบับ กล่าวคือ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับนี้ เป็นกรณีกำหนดให้ผู้สูงอายุสามารถเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคมได้ และยังให้สิทธิผู้สูงอายุในการเข้าถึงการศึกษา ตามคำกล่าวที่ว่า กฎหมายศึกษาไม่มีที่สิ้นสุด เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ เพ็ญศรี ไตรรัตน์ (2558, หน้า 9) ซึ่งอธิบายถึงระบบประกันสังคมกรณีชราภาพ เป็นกรณีที่ระบบบำนาญแบบสวัสดิการที่รัฐจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือและคุ้มครองแรงงาน แต่ยังคงมีความเสี่ยงด้านภาระผูกพันที่ต้องจ่ายประโยชน์ทดแทนระยะยาว และอัตราบำนาญไม่สัมพันธ์กับค่าครองชีพในปัจจุบัน และยังคงสอดคล้องกับ จีราวัฒน์ จันทสิทธิ์, สุวดี อุปปินใจ, พูนชัย ยาวีราช และประเวศ เวชชะ (2561, หน้า ค) ซึ่งอธิบายว่า การศึกษา

นั้นเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุสู่การปฏิบัติ ซึ่งเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอีกทางหนึ่งด้วย

2.2 บทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ หน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยอาศัยกลไกของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ นอกจากนี้ยังมีกระทรวงอื่น เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น หน่วยงานส่วนภูมิภาค ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ซึ่งถือเป็นหน่วยงานในระดับภูมิภาค ที่มีความสำคัญ และเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในระดับจังหวัด และหน่วยงานระดับท้องถิ่น ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งถือเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุด จะเห็นได้ว่า บทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ต่างมีบทบาทในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ส่วนกลาง มีบทบาทในการวางนโยบาย ส่วนภูมิภาคมีการรับนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ และส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามนโยบายของส่วนกลางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ขนิษฐา กิจเงา และคณะ (2558, หน้า 150-158) ซึ่งอธิบายถึงการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัย ต่างมีความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งบทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานของรัฐควรเข้าให้ความรู้กับผู้สูงอายุต่อไป

2.3 รูปแบบในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ การรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมาจากการประชาสัมพันธ์ของผู้นำหมู่บ้านเป็นหลัก อีกทั้ง ผู้สูงอายุในปัจจุบันนี้ บางคนไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่รู้หนังสือ จึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งไม่รู้ว่าสสิทธิของตนเองมีอยู่เช่นไร ดังนั้น เมื่อหน่วยงานของรัฐจัดสวัสดิการให้อย่างไร ผู้สูงอายุก็คงไม่ทักท้วง ซึ่งจะเห็นได้ว่า เป็นกรณี que การรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุค่อนข้างจะจำกัดช่องทางในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับ วรัญญา ทิพย์มาลัย (2562, หน้า ง) ซึ่งอธิบายว่า ผู้สูงอายุบางส่วนสามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการไม่รู้หนังสือทำให้การรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารค่อนข้างจำกัด อันทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถรับรู้ได้ว่าสิทธิ หรือสวัสดิการของผู้สูงอายุมีเช่นไร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. หน่วยงานหลักในการจัดสวัสดิการ ควรให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดสวัสดิการดังกล่าว เข้าไปให้ความรู้ อบรม ประสานพันธ์ ให้ผู้สูงอายุได้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

2. รูปแบบที่เหมาะสมในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุนั้น ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับประชาชน (ผู้สูงอายุ) มากที่สุด ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล) เข้าไปมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับผู้สูงอายุ โดยมีการเจาะกลุ่มเป้าหมายตามเขตที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ รับผิดชอบ ซึ่งอาจจะนัดมาประชุมเป็นหมู่บ้าน หรือให้เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เป็นรายบุคคลยิ่งเป็นการดี

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรเพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ครอบคลุมผู้สูงอายุให้ครบทุกภาคของประเทศไทย

บรรณานุกรม

- ชนิษฐา กิจเงา และคณะ. (2558). รายงานวิจัยเรื่อง การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัย. สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- จิราวัจน์ จันทสิทธิ์, สุวดี อุปินใจ, พูนชัย ยาวีราช และประเวศ เวชชะ. (2561). กลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเด่นชัย. ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- กรมการปกครอง. (2561, ธันวาคม 31). ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร.
- เพ็ญศรี ไตรรัตน์. (2558). การศึกษาเปรียบเทียบระบบประกันสังคมเดนมาร์ก เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ กับไทย ศึกษากรณีข้าราชการ. การศึกษาส่วนบุคคล (individual study). หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 7. สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ, กระทรวงต่างประเทศ.
- ภูมิ โชคเหมาะ, โชคชัย สุทธา, เวศวิทย์ ชะนะภัย และคะเนิงรัตน์ บุศยบุตร. (2552). กฎหมายการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรัชญา ทิพย์มาลัย. (2562). พฤติกรรมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสิทธิของผู้สูงอายุผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุทธนู ศรีไสย์. (2551). สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิรักษ์ จันทะนี. (2550). สถิติและการวิจัยทางธุรกิจ. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2557). การสูงวัยของประชากรไทย พ.ศ. 2557. สืบค้นจาก https://www.m-society.go.th/ewtadmin/ewt/mso_web/article_attach/12533/16843.pdf

โครงการวิจัยศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ Public Art Research Project to Promote Agricultural Tourism, Bang Bo Farmers Group, Samut Prakan Province

วันที่รับบทความ: 6 ตุลาคม 2566

พัฒนภัตสร ภัทธานิธิ¹

วันที่แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 6 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัย พัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจากอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นแลนด์มาร์คส่งเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เครื่องมือวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้ให้ข้อมูลคือตัวแทนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ จำนวน 10 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ลงรหัสข้อมูล บันทึกภาพ บันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยได้สรุปแนวคิดและรูปแบบในการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะเป็นจิตรกรรมบนผนังแบบเหมือนจริง มีแนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ การทำเกษตรประมงน้ำจืด ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์แปรรูป และภาพร้านค้าจากเกษตรกรบางบ่อ สร้างสรรค์จิตรกรรมบนผนังบริเวณหน้าอาคารสำนักงานสหกรณ์การเกษตรบางบ่อจำนวน 3 ภาพ ผลการประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากตัวแทน 10 คน คือมีระดับความพึงพอใจมากถึงมากที่สุด และพบว่ามีบุคคลทั่วไปได้มาถ่ายรูป สอบถาม และชื่นชมว่าสวยงาม สอดคล้องกับแนวทางการทำงานของศิลปะสาธารณะที่สร้างขึ้นเพื่อสื่อสารให้กับประชาชนมีรูปแบบการติดตั้งแบบโต้ตอบเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและผู้รับชม ศิลปะสาธารณะภาพจิตรกรรมบนผนังแนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตกลุ่มเกษตรกรบางบ่อนี้จึงสามารถเป็นจุดเช็คอิน และเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

คำสำคัญ: ศิลปะสาธารณะ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มเกษตรกรบางบ่อ

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

e-mail: panpassorn14@gmail.com

Public Art Research Project to Promote Agricultural Tourism, Bang Bo Farmers Group, Samut Prakan Province.

Received: October 6, 2023

Panpassorn Phatthapakit¹

Revised: November 28, 2023

Accepted: December 6, 2023

Abstract

This is research and development, and the creation of public art. The objectives are to study the community data of Bang Bo Farmers Group, Samut Prakan Province, to create public art in community areas of Bang Bo Farmers Group from the community identity of Bang Bo Farmers Group, Samut Prakan Province as to be a landmark to promote the potential of agricultural tourism, Bang Bo Farmers Group, Samut Prakan Province, and to assess the satisfaction in public art to promote agro-tourism among farmers in Bang Bo, Samut Prakan Province. The research tools are a semi-structured interview form and an assessment questionnaire for public art satisfaction for promoting agro-tourism among farmers in Bang Bo, Samut Prakan Province. The participants are 10 representatives of Bang Bo Agricultural Cooperative members. Data were collected by interviewing, coding data, recording images, recording data on a computer, and analyzing the data. The findings were summarized into the concepts and patterns in creating public art as the realistic wall paintings with the concept of Bang Bo's agricultural way of life, freshwater fishery, processed food, and shop pictures from Bang Bo farmers creating three paintings on the wall in front of the Bang Bo Agricultural Cooperative Office building. Satisfaction assessments of public art for promoting agro-tourism among farmers in Bang Bo, Samut Prakan Province were at a high level to highest level. Moreover, the assessment from observing and talking to people who visited and took photos showed there is great satisfaction in this public art. It could be predicted that public art using realistic wall painting techniques with the concept of the way of life of Bang Bo farmers will enable the promotion of agricultural tourism.

Keywords: Public art, Agricultural Tourism, Bang Bo Farmers Group

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Science, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: panpassorn14@gmail.com

บทนำ

กลุ่มสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ ถูกจัดตั้งเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคคลทั้งทางการศึกษา พละนันทน์ และทางจิตใจ ให้เป็นครอบครัวที่สุขสมบูรณ์และเป็นสังคมที่มีสันติสุข โดยมีวิสัยทัศน์ที่มุ่งเน้น ให้เป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง เน้นการบริการที่ประทับใจ พัฒนาอาชีพสมาชิกรวมถึงมุ่งเน้นเศรษฐกิจ และสังคมที่มีสันติสุข โดยสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น อาชีพทำนาเลี้ยงปลา เบญจพรรณ เลี้ยงปลากับกุ้งขาว เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลากระพง เลี้ยงหอยแครง เลี้ยงปลาสด ปลาตก เป็นต้น (สำนักงานสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ จำกัด, 2560)

วีรสุตา สังข์ประสิทธิ์ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 25 พฤศจิกายน 2563) ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ ได้กล่าวถึงจำนวนสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ ซึ่งมีจำนวน 451 คน โดยสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น อาชีพทำนา เลี้ยงปลานิลกับกุ้งขาว และมีการปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้ รวมทั้งมีพื้นที่ทำโซลาร์ฟาร์ม ประมาณ 60 ไร่ โดยส่ง ขายกระแสไฟฟ้าให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิต สินค้าหลักของสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ จำกัด มี 2 ชนิด คือ เนื้อปลานิลพร้อมปรุง และกุ้งขาว ด้วยวิสัยทัศน์ของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ จึงจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการในหลากหลายโครงการ เช่น โครงการแปรรูปเนื้อปลานิลพร้อมปรุง ผลิตภัณฑ์ ข้าวเกรียบปลานิล และปลานิลทอดกรอบสมุนไพร ซึ่งกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบางบ่อได้มีแผนในการ จัดทำตลาดนัดการเกษตรบางบ่อในทุกวันเสาร์ จัดจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรของกลุ่มสมาชิก เกษตรกรบางบ่อ และด้วยการพัฒนาอาชีพสมาชิกผ่านโครงการเรียนรู้ของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่อุดมไปด้วยภูมิปัญญาทางเกษตรกรรม ทำให้กลุ่มสหกรณ์การเกษตรบางบ่อเป็น แหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นมุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดการเรียนรู้ทำให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนและตัวเกษตรกร และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังจะ ขึ้นมาเป็นกระแสหลักหลัง COVID-19 การท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้ตอบโจทย์ทั้งการหลีกเลี่ยงพื้นที่ชุมชนหนาแน่น ได้ประสบการณ์ถึงผจญภัย ได้เรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (Pattarat, 2563) โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถแบ่งได้หลากหลายประเภท ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวตามชุมชนหรือหมู่บ้าน เกษตรกรควรจัดทำโครงสร้างทางกายภาพ จัดภูมิทัศน์ การให้แนวความคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้เหมาะสมกับพื้นที่และความสามารถของเกษตรกรในชุมชน (จิรนนท์ เข็มจันทร์, 2561, หน้า 163)

การพัฒนาภูมิทัศน์สิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถทำได้ในหลากหลายวิธีการ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการสร้างสรรค์งานศิลปะสาธารณะ ที่เป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างนักท่องเที่ยวให้รับรู้ เนื้อหาภูมิปัญญาทางด้านการเกษตร ส่งเสริมความสวยงามของสภาพแวดล้อม ตลอดจนสร้างความประทับใจและน่าจดจำสำหรับสถานที่นั้น ๆ ได้อย่างลงตัว วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร (2558, หน้า 1) ได้กล่าวถึงสาธารณศิลป์ อันเป็นศิลปะซึ่งสามารถดึงดูดคนให้เข้าไปมีส่วนร่วมได้มาก สามารถปรับ กระบวนการสร้างสรรค์ไปตามพฤติกรรม การสื่อสารประชาสัมพันธ์ของคนทั่วไปในสังคม เพื่อให้เข้าถึง

การเผยแพร่ และทำให้โครงการเข้าถึงสาธารณชนจริง ๆ เมื่อไม่ได้สร้างงานในรูปแบบวัตถุตั้งเดิม อย่าง จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ เพื่อสื่อสารกับคนดู จะต้องค้นหาวิธีคือ ทำอย่างไรจะให้ผู้ชมสัมผัสได้ ว่าต้องการจะสื่อสารอะไร วิธีการก็คือเขาจะต้องดึงคนให้เข้ามามีส่วนร่วมและสัมผัสกับงานให้มากที่สุด (วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร, 2558, หน้า 1)

โครงการวิจัยศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการศึกษาข้อมูลชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจากอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นแลนด์มาร์คส่งเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจากอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นแลนด์มาร์คส่งเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

กลุ่มตัวแทนสำหรับตอบแบบสัมภาษณ์ และประเมินความพึงพอใจ คือกลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ จำนวน 10 คน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกจากตัวแทนสมาชิกสหกรณ์การเกษตรบางบ่อที่ยินยอมเข้าร่วมให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มี 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 3 ข้อ ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อนำผลมาสร้างแนวความคิดและรูปแบบในการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด ซึ่งทำหน้าทีในการหาอัตลักษณ์ของชุมชนเกษตรกรบางบ่อมาเป็นแนวความคิด เรื่องราวในการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะ จำนวน 8 ข้อ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ และนำเครื่องมือดังกล่าวตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะจำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC=0.94

2. แบบประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินดังกล่าวตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะจำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (content validity) มีค่า IOC=0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้นตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เข้าสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนแบบเจาะจง คือ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ และวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้ความถี่ ร้อยละ และความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง นำมาวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

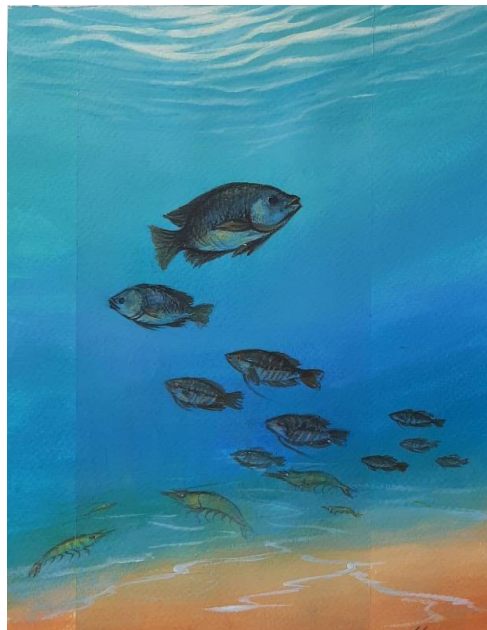
ผลการศึกษาข้อมูลชุมชนเกษตรกรบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าชุมชนมีอาชีพด้านการเกษตร ทำนาปลูกข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกมะม่วงน้ำดอกไม้ และมีการทำประมงน้ำจืด มีการเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้งขาวในนาข้าว ปลาจึงมีขนาดใหญ่ มีสินค้าแปรรูปทางการเกษตร มีอัตลักษณ์ของชุมชนในด้านของวิถีชีวิตเกษตรกร การทำประมงน้ำจืด ภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงปลาเบญจพรรณ คือ การเลี้ยงปลา 5 ชนิด รวมในบ่อเดียวกัน รวมทั้งผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร เช่น ปลาสดหอม ปลานิลพร้อมปรุง ข้าวเกรียบปลานิล น้ำพริกกุ้ง เป็นต้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวการเกษตรของอำเภอบางบ่อนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องนำเสนอวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งทางด้านอาชีพเกษตรกร การทำประมงน้ำจืด ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับชุมชน การสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนเกษตรกรบางบ่อจะเป็นสิ่งสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่ชุมชนเกษตรกรบางบ่อ ให้พื้นที่มีจุดเช็กอินเป็นแลนด์มาร์ค โดยการสร้างสรรค์งานศิลปะสาธารณะจากการให้ข้อมูลของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ ที่เกิดจากประสบการณ์การรับรู้โดยตรงในวิถีชีวิตของตนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และเมื่อกลุ่มเกษตรกรดังกล่าว ได้ชมผลงานศิลปะนั้นก็แทบจะไม่ต้องตีความหมายอีกต่อไป เนื่องด้วยคนส่วนใหญ่มีการรับรู้โดยตรงหรือประสบการณ์ร่วมกับธรรมชาติและผลิตผลทางการเกษตรเหล่านั้นอยู่แล้ว จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ตัวแทนจำนวน 10 คน ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดและรูปแบบในการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ คือ เป็นจิตรกรรมบนผนังแบบเหมือนจริง ที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ นำเสนอเรื่องราวของวิถีชีวิตการทำเกษตรประมงน้ำจืดของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ เช่น ภาพการจับปลา จับกุ้ง ภาพผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชาวบางบ่อ เช่น ปลาสด ปลานิล และผลิตภัณฑ์แปรรูป รวมทั้งภาพร้านค้าจากเกษตรกรบางบ่อ

ผลการสร้างสรรคศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจากอัตลักษณ์ของชุมชน ผู้วิจัยทำการสร้างแบบร่างจากแนวความคิดที่เกิดจากอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อที่ได้จากการสัมภาษณ์ตัวแทน จำนวน 9 แบบร่าง เพื่อใช้สร้างสรรค์บริเวณพื้นที่หน้าอาคารสหกรณ์การเกษตร

บางบ่อจำนวน 3 รูป 3 ตำแหน่ง และทำการคัดเลือกแบบร่างโดยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะเพื่อคัดเลือกแบบ
ให้ได้ 3 แบบร่าง ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบร่างจิตรกรรมตำแหน่งที่ 1 ที่ได้รับการคัดเลือก แบบที่ 102
ที่มา: พณณภัสสร ภัทธภาสิทธิ (2565)

ภาพที่ 2 แบบร่างจิตรกรรมตำแหน่งที่ 2 ที่ได้รับการคัดเลือก แบบที่ 203
ที่มา: พณณภัสสร ภัทธภาสิทธิ (2565)

ภาพที่ 3 แบบร่างจิตรกรรมตำแหน่งที่ 3 ที่ได้รับการคัดเลือก แบบที่ 301
ที่มา: พัฒนภััสสร ภัทธภาสิทธิ (2565)

สร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาธารณะ ภาพจิตรกรรมฝาผนังหน้าอาคารสำนักงานสหกรณ์การเกษตร
บางบ่อ 3 ตำแหน่ง โดยทาสีรองพื้น ร่างแบบบนผนังใช้เครื่องโปรเจกเตอร์ขยายแบบบนผนังและร่างเส้น
ตามแบบ และระบายสีตามแบบร่าง เก็บรายละเอียดของภาพในระยะหน้าโดยการเน้นเส้นให้เกิดมิติใกล้
ไกล

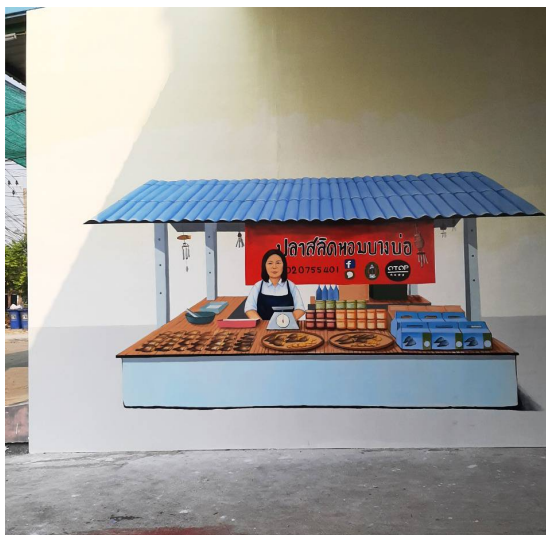
ภาพที่ 4 ศิลปะสาธารณะภาพจิตรกรรมบนผนังที่เสร็จสมบูรณ์ ตำแหน่งที่ 1
ที่มา: พัฒนภััสสร ภัทธภาสิทธิ (2565)

ขนาดพื้นที่ตำแหน่งที่ 1 กว้าง 3.5 เมตร x สูง 2.8 เมตร พื้นผนังเป็นประตูลูกแก้วม้วนระบายสีด้วยเทคนิคสีน้ำมัน

ภาพที่ 5 รายละเอียดศิลปะสาธารณะภาพจิตรกรรมบนผนังที่เสร็จสมบูรณ์ ตำแหน่งที่ 2
ที่มา: พัฒน์ภัสสร ภัทธาสิต (2565)

ขนาดพื้นที่ตำแหน่งที่ 2 กว้าง 1.95 เมตร x สูง 2.8 เมตร ผนังเป็นคอนกรีตระบายสีด้วยเทคนิคสีอะคริลิก และขนาดพื้นที่ตำแหน่งที่ 3 กว้าง 3.5 เมตร x สูง 2.8 เมตร ผนังเป็นสมาร์ทบอร์ดระบายสีด้วยเทคนิคสีอะคริลิก

ภาพที่ 6 ศิลปะสาธารณะภาพจิตรกรรมบนผนังที่เสร็จสมบูรณ์ ตำแหน่งที่ 3
ที่มา: พัฒนภััสสร ภัทธภาสัทธี (2565)

ผลการประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จากตัวแทน จำนวน 10 คน คือ 1) ศิลปะสาธารณะชุดนี้มีความงดงามและความประณีต พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 20 2) ศิลปะสาธารณะชุดนี้มีเนื้อหาเรื่องราวที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 20 3) ศิลปะสาธารณะชุดนี้เป็นแลนด์มาร์คเป็นจุดเช็คอินให้กับพื้นที่เกษตรบางบ่อ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 30 4) ศิลปะสาธารณะชุดนี้ส่งเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากเศรษฐกิจ BCG การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 40 5) ศิลปะสาธารณะชุดนี้ก่อให้เกิดความรู้สึภาคภูมิใจในชุมชนเกษตรกรบางบ่อ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 20 และ 6) ความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะชุดนี้ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 30

อภิปรายผลการวิจัย

โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศิลปะสาธารณะ และทฤษฎีรับรู้โดยตรง โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาข้อมูลชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ 2) เพื่อสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจากอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นแลนด์มาร์คส่งเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการศึกษาข้อมูลชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ในส่วนนี้มีการศึกษาการ
ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ศิลปะสาธารณะ ทฤษฎีรับรู้โดยตรง เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่สัมพันธ์กัน กลุ่มเกษตรกร
บางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ มีการทำเกษตรที่หลากหลาย ทั้งการทำนาข้าว การปลูกผลไม้ การทำ
ประมงน้ำจืด เช่น ปลาสด ปลาไน โดยใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ที่เป็นพื้นที่นามาก่อนเพื่อเลี้ยงปลา ทำให้ปลา
ที่เลี้ยงมีขนาดใหญ่ โตเร็ว เกษตรกรบางบ่อมีภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงปลาเบญจพรรณ และมีการเลี้ยง
ปลากับเลี้ยงกุ้งขาว (ทะนุพงศ์ กุสุมา ณ อยุธยา, 2560) นับว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการเกษตร
เกษตรประมงน้ำจืด และมีศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรส่งเสริมสนับสนุนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่ง
เรียนรู้การทำประมงน้ำจืดของชุมชนอย่างยิ่ง ในอำเภอบางบ่อมีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ
จำกัด มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของสมาชิกสหกรณ์ ทั้งเป็นแหล่งเงินทุนทางการเกษตร
แหล่งความรู้ด้านการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์
สินค้าทางการเกษตร ตลอดจนการส่งเสริมการตลาด เพื่อให้สมาชิกสหกรณ์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สหกรณ์
การเกษตรบางบ่อจึงเป็นศูนย์รวมทางความรู้การเกษตร การแปรรูปอาหาร แหล่งเงินทุน แหล่งจัด
จำหน่ายสินค้าให้กับสมาชิกสหกรณ์

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมโดย
การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการ
ดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ก่อให้เกิดรายได้
ต่อชุมชน และตัวเกษตรกร (ธนนต์ ธนรัตน์พิมลกุล, 2562, หน้า 8) การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้อง
มีส่วนผสมทั้งทางด้านแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร กิจกรรม และความร่วมมือ ของชุมชน ให้มีส่วนร่วม
ในการพัฒนาตลอดจนการประชาสัมพันธ์ เพื่อสื่อสารทั้งคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว
และร่วมกิจกรรม เพื่อเรียนรู้ ภูมิปัญญาที่อนุรักษ์ของพื้นที่นั้น ๆ

ศิลปะสาธารณะ หมายถึง ศิลปะในพื้นที่ว่างในที่สาธารณะ มีขึ้นเพื่อสื่อสารให้กับประชาชน
สามารถเป็นศิลปะที่สามารถสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบ หลากหลายสื่อ โดยได้รับการวางแผนและ
ดำเนินการออกแบบมาจากแนวคิดและการตั้งสมมติฐานทางความคิดในทางพื้นที่ ที่สามารถเข้าถึง
สาธารณะ ศิลปะสาธารณะได้รับการพัฒนาจากประติมากรรม สถาปัตยกรรม อนุสาวรีย์ ศิลปะชุมชน
ศิลปะบนผนัง มีรูปแบบการติดตั้งแบบโต้ตอบ มีการทำงานร่วมกันของชุมชน คือ คนมีส่วนร่วมในงาน
ศิลปะ จากแนวทางการทำงานในศิลปะสาธารณะจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและผู้รับชม
สามารถสื่อถึงอะไรที่ศิลปะกำลังจะพูดและพูดถึงใคร (ลลิตา พิริยานันท์, 2561, หน้า 12-13) ซึ่งเป็
การแสดงออกได้ตามแนวคิดเพื่อตอบสนองคนและชุมชน

ทฤษฎีรับรู้โดยตรง เป็นการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคลรับรู้
โลกภายนอกผ่านทัศนระประสาท เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องตีความแต่อย่างใดเนื่องจากการเห็นเป็น
ประสบการณ์โดยตรงและประจักษ์ชัดในตัวอยู่แล้ว ทฤษฎีนี้เป็นหลักการพิจารณางานศิลปะ เช่น ภาพ
จิตรกรรมที่ลวงตาจนดูเหมือนจริงได้เพราะสะท้อนคลื่นความถี่แสงออกมาใกล้เคียงกับวัตถุจริง ผู้ชมรับรู้
สาระรายละเอียดของวัตถุได้ และเข้าใจเนื้อหาในภาพได้โดยไม่ต้องตีความ กล่าวคือ ผู้ชมที่เคยมี
ประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติรอบตัวมาก่อนเมื่อได้ชมภาพจิตรกรรมลวงตาสามมิติที่เหมือน

จริง ก็แทบจะไม่ต้องคาดเดาหรือตีความหมายใด ๆ อีกต่อไป เปรียบดังการได้สัมผัสกับวัตถุจริง (ปุนณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์, 2560, หน้า 115-117)

ผลจากการศึกษาข้อมูลดังที่กล่าว ชุมชนเกษตรกรบางบ่อมีอัตลักษณ์ของชุมชนในด้านของวิถีชีวิตเกษตรกร การทำประมงน้ำจืด ภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงปลาเบญจพรรณ คือ การเลี้ยงปลา 5 ชนิดรวมในบ่อเดียวกัน รวมทั้งผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร เช่น ปลาสดหอม ปลานิลพร้อมปรุง ข้าวเกรียบปลานิล น้ำพริกกุ้ง เป็นต้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวการเกษตรของอำเภอบางบ่อนั้นจำเป็นต้องนำเสนอมิติชีวิตของชุมชน ทั้งทางด้านอาชีพเกษตรกร การทำประมงน้ำจืด ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน การสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนเกษตรกรบางบ่อจะเป็นสิ่งสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของพื้นที่ชุมชนเกษตรกรบางบ่อให้พื้นที่มีจุดเช็กอินเป็นแลนด์มาร์ค กระตุ้นความสนใจให้กับพื้นที่ สื่อสารเรื่องราววิถีชีวิตชุมชนกับนักท่องเที่ยว การสร้างสรรค์งานศิลปะสาธารณะจากการให้ข้อมูลของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงในวิถีชีวิตของตนกับสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติรอบตัว สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้โดยตรง เมื่อกลุ่มเกษตรกรหรือผู้มีประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติดังกล่าวได้ชมผลงานศิลปะนั้น ก็แทบจะไม่ต้องคาดเดาหรือตีความหมายอีกต่อไป เนื่องด้วยคนส่วนใหญ่มีการรับรู้โดยตรงหรือประสบการณ์ร่วมกับธรรมชาติและผลิตผลทางการเกษตรเหล่านั้นอยู่แล้ว

ผลการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะ จากการสัมภาษณ์ตัวแทน จำนวน 10 คน เพื่อนำผลมาสร้างแนวความคิดและรูปแบบในการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ได้ให้ข้อมูลดังนี้ 1) ได้แสดงความคิดเห็นถึงชุมชนเกษตรกรบางบ่อตามความเข้าใจว่าคือ วิถีชีวิตการทำเกษตรของชาวบางบ่อ การทำประมงน้ำเค็ม การทำนา การเลี้ยงปลาสด เลี้ยงปลานิล รวมทั้งปลาเบญจพรรณ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอย ปู เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ การปลูกพืชยืนต้นกินผล เช่น มะม่วง การปลูกพืชผักสวนครัวปลูกตะไคร้ ปลูกข่า และองค์หลวงปู่ปานที่เคารพสักการะของชาวบางบ่อ 2) ได้แสดงความคิดเห็นถึงของดีของเด่นในชุมชนเกษตรกรบางบ่อ คือ ปลาสดหอมบางบ่อ ปลาสดแดดเดียว กะปิหอมคลองด่าน ปลานิล ปลานิลแดดเดียว น้ำพริกปลานิล กุ้งเหยียด กุ้งขาว น้ำพริกกุ้ง หอยแครง หอยแมลงภู่และน้ำปลา 3) ได้แสดงความคิดเห็นถึงความภูมิใจในอาชีพว่ามีความภูมิใจในอาชีพมากที่สุดระดับ 5 คิดเป็นร้อยละ 7 เพราะเป็นอาชีพที่ยั่งยืนสืบทอดต่อให้ลูกหลาน เป็นงานอิสระ เป็นอาชีพที่เจ้านายตัวเอง อาชีพเกษตรกรไม่มีการเกษียณอายุ เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับชุมชน มีความภูมิใจในอาชีพมากที่สุดระดับ 4 คิดเป็นร้อยละ 2 เพราะเป็นอาชีพที่มีมานานทำให้ดำรงชีพได้ในชีวิตประจำวันในระดับหนึ่ง การเลี้ยงปลาปลูกพืชมันได้เงินตอนที่ผลผลิตออกมาได้ตั้งใจ และมีความภูมิใจในอาชีพน้อยสุด 1 คิดเป็นร้อยละ 1 เพราะเป็นนายตัวเอง 4) ได้แสดงความคิดเห็นถึงโครงการและกิจกรรมที่เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อคือ โครงการกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ มีการอบรมอาชีพถ่ายทอดความรู้ การแปรรูปอาหาร ทำคุกกี้ก้างปลานิล ปลานิลสามรส เจลาตินที่ทำจากเกล็ดปลา การทำน้ำพริกปลาสด การอบรมอาชีพให้แก่ชาวบ้าน สมาชิก ในการประกอบอาชีพการทำนา เลี้ยงปลา เลี้ยงปลาเบญจพรรณ ผสมกุ้งขาว พาสมาชิกไปศึกษาดูงานสหกรณ์นอกพื้นที่ต่างจังหวัด อบรมสวัสดิการของสหกรณ์ สนับสนุนอาชีพ ช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อมีปลาที่เลี้ยงตายจะมีการตรวจสอบ

และช่วยเหลือเงินรายละ 5,000 บาท 5) ได้แสดงความคิดเห็นถึงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า คือ การที่มีนักท่องเที่ยวเข้าชมและศึกษางานตามสถานที่ต่าง ๆ ในเรื่องของการเกษตร ไปดูวิธีการประกอบอาชีพ การเกษตรของชุมชน ดูการเลี้ยงกุ้งเลี้ยงปลา จับกุ้ง จับปลาขาย การปลูกมะม่วง มะนาว มะพร้าวบนคัน บ่อปลา และมีการเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาตกปลา ตกกุ้ง ในราคาที่ต่ำกว่าตลาด ทำเป็นตลาดนัด การท่องเที่ยวที่จำหน่ายผลผลิตของเกษตรกรและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลา กุ้ง ปู หอย 6) ได้แสดงความคิดเห็นถึงศิลปะจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่าได้ จะได้มีสถานที่ที่มีศิลปะที่สะดุดตา ดึงดูดสายตาเป็นแรงจูงใจให้คนที่มาเห็นเกิดความสนใจ ให้คนถ่ายรูปได้เป็น จุดเช็คอิน มีคนพูดปากต่อปาก หรือนำไปโพสต์เฟซบุ๊ก ทำให้เป็นที่รู้จักช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ ซึ่งสถานที่ควรอยู่ใกล้แหล่งการค้า และมีการให้คำแนะนำการท่องเที่ยวของพื้นที่ทางการเกษตรจาก ชาวบ้าน ชาวบ้านในชุมชนนำสินค้ามาจำหน่ายทำเป็นตลาดนัด 7) ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 10 คน ได้แสดงความคิดเห็นว่าพื้นที่ในชุมชนเกษตรกรบางบ่อที่จะสร้างงานศิลปะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือบริเวณหน้าสำนักงานสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ เพราะจะเปิดตลาดนัดเกษตรกรทุกวันเสาร์ จะมี ผลผลิตจากสมาชิกสหกรณ์มาขาย และมีเพิ่มเติมจาก 1 คน ว่าพื้นที่บ่อปลา แปลงนา สวน ตลาด วัด และ 8) ได้แสดงความคิดเห็นถึงเรื่องราวที่จะมาสร้างเป็นศิลปะที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่า ควรเป็นภาพวาดจิตรกรรมบนผนัง เป็นภาพวิถีชาวบ้าน วิถีชีวิตเกษตรกร ขั้นตอนการเลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง วิธีตกกุ้ง ทำนา คนทอดแห วางอวน ท้องนา บ่อปลา ผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตร มีสีสันสดใส ทำเป็นสถานที่ถ่ายภาพเป็นจุดเช็คอินได้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้สรุปแนวความคิดและ รูปแบบในการสร้างสรรค์ คือ เป็นภาพจิตรกรรมบนผนังแบบเหมือนจริง ที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต กลุ่มเกษตรกรบางบ่อ นำเสนอเรื่องราวของวิถีชีวิตการทำเกษตรประมงน้ำจืดของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ เช่น ภาพการจับปลา จับกุ้ง ภาพผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชาวบางบ่อ เช่น ปลาสด ปลานิล และ ผลิตภัณฑ์แปรรูป รวมทั้งภาพร้านค้าจากเกษตรกรบางบ่อ ซึ่งแนวคิดที่ได้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนนั้น เป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพวิถีชีวิตของผู้ให้สัมภาษณ์ สอดคล้องกับทฤษฎีรับรู้โดยตรงที่ กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคลรับรู้โลกภายนอกผ่านทัศนะประสาท เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องตีความแต่อย่างใดเนื่องจากการเห็นเป็นประสบการณ์โดยตรงที่เคยรับรู้มาก่อนและ ประจักษ์ชัดในตัวอยู่แล้ว ผู้วิจัยได้สร้างแบบร่างและทำการคัดเลือกแบบร่างโดยผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ คัดเลือกแบบให้ได้ 3 แบบร่าง เพื่อใช้สร้างสรรค์เป็นจิตรกรรมบนผนังด้วยเทคนิคสีอะคริลิกและสีน้ำมัน บริเวณพื้นที่หน้าอาคารสหกรณ์การเกษตรบางบ่อจำนวน 3 รูป 3 ตำแหน่ง ขนาดพื้นที่ตำแหน่งที่ 1 กว้าง 3.5 เมตร X สูง 2.8 เมตร ขนาดพื้นที่ตำแหน่งที่ 2 กว้าง 1.95 เมตร x สูง 2.8 เมตร ขนาดพื้นที่ตำแหน่ง ที่ 3 กว้าง 3.5 เมตร X สูง 2.8 เมตร ภายหลังการสร้างสรรค์งานศิลปะสาธารณะด้วยภาพจิตรกรรมบน ผนังเสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้เชิญชวนให้สมาชิกของสหกรณ์การเกษตรบางบ่อได้ชื่นชม หลังจากสร้างสรรค์งาน ศิลปะเสร็จสิ้น 31 วัน ผู้วิจัยได้เข้าไปให้กลุ่มตัวแทน จำนวน 10 คน ประเมินความพึงพอใจในศิลปะ สาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ และนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และสรุปผล

ผลการประเมินความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการ คือ 1) ศิลปะสาธารณะชุดนี้มีความงดงามและความประณีต พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 20 2) ศิลปะสาธารณะชุดนี้มีเนื้อหาเรื่องราวที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนกลุ่มเกษตรกรบางบ่อ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 20 3) ศิลปะสาธารณะชุดนี้เป็นแลนด์มาร์คเป็นจุดเช็คอินให้กับพื้นที่เกษตรบางบ่อ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 30 4) ศิลปะสาธารณะชุดนี้ส่งเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดจากเศรษฐกิจ BCG การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 40 5) ศิลปะสาธารณะชุดนี้ก่อให้เกิดความรู้สึภาคภูมิใจในต่อชุมชนเกษตรกรบางบ่อ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 80 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 20 และ 6) ความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะชุดนี้ พอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70 พอใจมาก คิดเป็นร้อยละ 30

จากผลการประเมินดังกล่าวและจากการพูดคุยกับสมาชิกสหกรณ์การเกษตรซึ่งมีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรของบางบ่อ ได้รับคำชื่นชมว่าสวยงามมาก และกล่าวขอบคุณผู้วิจัยที่ได้ทำงานวิจัยและพัฒนามาเป็นงานศิลปะสาธารณะนี้ ตลอดการสร้างสรรคศิลปะสาธารณะด้วยงานจิตรกรรมบนผนัง จะมีสมาชิกสหกรณ์การเกษตรแวะเวียนมาชื่นชมและให้กำลังใจผู้วิจัยและทีมงาน และคอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทุกคนที่มาจะมองการทำงาน ยิ้มและกล่าวชื่นชมเสมอ รวมทั้งบุคคลทั่วไปที่เดินทางผ่านได้มีการจอตลอดผลงาน ถ่ายรูป และซักถามว่าจะเปิดเป็นร้านขายปลาสดหรือขายอะไรอีกบ้าง และชื่นชมว่าสวยงาม สอดคล้องกับแนวทางการทำงานของศิลปะสาธารณะที่สร้างขึ้นเพื่อสื่อสารให้กับประชาชนมีรูปแบบการติดตั้งแบบโต้ตอบเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและผู้รับชม คนมีส่วนร่วมในงานศิลปะจากผลการประเมินจากการสังเกตและการพูดคุยกับทุกคนดังที่กล่าวมีความพึงพอใจในศิลปะสาธารณะนี้มาก และคาดว่าศิลปะสาธารณะภาพจิตรกรรมบนผนังแบบเหมือนจริงที่มีแนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตกลุ่มเกษตรกรบางบ่อนี้ สามารถเป็นแลนด์มาร์คและเป็นแนวทางส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของกลุ่มเกษตรกรบางบ่อจังหวัดสมุทรปราการได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะภาพจิตรกรรมบนผนังนี้หากกลุ่มเกษตรกรบางบ่อที่ได้แสดงความคิดเห็นได้มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการสร้างสรรค์ จะสร้างความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์

1.2 งานสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะ ชุดนี้หากนำไปใช้เป็นภาพประกอบในเว็บไซต์ของสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ หรือลงในสื่อโซเชียลมีเดียจะช่วยประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในงานวิจัยครั้งต่อไปควรพัฒนางานสร้างสรรค์ให้กับพื้นที่เป็นตลาดของชุมชนที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้างหรือพื้นที่ฟาร์มเกษตรที่เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

บรรณานุกรม

- จิรนนท์ เข็มขันธุ์. (2561). มุมมองของการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย. **วารสารเกษตรพระจอมเกล้า**, 36(2), หน้า 162-167.
- ทะนุงศ์ กุสุมา ณ อยู่ธยา. (2560, ตุลาคม 31). เกษตรกรที่สมุทรปราการ ปรับอดีตผืนนา มาเลี้ยงปลา-กุ้ง เพียงบ่อเดียว สามารถสร้างรายได้ตลอดทั้งปี. **เส้นทางเศรษฐี**. สืบค้นจาก https://www.sentangedtee.com/career-channel/article_52058
- ชนมนต์ ธนรัตน์พิมลกุล. (2562). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนเกษตรจังหวัดเชียงใหม่สู่การท่องเที่ยวระดับอาเซียน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปทุมรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2560). จิตวิทยาศิลปะ สุนทรียศาสตร์เชิงประจักษ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลลิตา พิริยมานันท์. (2561). โครงการศิลปะสาธารณะ: ทางม้าลายเพื่อชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปบัณฑิต สาขาวิชาทัศนศิลป์ (สื่อผสม), มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร. (2558). รายงานการวิจัยเรื่อง สารสนเทศศิลป์เพื่อนิเวศสุนทรีย์: กรณีศึกษาการพิมพ์ผ้าสด. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- สำนักงานสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ จำกัด. (2560). ประวัติสหกรณ์การเกษตรบางบ่อ จำกัด. สืบค้นจาก <http://www.sahakornthai.com/bangbo/index.php/about/history>
- Pattarat. (2563, กรกฎาคม 24). ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เทรนด์ที่กำลังมาแรง เมื่อคนเมืองอยากสัมผัสชีวิตชนบทหนี COVID-19. **Positioning**. สืบค้นจาก <https://positioningmag.com/1289665>

การจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจ
ชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
Knowledge Management in Product Transforming
Water Hyacinth into Black Soil of Community Enterprise
in Bang Pla Sub-district, Bang Phli District,
Samutprakarn Province

วันที่รับบทความ: 1 ธันวาคม 2566

จันทนา อินทนิม¹

วันที่แก้ไขบทความ: 6 ธันวาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 8 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความรู้ ประสิทธิภาพการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน และ 3) ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ รูปแบบของการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 436 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน รวมทั้งสิ้น 451 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน t-test, One-Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้ของวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ คน กระบวนการจัดการ ผู้นำ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านผู้นำ อยู่ในระดับมาก และ 3) กระบวนการจัดการความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน เริ่มจาก การกำหนดความรู้ การแสวงหาหรือยึดกุมความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยน การจัดเก็บความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการนำความรู้ไปใช้

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ การแปรรูป ผักตบชวา วิสาหกิจชุมชน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์/นักวิชาการอิสระ

e-mail: chanthanthanain.829@gmail.com

Knowledge Management in Product Transforming Water Hyacinth into Black Soil of Community Enterprise in Bang Pla Sub-district, Bang Phli District, Samutprakarn Province

Received: December 1, 2023

Chanthana Inthachim ¹

Revised: December 6, 2023

Accepted: December 8, 2023

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of knowledge and experience in knowledge management of people, farmers, and community enterprises; 2) to study the factors affecting the success of the knowledge management of water hyacinth transformation into black soil fertilizer of community enterprises; and 3) to study the management process of water hyacinth transformation into black soil fertilizer of community enterprises in Bang Pla Sub-district, Bang Phli district, Samut Prakan province. This research employed mixed-methods approaches. The sample of the study was 451 respondents in total composed of 436 respondents from people, farmers, and community enterprises groups and 15 key informants in the Bangpla sub-district, Bangphli district, Samutprakarn province. The instruments used were a questionnaire and a semi-structured interview. The statistics used in the data analysis were descriptive – frequency, percentage, mean, and standard deviation - and inferential statistics to test the hypothesis with t-test and one-way ANOVA. - The results of the study were as follows: 1) the knowledge level of knowledge management of people, farmers, and community enterprises in Bang Pla subdistrict, Bang Phli district, Samut Prakan province in overall average score was at moderate; 2) factors affecting the success of knowledge management of community enterprises in Bang Pla Sub-district, Bang Phli District, Samut Prakan Province have consisted of people, process, leadership, and information technology. The overall average scores were at a moderate level except for the leadership found at a high level; and 3) the knowledge management process of water

¹ Asst.Prof./Independent Academic
e-mail: chanthanthanain.829@gmail.com

hyacinth transformation into black soil fertilizer of community enterprises starts from knowledge identification, knowledge acquisition, knowledge creation, knowledge sharing, knowledge storage, knowledge transfer; and knowledge utilization.

Keywords: Knowledge Management, Product Transforming, Water Hyacinth, Community Enterprise

บทนำ

ผักตบชวาจัดได้ว่าเป็นวัชพืชน้ำที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุดในโลก ตลอดเวลาที่ผ่านมาได้แพร่กระจายไปในประเทศต่าง ๆ กว่า 50 ประเทศ สร้างความลำบากและก่อให้เกิดปัญหานานัปการต่อการใช้ประโยชน์ของแหล่งน้ำ ผลจากการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนในประเทศต่าง ๆ สำหรับในประเทศไทย ผักตบชวากำลังสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชากรและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการแพร่พันธุ์จากแหล่งน้ำธรรมชาติในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย และเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วภายใน 4 เดือน โดยสามารถขยายพันธุ์ได้ถึง 1,200 ต้น อีกทั้งยังเป็นพืชที่มีอายุหลายฤดูทนได้ทั้งอากาศร้อนและอากาศเย็น จึงทำให้ผักตบชวากลายมาเป็นวัชพืชน้ำที่ก่อให้เกิดปัญหาตามแหล่งน้ำในหลายพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อการสัญจรทางน้ำ การระบายน้ำ เนื่องจากแม่น้ำ ลำคลองเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชาวบ้านและชุมชนมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประชาชนอาศัยแม่น้ำลำคลองในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม เพราะผักตบชวาจะเจริญเติบโตได้ดีในหนองน้ำ บึงหรือบริเวณน้ำนิ่ง เมื่อแหล่งน้ำมีผักตบชวาหนาแน่นจะบดบังแสงแดดส่งผลให้สิ่งมีชีวิตใต้น้ำหรือพืชพันธุ์ชนิดอื่น ๆ ตายลง ปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน คือ การระบายน้ำที่มีข้อจำกัดเนื่องจากผักตบชวากีดขวางทางน้ำไหล มีผลให้ความเร็วในการระบายน้ำในคลองส่งน้ำลดลง (อติติยาพร ไชยฤทธิ์, อธิภัทร สีนทรโก และนพพร ขุนคำ, 2563, หน้า 37-38)

จากที่กล่าวมาข้างต้นประชาชน เกษตรกร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพาะปลูกผักผลไม้ เลี้ยงปลา การผลิตสินค้าและแปรรูปผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ชัดความสามารถในการแข่งขันลดลง เกษตรกร ชุมชน ผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินการได้ ยังขาดความรู้ในการผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กระบวนการผลิตสินค้าทางการเกษตร และกระบวนการผลิตสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกร ชุมชน ผู้ประกอบการขนาดเล็กสามารถแข่งขันได้ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นเกษตรอุตสาหกรรม โดยเฉพาะผักตบชวา ซึ่งเป็นวัชพืชที่ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ และยังเป็นปัญหาสำคัญหลายด้าน โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่งน้ำ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จึงมีแนวคิดในการนำมาพัฒนาเป็นปุ๋ยใช้ในการเกษตร และพัฒนาเป็นการสร้างมูลค่าและพัฒนาเป็นเกษตรอุตสาหกรรม สร้างรายได้ให้กับกลุ่มและชุมชนแต่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจถึงกระบวนการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นประโยชน์ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนา

ผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อเป็นต้นแบบในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ เพื่อสร้างรายได้ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ดังที่ Ben Franklin (2015) กล่าวว่า ความสำเร็จของการจัดการความรู้เกิดจากการผสมผสานการทำงานระหว่างองค์ประกอบของการจัดการความรู้ ประกอบด้วย คน กระบวนการ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งการนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน เนื่องจากมีต้นทุนในการผลิตต่ำและเป็นวิธีการกำจัดผักตบชวาอย่างถาวร โดยสามารถนำทุกส่วนมาใช้ทำปุ๋ยดินดำ สามารถ

นำไปใช้ในการเกษตรของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งนำไปจำหน่ายได้ ซึ่งเป็นอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ช่วยลดรายจ่ายให้กับครัวเรือน สร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

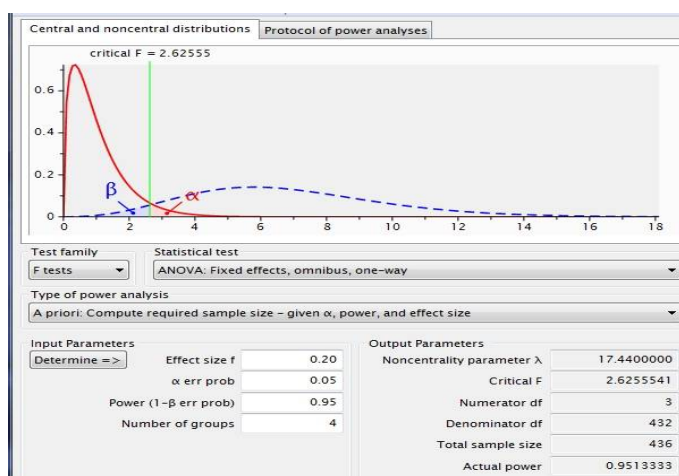
1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ ประสบการณ์การจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยเน้นศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม และวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อนำไปสู่การรับรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งในกรณีศึกษา (case study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยตอบแบบสอบถาม กำหนดเป็นประชาชน เกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 436 คน ซึ่งได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power software version 3.1.9.2 (Cohen, 1980) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการแบบสุ่มแบบง่าย (simple random sampling)

ภาพที่ 1 การคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้โปรแกรม G*Power
ที่มา: Cohen (1980)

2. ประชากรที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 คน 2) กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน จำนวน 10 คน 3) กลุ่มเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 2 คน และ 4) กลุ่มนักวิชาการ/ผู้ทรงคุณวุฒิ 2 คน ซึ่งพิจารณาคัดเลือกเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษา คือ สามารถให้ข้อมูลและความรู้และเกี่ยวข้องกับประเด็นการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ เพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เครื่องมือเชิงปริมาณและเครื่องมือเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 3 คน ผลการวิเคราะห์ ค่า Index of item objective congruence :IOC เท่ากับ 1% นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชาชนที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 30 ตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่น ตามแบบสัมฤทธิ์ครอนบักอัลฟา (cronbach's alpha) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก เท่ากับ 0.95

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างสำหรับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษาและสังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวคิดสำหรับสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 436 คน ด้วยการแจกแบบสอบถาม ผู้วิจัยร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บข้อมูล โดยเริ่มจากการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำการวิจัยให้ทราบและทำความเข้าใจกับผู้ตอบแบบสอบถามก่อนทำการตอบแบบสอบถาม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social science) โดยใช้สถิติสำหรับการวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check-list) ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (frequency) แล้วสรุปออกมาเป็นร้อยละ (percentage)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ประสพการณ์ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของประชาชน เกษตรกร วิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ใช้วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยโดยใช้อันตรภาคชั้น โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกคำตอบในด้านต่าง ๆ ตามระดับความคิดเห็นของตน มาตราส่วน

ประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ท แบ่งเป็น 5 ระดับ (Likert Scale, 1967, pp. 90-95) ผลการประเมินความคิดเห็นของประชาชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ตามเกณฑ์การแปลความหมาย (Best, 1977, p. 174)

3. เปรียบเทียบลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน เกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนที่ต่างกัน มีผลต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ ใช้สถิติ t-test วิเคราะห์การแปรปรวน 2 กลุ่มและ ใช้สถิติ F-test One-Way (ANOVA) การวิเคราะห์ความแปรปรวนมากกว่า 2 กลุ่ม

4. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แนวเชิงพรรณนา (descriptive approach) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการเทียบเคียงรูปแบบ (pattern matching) (Yin, 2003, pp. 30-34) โดยการสร้างข้อสรุปจากการเก็บข้อมูลที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลทางทฤษฎี (theory) และงานวิจัยที่ผ่านมา โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางของ Miles & Huberman (1994, p. 12) กล่าวว่าขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดข้อมูล (data reduction) การจัดรูปแบบข้อมูล (data display) และการร่างข้อสรุปและการยืนยัน (conclusion drawing and verification) (Yin, 2003, pp. 30-34)

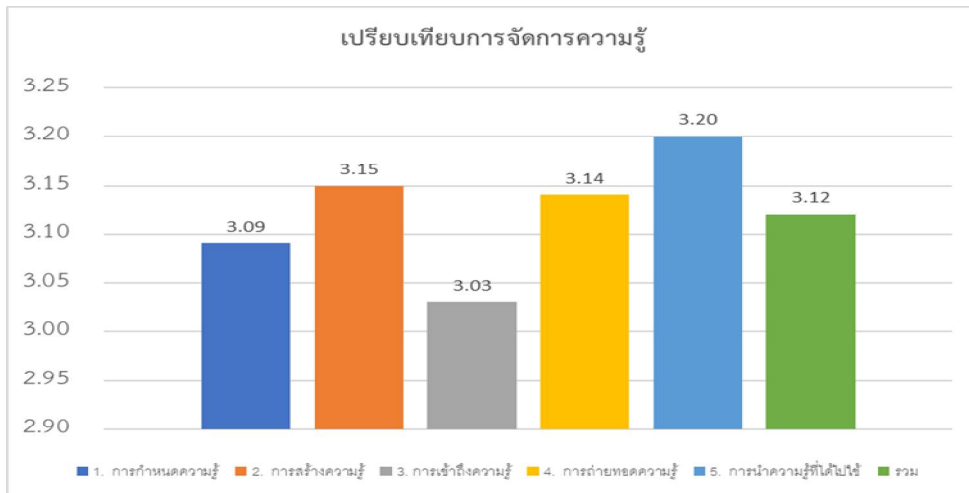
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1) ระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.12, S.D.=0.67) ด้านการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$ =3.20, S.D.=0.76) และด้านการเข้าถึงความรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ =3.03, S.D.=0.75) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1 และ ภาพที่ 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และระดับความรู้เกี่ยวกับ การจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

การจัดการความรู้	Mean	S.D.	ความหมาย
1. การกำหนดความรู้	3.09	0.73	ปานกลาง
2. การสร้างความรู้	3.15	0.73	ปานกลาง
3. การเข้าถึงความรู้	3.03	0.75	ปานกลาง
4. การถ่ายทอดความรู้	3.14	0.77	ปานกลาง
5. การนำความรู้ที่ได้ไปใช้	3.20	0.76	ปานกลาง
รวม	3.12	0.67	ปานกลาง

ภาพที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้ของประชาชน เกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
ที่มา: จันทนา อินทนิม (2565)

2) ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ประชาชนตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.34, S.D.=0.66) ยกเว้นด้านผู้นำอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{x}$ =3.47, S.D.=0.81) และด้านกระบวนการจัดการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{x}$ =3.27, S.D.=0.70) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ		Mean	S.D.	ความหมาย
1. ด้านคน		3.29	0.71	ปานกลาง
2. ด้านผู้นำ		3.47	0.81	มาก
3. ด้านกระบวนการจัดการ		3.27	0.70	ปานกลาง
4. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ		3.32	0.75	ปานกลาง
รวม		3.34	0.66	ปานกลาง

3) ศึกษากระบวนการจัดความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ สรุปได้ดังนี้

3.1) การกำหนดความรู้ พบว่า มุ่งเน้นที่การนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำเป็นหลัก โดยอาศัยความรู้ ประสบการณ์ จุดเด่นคือ ผู้นำกลุ่มเป็นผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการคิด ลงมือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง แนะนำวิธีการทำ ประสานงานเครือข่ายภายนอกในเรื่องที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานเชิญผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้และประสบการณ์จากภายนอก

ภาพที่ 3 ผักตบชวาในลำคลองตำบลบางปลา

ที่มา: จันทนา อินทนิม (2565)

3.2) การแสวงหาหรือยึดกุมความรู้ พบว่า เกิดจากประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ทดลองทำ และหาความรู้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อตั้งมาครอบครองยึดกุม จุดเด่นของกลุ่มก็คือ การแสวงหาความรู้ไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่งหรือจากผู้นำกลุ่ม แต่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ประึกษา และลงมือทำ เพื่อทดสอบความรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม และพัฒนาความรู้ที่แสวงหาหรือยึดกุมความรู้ที่ได้มาอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

3.3) การสร้างความรู้ พบว่า เกิดจากการพูดคุย ประึกษา เพื่อนำวัสดุที่เหลือใช้ในท้องถิ่น มาสร้างคุณค่าและช่วยแก้ปัญหาชุมชน จึงทดลองทำกันอย่างไม่เป็นทางการ จนทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความคิดใหม่ขึ้นจึงมีการวางแผนหาความรู้เพิ่มจากแหล่งอื่น ๆ จากการศึกษาดูงาน การอบรมสัมมนาซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ

3.4) แลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างสมาชิกในกลุ่มชุมชน ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยการบอกต่อ จัดอบรมให้ประชาชนที่สนใจทั้งภายนอกและภายใน การศึกษาดูงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา บางครั้งเมื่อ

ชุมชนจัดกิจกรรมหรือช่วงเทศกาล ก็จะมีการบอกกล่าว พูดคุย นำเอกสารความรู้ใหม่ ๆ มาบอกกล่าวให้ชุมชนได้รับรู้โดยทั่วถึงกัน

3.5) การจัดเก็บความรู้ พบว่า เป็นการนำสิ่งที่ได้จากการสร้างความรู้ มาเก็บรักษาเป็นความรู้ และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม โดยใช้วิธีการเขียนบันทึก การบันทึกเป็นภาพถ่าย พร้อมทั้งคำอธิบายโดยย่อ และติดบอร์ดไว้ ณ จุดเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดทำโปสเตอร์ การเก็บตัวอย่างชิ้นงาน การจัดเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูล

3.6) การถ่ายทอดความรู้ พบว่า มีการนำความรู้จากสมาชิกคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง จากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง เช่น พูดคุย บอกเล่าหรือฝึกปฏิบัติ หัดให้สมาชิกในครอบครัว และลูกหลานคนในชุมชน การไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับโรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐของจังหวัด กลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ ที่สนใจ

3.7) การนำความรู้ไปใช้ พบว่า เป้าหมายหลักของการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของกลุ่มสามารถนำไปเพาะปลูกต้นไม้ได้ผลผลิตเป็นอย่างดี สร้างรายได้ให้กลุ่ม ได้รับการตอบรับจากประชาชนทั้งภายนอกและภายในชุมชน และยังช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่อยู่ริมคลอง

ภาพที่ 4 กลุ่มได้นำความรู้จากการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ โดยนำผักตบชวามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน
ที่มา: จันทนา อินทchim (2565)

2. อภิปรายผลการวิจัย

1) การกำหนดความรู้ พบว่า เกิดจากหลักคิด ความรู้ และความชำนาญที่มีอยู่ในตัวของสมาชิกในกลุ่มในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นความรู้หลักที่จำเป็น มีความสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น การกำหนดความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ โดยผ่านการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจของกลุ่มเป็น

สำคัญ ในการกำหนดความรู้ หลังจากกำหนดความรู้แล้ว ต้องมีการประกาศหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับองค์ความรู้ที่สมาชิกกลุ่มต้องเรียนรู้และปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของกลุ่มสอดคล้องกับแนวคิดของ Mar quardt (2002, p. 15) กล่าวว่า ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (tacit knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในตัวของแต่ละบุคคลจากประสบการณ์ การเรียนรู้หรือพรสวรรค์ต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันที่อธิบายออกมาได้ยาก ความรู้ชนิดนี้พัฒนาและแบ่งปันกันได้ด้วยวิธีการสนทนา พูดคุยประสบการณ์และการใช้สถานการณ์จำลอง

2) แสวงหาหรือยึดกุมความรู้ พบว่า เกิดจากประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม ทดลองทำ และหาความรู้จากแหล่งอื่น ๆ เพื่อตั้งมาครอบครองยึดกุมโดยสมาชิกกลุ่มเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น กลุ่มมีการศึกษาหรือมีการเรียนรู้เองจากสื่อสิ่งพิมพ์ การศึกษาตัวอย่างผลิตภัณฑ์หรือการดำเนินงานจากกลุ่มอื่น ๆ และการสอบถามผู้รู้ในชุมชน เชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ และส่งเสริมให้มีระบบสอนแบบตัวต่อตัว ระบบพี่เลี้ยงมีการทดลองปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง หรือการนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาโดยผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล มุ่งเน้นที่กระบวนการ การสร้างความเข้าใจ การรับรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับจากการเข้าร่วมทำ คิดทบทวนความเข้าใจในความรู้ผสมผสาน โดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมได้รวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมปฏิบัติ การฟังบรรยาย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งอื่น ๆ หลายช่องทาง โดยไม่ได้พิจารณาจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเท่านั้นสอดคล้องกับแนวคิดของ Mar quardt (2002, p. 248) ที่กล่าวว่า การแสวงหาความรู้สามารถหาได้จากทั้งภายในและภายนอกองค์กร แล้วนำมาสร้างเป็นองค์ความรู้ การแสวงหาความรู้ภายในองค์กร การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติ การสนับสนุนในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัติงานใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง จุดเด่นของกลุ่มก็คือ การแสวงหาความรู้ไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของคนใดคนหนึ่งหรือจากผู้นำกลุ่ม แต่เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ปรึกษา และลงมือทำ เพื่อทดสอบความรู้ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม และพัฒนาความรู้ที่แสวงหาหรือยึดกุมความรู้ที่ได้มาอย่างต่อเนื่อง อันไปสู่ความสำเร็จของกลุ่ม

3) สร้างความรู้ พบว่า เกิดจากการพูดคุย ปรึกษา เพื่อนำวัสดุที่เหลือใช้ในท้องถิ่นมาสร้างคุณค่าและช่วยแก้ปัญหาชุมชน ประธานกลุ่มซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ จากการปฏิบัติงาน มีการค้นคว้า การแก้ปัญหา ปรึกษากับสมาชิกในกลุ่มเพื่อร่วมกันช่วยแก้ปัญหา ประกอบกับทางกลุ่มมีความรู้ประสบการณ์ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรอยู่แล้ว จึงมีแนวคิดในการนำผักตบชวา มาแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำ ซึ่งสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เห็นด้วยจึงทดลองทำอย่างไม่เป็นทางการจนทำให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความคิดใหม่ขึ้นจึงมีการวางแผนหาความรู้เพิ่มจากแหล่งอื่น ๆ จากการศึกษาดูงาน การอบรมสัมมนาซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคล หรือระดับกลุ่ม และนำความรู้ที่ได้มาทดลองทำโดยให้สมาชิกในกลุ่มทำงานตามทีแต่ละคนถนัด โดยสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีความคิดที่หลากหลายแตกต่าง จึงทำให้เกิดความรู้ใหม่ จากการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ๆ จนทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ Davenport (1994, p. 120) เป็นกระบวนการสร้างความรู้ที่เป็นระบบ ในการแสวงหาความรู้ การกำหนด การเข้าถึงและการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมถึงรูปแบบการบริหาร

จัดการที่มีลักษณะบูรณาการให้สอดคล้องกับเวลาและบริบทหรือสภาพแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) การแลกเปลี่ยนความรู้ พบว่า เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างบุคคล ชุมชน ให้ประชาชนนำไปใช้ได้ทดลองนำไปปลูกต้นไม้ เพื่อให้เห็นผลผลิตที่ได้จากการนำผักตบชวาไปแปรรูปเป็นปุ๋ยดินดำ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยการบอกต่อ จัดอบรมให้ประชาชนที่สนใจทั้งภายนอกและภายใน การศึกษาดูงานของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา บางครั้งเมื่อชุมชนจัดกิจกรรมหรือช่วงเทศกาล ก็จะมีการบอกกล่าว พูดคุย นำเอกสารความรู้ใหม่ ๆ มาบอกกล่าวให้ชุมชนได้รับรู้โดยทั่วถึงกัน

5) การจัดเก็บความรู้ พบว่า เป็นการนำสิ่งที่ได้จากการสร้างความรู้ มาเก็บรักษาเป็นความรู้ และนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งภายในและภายนอกกลุ่ม ซึ่งมีการจัดเก็บความรู้ ทักษะ ที่ตนเอง หรือผ่านตัวบุคคล เกี่ยวกับความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายชนิด หรือจัดเก็บความรู้ โดยใช้วิธีการเขียนบันทึก การบันทึกเป็นภาพถ่ายพร้อมทั้งคำอธิบายโดยย่อและติดประกาศไว้ ณ จุดเรียนรู้ของกลุ่ม การจัดทำโปสเตอร์ การเก็บตัวอย่างชิ้นงาน การจัดเก็บข้อมูลไว้ในฐานข้อมูล เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการใช้ความรู้ การจัดเก็บในเอกสารความรู้ของหน่วยงานต่าง ๆ การให้ผู้ที่สนใจเข้ามาฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยวิสาหกิจชุมชนมีการจัดเก็บความรู้ในแบบที่เป็นทางการ และแบบที่ไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Boonyakit, B., (2006, p. 17) กล่าวว่า การจัดหมวดหมู่เป็นขั้นตอนในการแปลงความรู้ขั้นต้นเพื่อ การสร้างความรู้ที่ชัดเจน (explicit knowledge) ที่ได้เรียนรู้ เพื่อการสร้างเป็นความรู้ประเภทความรู้ที่ชัดเจน ใหม่ ๆ หรือต่อยอดจากความรู้เดิม

6) การถ่ายทอดความรู้ พบว่า มีการนำความรู้จากสมาชิกคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง จากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่ง โดยมีการถ่ายทอดความรู้แบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น พูดคุย บอกเล่าหรือฝึกปฏิบัติ ให้สมาชิกในครอบครัวและลูกหลาน คนในชุมชน เป็นต้น ส่วนการถ่ายทอดความรู้แบบที่เป็นทางการ เช่น การไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่โรงเรียนในพื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐของจังหวัด กลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ ที่สนใจ มีการนำเทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ จัดกิจกรรมให้ความรู้อยู่เป็นประจำ มีประชาชน นักศึกษา ตลอดจนกลุ่มวิสาหกิจอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกมาดูงานอยู่เป็นประจำ สาธิตหรือการปฏิบัติให้ดู ภาครัฐเชิญวิทยากรไปถ่ายทอดความรู้ให้กลุ่ม การไปศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้รับการฝึกอบรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน มีเครื่องมือในการเข้าถึงความรู้ที่ทันสมัยและสะดวกรวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Egbu, Hari and Renukappa (2005, pp. 7-21) พบว่า การนำระบบการจัดการความรู้มาใช้ในองค์กรใด ๆ ก็ตาม ต้องมีการนำเทคโนโลยีมาเป็นส่วนประกอบ รวมทั้งบุคลากรจำเป็นต้องมีทักษะด้านเทคโนโลยี รู้แหล่งเก็บข้อมูล และการจัดเก็บเอกสาร เพื่อการเข้าถึงแหล่งความรู้ได้อย่างรวดเร็ว

7) นำความรู้ไปใช้ พบว่า เป้าหมายหลักของการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำของกลุ่มสามารถนำไปเพาะปลูกต้นไม้ได้ผลผลิตเป็นอย่างดี สร้างรายได้ให้กลุ่ม ได้รับการตอบรับจากประชาชนทั้งภายนอกและภายในชุมชน และยังช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนที่อยู่ริมคลอง ปัจจุบันทางกลุ่มได้นำความรู้ในการแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ โดยนำผักตบชวาไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น

ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน อาทิ นำมาเป็นกระถางต้นไม้ เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติยาภรณ์ ชุ่ยลา (2549, หน้า 14) ศึกษาการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการ เทศบาลตำบลหนองหิน กิ่งอำเภอนองหิน จังหวัดเลย พบว่า ประโยชน์ของการจัดการความรู้ไว้ว่า การจัดการความรู้ช่วยเพิ่มผลผลิต พัฒนาคุณภาพขององค์กรให้ดีขึ้น เพิ่มประโยชน์จากบุคคลและแนวคิด นวัตกรรม การเรียนรู้และความสามารถของบุคคลในการนำไปปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นการปรับปรุง และเพิ่มสินทรัพย์ความรู้ขององค์กร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางเทคโนโลยีให้มากขึ้น โดยการสอดแทรกผ่านการฝึกอบรม การฝึกงาน การสอนงาน และจัดทำคู่มือ เป็นต้น
2. ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้เข้าใจแนวคิด ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก จึงควรมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง
3. หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร วัสดุที่เหลือใช้ในชุมชน ให้เกิดมูลค่าเพิ่มสร้างรายได้ให้กับชุมชน
4. หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ โดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาปรับปรุงการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้ชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นต้นแบบในการจัดการความรู้การแปรรูปผักตบชวาเป็นปุ๋ยดินดำ

บรรณานุกรม

- กิตติญาณกรณ์ ชุยลา. (2549). **การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการเทศบาลตำบลหนองหิน
กิ่งอำเภอนองหิน จังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- อติติยาพร ไชยฤทธิ์, อธิภัทร สิ้นทรโก และนพพร ชุนคำ. (2563). **แนวทางการแก้ไขปัญหาผักตบชวา
แบบมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. **วารสารการ
บริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 4(2), หน้า 35–50.
- Ben Franklin. (2015). **Knowledge Management Synergy**. Retrieved from <http://www.providersedge.com/kma>
- Best, John. (1977). **Research in Education**. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Boonyakit, B., (2006). **Knowledge management theory to practice**. Bangkok: Jirawat Express. (In Thai).
- Cohen, J. (1980). **Statistical power analysis for the behavioral science**. New York: Academic Press.
- Davenport. (1994). **World trade reform: do developing countries gain or lose?/Sheila
Page with Michael Davenport**. London: Overseas Development Institute.
- Egbu, C., Hari, S., & Renukappa, S. (2005). Knowledge Management for Sustainable Competitiveness in Small and Medium Surveying Practice. **Structural Survey**, 23(1), pp 7-21.
- Likert, R. (1967). **The human organization: Its management and value**. New York: McGraw-Hill.
- Mar quardt, M. J. (2002). **Building the Learning Organization: A System Approach to
Quantum Improvement and Global Success**. New York: McGraw-Hill.
- M. B. Miles & A. M. Huberman. (1994). **Qualitative Data Analysis**. (2nd ed). Thousand Oaks. CA: Sage Publications.
- Sharratt, M., & Usoro ,A. (2003). Understanding Knowledge-Sharing in Online Communities of Practice. **Electronic Journal on Knowledge Management**, 1(2), pp. 187-197.
- Yin, R. K. (2003). **Case Study Research: Design and Methods**. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมใน
ชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน
ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ
Community Dispute Reconciliation Model Emphasis on
Community Participation with People's Conciliation
Center Pak Khlong Bang Pla Kot Subdistrict Samut
Prakan Province

วันที่รับบทความ: 30 กันยายน 2566

ยุทธศักดิ์ ดือรัมย์¹

วันที่แก้ไขบทความ: 23 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 19 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ ผลจากการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มีการกำหนดรูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไว้ชัดเจน 2) มีกระบวนการพูดคุยกันรับฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่าย มีกระบวนการดำเนินการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการเข้ามามีส่วนร่วม มีการใช้ศักยภาพของชุมชนผ่านทางคณะกรรมการของศูนย์ไกล่เกลี่ยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นคนกลางในการทำหน้าที่ในการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ และ 3) ตัวแทนของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งผ่านการคัดเลือกเข้าไปเป็นตัวแทน เพราะการมีจิตสาธารณะ ความเสียสละ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้ 1) ควรมีการจัดฝึกอบรมเสริมทักษะให้ผู้นำชุมชนหรือผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้มีความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือภาครัฐส่งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ 2) ควรมีการศึกษาดูงานหน่วยงานด้านการไกล่เกลี่ย เช่น ศูนย์ไกล่เกลี่ยของศาล สภานายความ หรือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ประสบความสำเร็จเพื่อจะได้เทคนิคและองค์ความรู้ใหม่ ๆ นำมาใช้ 3) ควรให้ประชาชนทุกภาคส่วนของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เช่น เด็กและเยาวชนที่อยู่ในชุมชน และ 4) ภาครัฐควรส่งเสริมการจัดตั้งกฎระเบียบธรรมเนียมหมู่บ้านโดยออกเป็นกฎหมายมารองรับ

คำสำคัญ: รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การมีส่วนร่วมของประชาชน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
e-mail: yuthasak.d@dru.ac.th

Community Dispute Reconciliation Model Emphasis on Community Participation with People's Conciliation Center Pak Khlong Bang Pla Kot Subdistrict Samut Prakan Province

Received: September 30, 2023

Yuthasak Deearam ¹

Revised: November 23, 2023

Accepted: December 19, 2023

Abstract

This article is part of a research study that had the objective of studying the form of mediation to settle community disputes through community participation with People's Conciliation Center in SamutPrakan Province. Research showed that 1) the formation of community dispute resolution mediation of the Public Dispute Conciliation Center is formulated and the conciliation process is clear. 2) There is a process of discussing the arguments from both parties. The conciliation process effectively halts disputes in the community by giving local leadership (formal or informal leaders) such as Kamnan, village headman, and volunteers, come in the process used the Community potential through the Conciliation center's committee where people participate in the committee was elected from the community to serve as an intermediary in resolving various disputes and 3) The effect of community involvement in carrying out dispute mediation through community representatives to participate in the settlement of disputes who enter with reasonable spirit, public mind, and volunteer mind. The suggestions for implementing dispute conciliation in this study are as follows: 1) Training all the leaders (formal or informal leaders) and people in the community to participate in dispute conciliation, or the state sending an expert to provide the knowledge. 2) There should be a study visit to mediation agencies such as the Mediation Center of the court, the Lawyers Council, or government or private sector organizations that are successful in gaining new techniques and knowledge. 3) People in all sectors of the community should participate in mediation to resolve disputes, such as children and juveniles in the

¹ Lecturer, Department of Law Faculty of Humanities and Society, Dhonburi Rajabhat University
e-mail: yuthasak.d@dru.ac.th

community. and 4) The government should promote the establishment of rules and regulations for the village constitution by issuing regulations to support it.

Keywords: Dispute Reconciliation Model, Participation with People, Mediation

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมเป็นหลักฐานหนึ่งของสังคม ในช่วงระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา กระบวนการยุติธรรมไทยประสบปัญหาสำคัญ เนื่องจากการเพิ่มของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ทำให้เกิดปัญหาการกระทบกระทั่งจนนำไปสู่การฟ้องร้องกันมากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2540-2550 มีคดีความขึ้นศาลมากกว่า 500,000 คดี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี สถิติปริมาณคดีในปี พ.ศ. 2566 เดือนมกราคมถึงมีนาคม 2566 มีปริมาณคดีเข้าสู่ศาลยุติธรรม 305,356 คดี (สำนักแผนงานและงบประมาณศาลยุติธรรม, 2566) ทำให้เป็นภาระต่อศาล โดยคดีฟ้องร้องส่วนมากใช้ระยะเวลาในการพิจารณานานกว่าคดีจะถึงที่สุด จึงประสบปัญหาเรื่องความล่าช้าในผลแห่งคดี ทำให้มีคำกล่าวที่ว่าเหมือนภาษิตกฎหมายโรมันว่าไว้ “justice delayed is justice denied” ความยุติธรรมที่ล่าช้า ก็คือความไม่ยุติธรรม (เพ็ญลักษณ์ ภักดีเจริญ, 2560)

ในปัจจุบันเริ่มมีการตั้งคำถามต่อกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักว่า ให้ความสำคัญกับ “มนุษย์” น้อยเกินไปหรือไม่ เห็นได้จากลักษณะโทษทางอาญา ได้แก่ กักขัง จำคุก ประหารชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็น การมุ่งเน้นที่การล้างแค้น (ตาต่อตาฟันต่อฟัน) ด้วยการลงโทษผู้กระทำผิดให้เท่ากับฐานความผิดที่ทําไป ถือเป็นการสร้างความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ การเผชิญหน้าระหว่างคู่กรณีและละเลยการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้กระทำและถูกกระทำ จากสถานการณ์ปัจจุบันได้เกิดข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นจำนวนมาก จึงมีแนวความคิดให้นํากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ กับข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากและข้อพิพาททางอาญาบางประเภท โดยนํามากําหนดเป็น กฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่รัฐ หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนนําไปใช้ ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยคํานึงถึงความยินยอมสมัครใจของคู่กรณีเป็นสําคัญส่งผลให้ ปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง การเผชิญหน้าของคู่กรณี เสริมสร้างสังคมให้ อยู่ร่วมกันสมานฉันท์ (ส่วนอํานวยการความเป็นธรรม สํานักสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง, 2556, หน้า 4)

รัฐบาลได้มีนโยบายให้ความสำคัญกับเรื่องการไกล่เกลี่ยภาคประชาชนจึงมอบหมายให้ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานหลักในการดําเนินการไกล่เกลี่ยภาค ประชาชน และได้มีการตราพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มารองรับการดําเนินการ ดังกล่าว ต่อมากรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ออกระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 โดยกําหนดให้ประชาชนที่ ประสงค์จะดําเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน รวมตัวกันขอยื่นจดทะเบียนตั้งศูนย์ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

เมื่อประชาชนได้ยื่นขอจดทะเบียนแล้วให้ดําเนินการเลือกกันเองเพื่อทําหน้าที่ คณะกรรมการบริหาร ประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เหนรัญญิก และ เลขานุการ ทั้งนี้ ประธานควรมีคุณสมบัติเป็นผู้นําชุมชน ผู้นําท้องที่หรือท้องถิ่น หรือเป็นผู้นําภาคประชาสังคม ที่ดําเนินการอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยไม่แสวงหาผลประโยชน์ เป็นผู้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วย

การพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรองอย่างน้อยหนึ่งคนเป็นคณะทำงานบริหารศูนย์ และกำหนดให้ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท ภาคประชาชนที่ขึ้นทะเบียนตามระเบียบนี้ มีชื่อเรียกโดยย่อว่า “ศกช.”

เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ ตั้งอยู่ถนนสุขสวัสดิ์-ป้อมพระจุล ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยมีระยะห่างจาก จังหวัดสมุทรปราการประมาณ 2 กิโลเมตร มีพื้นที่อยู่ติดกับเทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า ตำบลแหลมฟ้าผ่า องค์การบริหารส่วนตำบลในคลองบางปลากด ตำบลในคลองบางปลากด อำเภพระสมุทรเจดีย์ และเทศบาลเมืองลัดหลวง อำเภพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ มีพื้นที่ทั้งหมด 6.55 ตารางกิโลเมตร อยู่ในเขตตำบลปากคลองบางปลากด (เทศบาลเมืองพระสมุทรเจดีย์, 2566)

ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด อำเภพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้รับรองการขึ้นทะเบียน ลำดับที่ 11 เลขทะเบียนศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ศกช. สป 050401 (สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ, 2563)

ชุมชนนี้จึงเป็นต้นแบบที่ดีในการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนผ่านศูนย์ใกล้เคียงภาคประชาชน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานการใกล้เคียงระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ และยังได้ศึกษาถึงในเรื่องของรูปแบบการนำเทคนิคใดมาใช้ระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชน พร้อมมีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการใกล้เคียงระงับข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการให้สามารถพัฒนาเป็นศูนย์ใกล้เคียงภาคประชาชนต้นแบบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

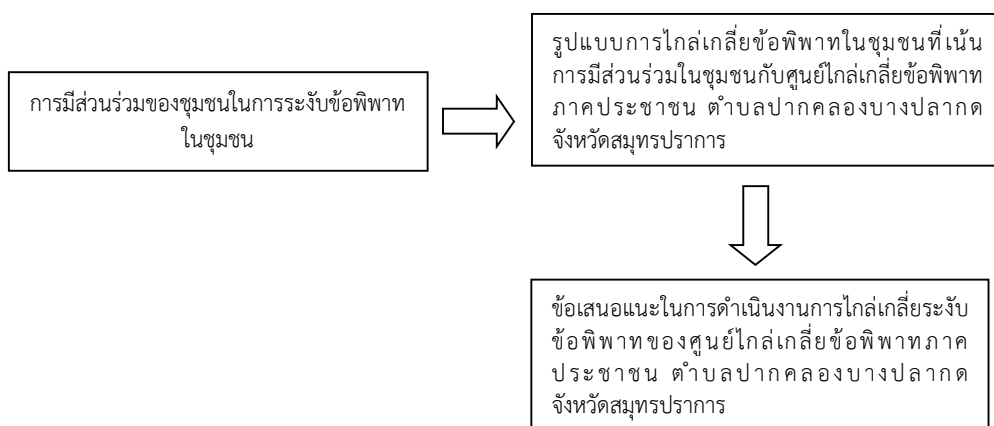
1. เพื่อศึกษารูปแบบการใกล้เคียงระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการใกล้เคียงระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานการใกล้เคียงระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการใกล้เคียงระงับข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ด้านประชากร

ประชาชนจากชุมชนอมรา หมู่ 1 เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 111 คน เพศหญิงจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 56.76 และเป็นเพศชาย จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 43.24 การดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและถอดบทเรียนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และถอดบทเรียนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยประชุมอภิปรายผลการวิจัยร่วมกับผู้นำชุมชน ประชาชน คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อนำผลไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะของงานวิจัย

2. กรอบแนวความคิดของการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะเจาะจง ประชาชนจากชุมชนอมรา หมู่ 1 เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 111 คน โดยการพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหารูปแบบและตรวจสอบรูปแบบการดำเนินงานด้านการระงับข้อพิพาทในชุมชน ตลอดจนหลักการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แนวทางพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบแนวความคิดที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา ทำการตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษา แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) รูปแบบการใกล้เคียงร้อยละข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (documentary research) และข้อมูลพื้นฐานการใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ 2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะเจาะจงอันประกอบด้วยประชาชนจากชุมชนอมรา หมู่ 1 กลุ่มประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน และกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน 3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group) เพื่อค้นหารูปแบบและตรวจสอบรูปแบบการดำเนินงานด้านการระงับข้อพิพาทในชุมชน ตลอดจนหลักการและขั้นตอนในการใกล้เคียงข้อพิพาท แนวทางพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน

แนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมี 4 วิธี (พรรณงษ์ พุทธิภาษ, 2550, หน้า 47-55) ได้แก่

1. การเจรจาต่อรอง (negotiation) คือ วิธีการระงับข้อพิพาทที่เป็นธรรม ประหยัด และรวดเร็ว สามารถรักษาความลับและสัมพันธภาพระหว่างคู่ความด้วยตนเอง ด้วยวิธีการพูดคุยแก้ไขปัญหาด้วยตัวของคู่พิพาทเองสามารถทำได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ตามที่คุณพิพาทเห็นสมควรร่วมกัน

2. การใกล้เคียงข้อพิพาท (mediation) คือ วิธีการระงับข้อพิพาทที่มีความพิเศษกว่าวิธีที่ 1 คือการที่มีบุคคลที่สาม มาช่วยทำหน้าที่ในการช่วยแนะแนวทางออกของปัญหาด้วยวิธีการที่คุณพิพาทยอมรับ ซึ่งวิธีในปัจจุบันมีหน่วยงานรัฐที่มีกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการใกล้เคียงข้อพิพาทตามกระบวนการขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ซึ่งค่อนข้างจะเป็นทางการโดยตัวเจ้าหน้าที่รัฐเองจะเป็นผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียง หรือบุคคลที่ได้ผ่านการฝึกอบรมตามที่กำหนด

3. อนุญาโตตุลาการ (arbitration) คือ กระบวนการที่คุณพิพาทแต่งตั้งบุคคลขึ้นมาทำหน้าที่ “อนุญาโตตุลาการ” เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยทำเป็นคำชี้ขาด (arbitral award) กระบวนการอนุญาโตตุลาการ เราจะเห็นในข้อพิพาทในเรื่องสัญญาขนาดใหญ่ระหว่างรัฐกับเอกชนที่มีมูลค่ามหาศาล ซึ่งกระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการที่เป็นทางการมีแพ้มิชนะ เพียงแต่กระบวนการยุติข้อพิพาทนี้ทำขึ้นนอกศาล แต่หากไม่พอใจในคำชี้ขาดคู่พิพาทสามารถนำคดีเข้าสู่กระบวนการทางศาลที่มีเขตอำนาจได้ตามที่กฎหมายกำหนดหรือบัญญัติไว้ ในเรื่องอนุญาโตตุลาการได้มีกฎหมายกำหนดเงื่อนไข ขั้นตอน กระบวนการการเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งในกระบวนการนี้มีค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายกำหนด

4. การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาโดยศาล (litigation) คือ กระบวนการยุติข้อพิพาทโดยศาลเป็นผู้พิจารณาไปตามหลักฐาน ซึ่งผ่านโดยคำพิพากษาโดยกระบวนการนี้จะต้องมีผู้แพ้

ผู้ชนะเกิดขึ้น ซึ่งการยุติปัญหาด้วยวิธีนี้สามารถยุติปัญหาได้แต่ไม่สามารถรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาทได้ เป็นกระบวนการยุติปัญหาขั้นสุดท้าย

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

การระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยนั้น เป็นการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมในกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยประชาชนสามารถที่จะเลือกการเข้าถึงความยุติธรรมด้วยตัวเอง ที่อาจไม่มีค่าใช้จ่าย เพราะกระบวนการนี้ได้เกิดที่ชุมชนของตนเอง ดำเนินการเองภายในชุมชนทำให้คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้โดยง่ายกว่า การที่คู่พิพาทนำข้อพิพาทออกสู่ภายนอกชุมชน คือไปฟ้องร้องคดีต่อศาล ผลที่ตามมาอย่างยากที่จะรักษาสัมพันธภาพไว้ ต่างจากการไกล่เกลี่ย ซึ่งเมื่อคู่พิพาทเปิดใจคุยกันปัญหาเรื่องราวต่าง ๆ ก็จะยุติลงด้วยความสมานฉันท์ ในทางรัฐศาสตร์ การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ บนหลักพื้นฐานของเสรีภาพในการตัดสินใจในการเลือกที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือไม่ และการมีส่วนร่วมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคของซึ่งกันและกัน (ศิริรัตน์ รัตนพันธ์, 2543, หน้า 43) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน การที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทด้วยตัวเอง เป็นการที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมดำเนินการด้วยตนเอง (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2545, หน้า 58-61) ซึ่งหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสำคัญในประเทศที่มีการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งในเรื่องการไกล่เกลี่ยก็เป็นวิธีการหนึ่งที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการความขัดแย้งด้วยตนเองซึ่งมีหลายระดับ โดยในระดับชุมชนท้องถิ่น ให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยคนภายในชุมชนเอง เพราะแต่ละชุมชนแต่ละท้องถิ่นก็จะมีวิธีการวัฒนธรรมที่ต่างกันในการระงับข้อพิพาท รัฐเพียงแต่สนับสนุนให้ความรู้ทางวิชาการ เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น トラบเท่าที่ข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทไม่ขัดต่อกฎหมาย (ยุทธศักดิ์ ดือรัมย์, 2565, หน้า 130)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเพื่อนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาเนื้อหา ประกอบภาพและการพรรณนาความ ประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ และการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. สรุปผลการวิจัย

1) รูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ

1.1) การใช้การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาท ซึ่งกำหนดรูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไว้ชัดเจนมีการดำเนินการด้วยความโปร่งใส สามารถสร้างความเชื่อถือให้แก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ

1.2) วิธีการใช้การพูดคุยกันรับฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่าย โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม ไม่นำหลักกฎหมายเข้ามาตัดสิน ให้ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ ทำให้ข้อพิพาทสามารถเจรจาตกลงกันด้วยความยินยอมของคู่พิพาทเอง

1.3) การประชุมคัดเลือกกลุ่มบุคคลมาดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการประจำศูนย์ และการคัดเลือกกลุ่มบุคคลมาดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่ประกอบด้วยบุคคลที่เป็นที่ยอมรับในชุมชนจากหลากหลายอาชีพจากการเลือกของประชาชนในชุมชน

2) คุณภาพรูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ

2.1) มีกระบวนการดำเนินการด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ให้ผู้นำท้องถิ่น อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นบุคลากรของชุมชนที่มีคุณภาพ (community capital) เป็นผู้นำในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน ทำให้คู่พิพาทมีความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.2) มีการใช้ศักยภาพของชุมชนผ่านทางด้านคณะกรรมการของศูนย์ไกล่เกลี่ยที่ประชาชนเลือกตั้งขึ้นมา เพื่อเป็นคนกลางในการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส

3) การที่ตัวแทนชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้วยเหตุผลในเรื่องการมีจิตสาธารณะ ความเสียสละ ความรักในชุมชน

4) ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ

4.1) ควรจัดฝึกอบรมให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในทุกแห่ง

4.2) ภาครัฐควรส่งเสริมการจัดตั้งกฎระเบียบบรรณานุกรมหมู่บ้านทุกแห่งโดยออกเป็นกฎระเบียบมารองรับ เพื่อเป็นแนวทางการสร้างสนับสนุนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

2. อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการ

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลประชาชนจากชุมชนอมรา หมู่ 1 เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 111 คน พบว่า

1) รูปแบบการใช้การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาท ซึ่งมีการกำหนดขั้นตอนที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และกำหนดรูปแบบ วิธีการ ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยไว้ชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 49.55 จากผู้กรอกแบบสอบถามทั้งหมด 111 ชุด มีผู้เห็นด้วย 50 ชุด

2) ส่วนวิธีการนั้นจะใช้การพูดคุยกันรับฟังเหตุผลของทั้งสองฝ่าย โดยยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรม หัวใจสำคัญ คือ จะไม่กล่าวถึงแง่มุมของกฎหมาย จะไม่นำหลักกฎหมายเข้ามาตัดสิน จะพยายามให้ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ ให้แต่ละฝ่ายต้องยินยอมตกลงกัน จะไม่เป็นผู้ชี้แนะ ไม่เป็นผู้ชี้หน้า แต่อาจจะเสนอแนะทางออกให้แก่คู่พิพาทเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายนำไปชั่งน้ำหนักและตัดสินใจว่าจะยอมตกลงประนีประนอมกันหรือไม่ คณะกรรมการไกล่เกลี่ยจะไม่ทำตัวเป็นผู้ตัดสินเสียเองจะไม่ชี้ว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก เพราะการตัดสินว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกไม่ใช่หน้าที่ของคณะกรรมการไกล่เกลี่ย แต่เป็นหน้าที่ของศาล เพราะหากคณะกรรมการไปชี้ว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด ฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูก ก็จะทำให้คู่พิพาทฝ่ายที่ผิดเกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความเป็นธรรม จะทำให้ฝ่ายนั้นไม่ยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยและล้มเลิกการไกล่เกลี่ย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรศักดิ์ ศรีสาร (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ พบว่า ความเห็นด้านพฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติเกี่ยวกับศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนอยู่ในระดับดีมาก และการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์นั้นต้องใช้ทุนของชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำทางการและไม่เป็นทางการ และอาสาสมัครในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยขึ้นในชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนโดยใช้หลักการต่าง ๆ คือ ความพึงพอใจ ความโปร่งใส ความเป็นกลาง การประสานงาน การมีส่วนร่วม การประชาสัมพันธ์ การลดขั้นตอนความเป็นเครือญาติ ความยืดหยุ่น และความรู้เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนสมานฉันท์ โดยเรียกแบบนี้ว่า CPR MODEL ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิและการรับรองโดยเวทีประชาชน

3) รูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการประชาชนมีกระบวนการดำเนินการด้าน การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ยังคงให้ผู้นำท้องถิ่น อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัคร ผู้นำแบบทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นทุนของชุมชน (community capital) เป็นผู้นำในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยชุมชนอย่างมีสมานฉันท์ ยังคงใช้ศักยภาพของชุมชน ผ่านทางด้านคณะกรรมการของศูนย์ไกล่เกลี่ยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นคนกลางในการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยใช้รูปแบบของคณะกรรมการมีการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส มีระบบคุณธรรมในการดำเนินงานของศูนย์ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมกับคู่กรณีทุกฝ่ายให้ได้รับความเป็นธรรม ความพึงพอใจของประชาชน ผู้มาใช้บริการคิดเป็นร้อยละ 90.05 จากผู้ตอบแบบสอบถาม 111 ชุด มีผู้เห็นด้วย 100 ชุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิรดี พลีน้อย (2555) พบว่า การพัฒนาการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน โดยอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน พบว่า ความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้นในกรณีศึกษา 5 กรณี

มีสาเหตุมาจาก ด้านข้อมูล โดยมีเหตุปัจจัยด้านความสัมพันธ์ ปัจจัยด้านภายนอกและอารมณ์ เข้ามากระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรง โดยในแต่ละกรณีจะมีความรุนแรงที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งเหล่านั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ปัจจุบันได้มีแนวคิดในการจัดการความขัดแย้งโดยนำวิธีการสันติวิธีมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน คือ การเจรจาไกล่เกลี่ยกันเอง การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จากการศึกษากระบวนการจัดการความขัดแย้ง ในชุมชนโดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนในระบบของศาลยุติธรรม หรือของอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน พบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ยุติลงได้ด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย ซึ่งความสำเร็จที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยนี้ประสบผลสำเร็จก็คือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเป็นผู้ได้รับการยอมรับ เป็นบุคคลที่น่าเคารพเชื่อถือ มีทักษะด้านการไกล่เกลี่ยอย่างเพียงพอและมีความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทและการไกล่เกลี่ย เพื่อที่จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ความขัดแย้งนั้น ๆ ให้ข้อพิพาททั้งสองฝ่ายพึงพอใจ นอกจากนี้ยังพบว่าการมีอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชน ที่ได้รับการพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งมาแล้วนั้นจะสามารถนำมาเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตำบลปากคลองบางปลากด จังหวัดสมุทรปราการที่คนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการระงับข้อพิพาทนั้น มีสาเหตุบางประการที่เหมือนกับปัจจัยที่คณะกรรมการชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการระงับข้อพิพาทในชุมชน เพราะคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทชุมชนบางคนเป็นคณะกรรมการชุมชนด้วย แต่ก็มีสาเหตุที่ต่างไปจากเหตุผลของคณะกรรมการชุมชนบางประการ ได้แก่

1. การมีจิตสาธารณะ และความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของคณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ย จึงยอมสละเวลาแรงกายและแรงใจ อุทิศตนเข้ามาทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ

2. องค์การที่จะช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยการใช่วิธีการระงับข้อพิพาทที่ตนเองเห็นว่าเหมาะสม เป็นวิธีการที่ดี ถูกต้อง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อสร้างแนวทางในการระงับข้อพิพาทของชุมชนและพัฒนาต่อยอดสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อให้ชุมชนอื่นสามารถนำแนวทางการระงับข้อพิพาทตามที่คณะกรรมการชุมชนได้สร้างขึ้นนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ด้วย ส่วนคนในชุมชนก็เห็นว่าเป็นการเสริมสร้างพลัง คือการกระตุ้นให้คนในชุมชนเองมีความตระหนักรู้โดยเฉพาะความรู้ด้านกฎหมายที่สำคัญและเห็นถึงความจำเป็นในการดำเนินชีวิตไม่กระทำความผิดหรือละเมิดกฎหมาย เป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีบุคลากรที่มีศักยภาพโดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนจึงสามารถจัดการข้อพิพาทได้ด้วยชุมชนเอง มีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนในชุมชนกับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ชุมชนจึงมีความเข้มแข็งมั่นคง

ข้อดี

1. รูปแบบของการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมีการกำหนดขั้นตอนวิธีการที่ชัดเจนในการดำเนินงาน

ชัดเจน

2. มีคู่มือการทำงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนให้ประชาชนศึกษาหาข้อมูลได้
3. มีการบริหารจัดการด้วยความเป็นธรรมและเป็นกลางยึดถือประโยชน์ของผู้บริการ
4. คณะกรรมการไกล่เกลี่ยสามารถสร้างความรู้สึที่ดีให้แก่คู่พิพาททั้งสองฝ่าย

ข้อเสีย

1. ประชาชนบางส่วนไม่เข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย
2. ควรมีการปรับปรุงพื้นที่และบรรยากาศสถานที่ทำการไกล่เกลี่ย
3. ประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้เรื่องการไกล่เกลี่ย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรมีการจัดฝึกอบรมเสริมทักษะให้ผู้นำชุมชนหรือผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้มีความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือภาครัฐส่งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย การไกล่เกลี่ย
2. ควรมีการศึกษาดูงานหน่วยงานด้านการไกล่เกลี่ย เช่น ศูนย์ไกล่เกลี่ยของศาล สภานายความ หรือหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการประนอมข้อพิพาท เพื่อจะได้เทคนิคและองค์ความรู้ใหม่ ๆ นำมาใช้ในการไกล่เกลี่ย
3. ควรให้ประชาชนทุกภาคส่วนของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท เช่น เด็กและเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ที่อยู่ในชุมชน
4. ภาครัฐควรส่งเสริมการจัดตั้งกฎระเบียบบรรณานุกรมหมู่บ้านโดยออกเป็นกฎหมายมารองรับ

บรรณานุกรม

- เทศบาลเมืองพระสมุทรเจดีย์. (2561). **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน**. สืบค้นจาก <https://phrasamutjedee.go.th/public/list/data/index/menu/1144>
- พรรณนง พุฒิกษา. (2550). **การจัดความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- เพ็ญลักษณ์ ภักดีเจริญ. (2560). **‘วิชา มหาคุณ’ ร่องชีวิต รอยอาชญากร**. สืบค้นจาก http://acf.or.th/anti/anti_corruption_news/detail/25
- ยุทธศักดิ์ ตี๋อร่าม. (2565). บทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับการระงับข้อพิพาทในชุมชนด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี**. 5(3), หน้า 122-132.
- ศิรินรัตน์ รัตนพันธ์. (2543). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม: ศึกษากรณีมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรม**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรวีศ ลิ้มปรีงษ์. (2560). **กฎหมายกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- สำนักแผนงานและงบประมาณศาลยุติธรรม. (2566). **สถิติคดีศาลยุติธรรม มกราคม-มีนาคม 2566**. สืบค้นจาก <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/22/iid/347426>
- สำนักคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของทางราชการ. (2563, กรกฎาคม 24). **ประกาศนายทะเบียน เรื่อง กำหนดเลขทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนและเลขประจำตัวของเรื่องของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**. สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER24/DRAWER069/GENERAL/DATA0000/000000313.PDF>
- ส่วนอำนวยการความเป็นธรรม สำนักสอบสวนและนิติการ กรมการปกครอง. (2556). **คู่มือไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: อาสารักษาดินแดน.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). **รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ ศรีสาร. (2559). **การพัฒนาารูปแบบการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อภิรดี พลน้อย. (2555). **การพัฒนาการจัดการความขัดแย้งในชุมชน โดยใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอาสาสมัครไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน**. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศาสนาและประเพณี โดยเน้นความร่วมมือของชุมชน Development of Community Learning Resources based on Local Wisdom on Religion and Traditions by Emphasizing the Cooperation of Communities

วันที่รับบทความ: 1 พฤศจิกายน 2566

สุระพงษ์ สีมอก¹

วันที่แก้ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 6 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ต้องการที่จะนำเสนอให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี โดยเน้นความร่วมมือของชุมชนเป็นไปได้อย่างไร แหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สามารถเป็นองค์ความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจ ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ควรได้รับความร่วมมือจากชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชน และเยาวชนในชุมชน ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศาสนาและประเพณี เป็นด้านที่มีความสำคัญกับชุมชนอย่างมาก ซึ่งเป็นการประยุกต์หลักธรรมคำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่จะก่อให้เกิดความสันติสุขแก่ชุมชน ที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจากบรรพบุรุษ ที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อชุมชนมีการปรับประยุกต์วัฒนธรรม ผสมกลมกลืนกับภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและยังคงดำรงอยู่ซึ่งความถูกต้องของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี จึงต้องมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการบันทึกลำดับขั้นตอนใน ศาสนพิธีที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาให้ความถูกต้อง บันทึกเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน และมีการบริหารจัดการภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ ให้มีความยั่งยืนแก่ชุมชนสืบไป

คำสำคัญ: การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี ความร่วมมือ

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

e-mail: suraphong.s@dru.ac.th

Development of Community Learning Resources based on Local Wisdom on Religion and Traditions by Emphasizing the Cooperation of Communities

Received: November 1, 2023

Suraphong Simok ¹

Revised: November 29, 2023

Accepted: December 6, 2023

Abstract

This article aims to present the development of wisdom within local communities. Learning resources, which include sources of information, news, and various things created by humans, provide knowledge to those interested. In developing these learning resources, collaboration from the community should be sought. Learning sources encompass information, news, and various resources created by humans that can serve as knowledge repositories for those interested. This includes community leaders, local experts, citizens, and youth within the community who bring firsthand experience from their learning sources. Local wisdom, in terms of religion and traditions, holds great significance for communities. It involves the application of moral teachings, beliefs, values, cultural practices, and lifestyle frameworks to foster peace and happiness within the community. This encompasses transmitting local wisdom from generations, characterized by cultural uniqueness and indigenous knowledge. When the community adapts its culture, blending harmoniously with local wisdom, it tends to result in the development of a higher quality of life. This aims to align with changes while preserving the authenticity of culture and local wisdom. Developing community learning resources based on indigenous knowledge plays a crucial role. Concerning religion and traditions, it is essential to document them in written form, including recording the procedural steps in religious ceremonies that have been passed down for accuracy. This involves documenting significant events within the community and managing internal affairs systematically. The sustainable development of community learning resources relies on community collaboration.

Keywords: Development of community learning resources, Local wisdom regarding religion and traditions, cooperation

¹ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences Dhonburi Rajabhat University
e-mail: suraphong.s@dru.ac.th

บทนำ

การพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถดำรงชีวิตในสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนชุมชนและสังคม มีจิตสำนึกที่ดีประกอบกับความร่วมมือในการพัฒนาปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีนโยบายในการพัฒนาแหล่งชุมชน สังคมให้เต็มศักยภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดชุมชนที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ในการเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยความร่วมมือของผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และคนในชุมชน รวมถึงบริบทในด้านของสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน มีการสนับสนุนจากภาคส่วนในการเชื่อมโยงให้เกิดความสมดุล เช่น ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อวิถีชีวิตของชุมชน การมีระบบเศรษฐกิจเพื่อพึ่งพาตนเอง การสร้างระบบทุนของชุมชนที่ยั่งยืน การมีวัฒนธรรมของชุมชน การสร้างความเสมอภาคในการบริหารชุมชน ตลอดจนถึงการสร้างหลักประกันความมั่นคงด้านการดำรงชีวิตร่วมกันในชุมชน (มิ่งขวัญ คงเจริญ, 2560, หน้า 111) ทั้งยังเป็นเป้าหมายในการพัฒนาให้ทุกคนได้มีการเรียนรู้ให้เต็มศักยภาพ การเรียนรู้นั้นถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนา ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางการเรียนรู้ในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนให้มีระบบโครงสร้างทางสังคมของชุมชนในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดแหล่งเรียนรู้ที่สมบูรณ์แบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทุกคนได้ศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เป็นการบูรณาการด้านความรู้ รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพลังที่เกิดจากความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ที่มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนให้มีความถูกต้องและมีความเหมาะสมร่วมมือร่วมใจกัน ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างแหล่งเรียนรู้ แหล่งการค้นคว้าและสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่ การพัฒนาของบุคคล การอยู่ร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ศึกษาดูงาน แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในชุมชน และเป็นแหล่งการให้ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดแผนการพัฒนาประเทศได้โดยเร็ว ความสามารถในการประยุกต์หลักธรรม คำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี แบบแผนในการดำเนินชีวิตและก่อสันติสุขให้เกิดแก่ชุมชน สังคมได้ (กัลยาณี ปฎิมาพรเทพ, 2541, หน้า 20-25) การสร้างระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรของชุมชนจะทำให้เกิดความจำเป็นในการที่จะต้องออกกฎระเบียบเพื่อให้เป็นแบบแผนและบรรทัดฐานร่วมกันของชุมชน โดยปกติแล้วการแสดงออกของอำนาจจะออกมาในรูปแบบของความเชื่อ พิธีกรรม และการสร้างจารีตประเพณี เช่น ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในป่า ได้ก่อให้เกิดประเพณีการใช้ป่าอย่างอ่อนน้อมยำเกรงและตระหนักถึงบุญคุณของป่าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สิงสถิตอยู่ในป่า ความเชื่อเหล่านี้ได้ตกผลึกและพัฒนากลายเป็นพื้นฐานทางศีลธรรมของชุมชน (ยศ สันตสมบัติ, 2544, หน้า 101) ซึ่งความร่วมมือทำให้เกิดการเชื่อมโยง และการใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติร่วมกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานนำไปสู่กระบวนการพัฒนานวัตกรรมในการเสริมสร้างความมือในการทำงาน การวางแผน กำหนดหลักการ ข้อตกลง เพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

บทความนี้ต้องการที่จะนำเสนอให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี โดยเน้นความร่วมมือของชุมชนเป็นไปได้อย่างไร มีงานศึกษาที่ผ่านมาชี้ว่าการ

ใช้แหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาและประเพณีของสถานที่ ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ ในการบริหารจัดการที่มีคุณภาพนั้นจะต้องใช้ความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือเป็นที่สุด คือ การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนเสริมสร้างในการเรื่องการบริหารจัดการ เรื่องเศรษฐกิจ สังคม ความรู้ในด้านต่าง ๆ ถ้าชุมชนมีความแข็งแกร่งก็ทำให้การพัฒนาชุมชนนั้นเกิดความ ยั่งยืนแก่ชุมชน ดังนั้น เราจะพิจารณาการใช้ทุนทางภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี พัฒนาเป็นความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและ ประเพณีในบทความนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาความหมายและลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีความหมายที่มีองค์ความรู้ ในด้านของการประกอบกรดำเนินชีวิตที่มีการสะสมองค์ความรู้ทางประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดการสั่งสมไว้ใน การดำรงชีพ ในการปรับให้เข้ากับสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้สืบสานกันมา จึงมีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ (2553, หน้า 9) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาอาจปรากฏออกมาทั้งใน รูปแบบของคำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือว่าเป็นพื้นฐานของความรู้ ความคิด ความเชื่อ ประกอบกับความสามารถ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของในท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมไปถึงการ นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองและการ เรียนรู้ผ่านกระบวนการที่บุคคลอื่นคิดค้นขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2544, หน้า 42) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มได้จากประสบการณ์ที่สะสมไว้โดยผ่านการปรับตัว และการดำรงชีพ ในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ ได้จากการพัฒนาสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น ๆ จากพื้นที่ สิ่งแวดล้อมอื่นที่มีความสัมพันธ์กัน ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อการแก้ปัญหาและการปรับตัวให้ สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

สุเทพ เชื้อสมุทร, บุณรอด อมรทตฺโต, ปรีดีสุวัฒนาภรณ์, พระครู, สังฆวิสุทธิตุณ, พระครู และรัตนกรวิสุทธิ์, พระครู (2561, หน้า 118) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถ หรือระบบของความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมจากประสบการณ์ที่มีคุณค่าของประชาชนในแต่ ละท้องถิ่น เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา การจัดการและการปรับตัวให้เหมาะสมแก่การเปลี่ยนแปลงของ บริบทของสังคม และเป็นความรู้ที่สร้างสรรค์เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความสำคัญ และมีคุณค่ายิ่งต่อการดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดของบุคคลในท้องถิ่นนั้น และเป็น

ความสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดแผนการพัฒนาประเทศได้โดยเร็ว ดังที่ กัลยาณี ปฎิมาพรเทพ (2541, หน้า 20-25) ได้กล่าวสรุปไว้ ดังนี้

1) ด้านภาษาและวัฒนธรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเพื่อการสื่อสาร การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยให้เกิดการเรียนรู้ สืบต่อและเผยแพร่แก่สังคมอื่นจนมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่ชัดเจน

2) ศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์หลักธรรม คำสอน ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี แบบแผนในการดำเนินชีวิตและก่อสันติสุขให้เกิดแก่ชุมชน สังคม

3) ด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม หมายถึง ความสามารถในการออกแบบสร้างสรรค์ประดิษฐ์งานด้านศิลปะเพื่อใช้จินตนาการให้เกิดสุนทรียภาพในสังคม ผลิตผลงานด้านสิ่งก่อสร้าง รูปแบบโครงสร้าง และรูปทรงต่าง ๆ ทั้งนี้ยังมีภาพเขียน ภาพวาดจิตรกรรม ประติมากรรม ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสามารถในด้านของฝีมือ แนวคิดความเชื่อ ที่มีการถ่ายทอดออกมาจากประสบการณ์เพื่อเกิดเป็นมรดกแก่สังคม

4) ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการจัดระบบเพื่อการเรียนรู้ มีกระบวนการให้ความรู้ และถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ ระเบียบแบบแผนในการจัดกระบวนการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพทั้งด้านของการศึกษาที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การจัดบรรยากาศและแหล่งที่จะเอื้ออำนวยความสะดวกต่อการเรียนรู้ของคนในสังคมต่อไป

5) ด้านการแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน ดูแล รักษา สุขภาพอนามัยของคนในสังคม ให้มีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอดเพื่อบำบัดและขจัดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ทั้งในส่วนของบุคคลและสังคมโดยรวม โดยใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในสังคมให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

6) ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถในการจัดการสื่อนุรักษ์ พัฒนา ดูแล สงวนรักษา และนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคมและมีการส่งเสริมคุณค่าทางทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดกระบวนการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและมีความยั่งยืน

7) ด้านการเป็นอยู่และการดำรงชีวิต หมายถึง ความสามารถในการจัดระบบการใช้ชีวิตประจำวัน การเลี้ยงดูเด็ก การพักผ่อนหย่อนใจ การละเล่น การแสดง การแต่งกาย การสร้างสรรค์ คติความเชื่อ พิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมทั้งข้อห้ามต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต

8) ด้านการปกครองและบริการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสรรจัดระบบการดูแล ระเบียบและองค์การที่สำคัญในโครงสร้างต่าง ๆ ของสังคม เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย มีความเป็นธรรม และมีการบริหารจัดการแบ่งสรรประโยชน์และทรัพยากรในสังคมร่วมกัน ซึ่งจะมีแนวคิด วิชิตคิด รวมไปถึงวิธีการดูแลรักษา เพื่อป้องกันอันตรายเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม

9) การผลิตและบริโภค หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการและใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทำมาหากิน การประกอบอาชีพ การประกอบอาหาร การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการผลิตสิ่งของสำหรับอุปโภคบริโภคของคนในสังคม

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้นสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ภูมิปัญญาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านประสบการณ์ของรุ่นสู่รุ่น ก่อให้เกิดวิถีชีวิตในชุมชนและความรู้ที่มีคุณค่าในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้โดยอัตโนมัติ เช่น การสาธิต เป็นการอธิบายทุกขั้นตอน และการให้ปฏิบัติจริง เช่น ทำให้เห็น แล้วให้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความรู้ในตัวเองอยู่แล้วตั้งแต่เริ่มขั้นตอนในการทำสิ่งนั้น ซึ่งสามารถแบ่งความรู้ที่ได้ออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านที่เป็นรูปธรรม และเป็นนามธรรม จะมีความสัมพันธ์ในการสร้างความสามารถทำให้ชีวิตในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นความรู้ที่สร้างผลในการใช้ความรู้ที่สร้างสรรค์

2. ลักษณะของภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญ ได้รับการยกย่องระดับคุณค่าสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ส่วนใหญ่ยังอยู่ในขั้นของการปลูกจิตสำนึก สร้างการตื่นตัวและตระหนักในคุณค่า เมื่อความรู้ความเข้าใจ เรื่องภูมิปัญญาได้ขยายวงกว้างขึ้น การตรวจสอบแสวงหาเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาก็ขยายผลมากขึ้น เพื่อประโยชน์ของการศึกษาและการปรับตัวของคนไทยในบริบทใหม่ แทนการสืบสานตามอรรถาธิบายที่มีมาในสังคมประเพณี การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาดังกล่าวนี้นี้เป็นไปอย่างกว้างขวาง ความสนใจเรื่องนี้ขยายผลไปสู่หลายแง่มุมของชีวิตวัฒนธรรมไทย กล่าวอีกนัยหนึ่งการแปลงรูปภูมิปัญญาไทยมาสู่ความเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการเลือกสรร กลั่นกรอง แล้วจัดเป็นระบบเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการเรียนรู้และการปรับตัว และยังเป็นเรื่องที่จะต้องพัฒนาอีกมากมายอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

- 1) ภูมิปัญญาที่เป็นความรู้ เช่น ความรู้เรื่องผู้หญิง/ผู้ชาย ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว
- 2) ภูมิปัญญาที่เป็นความเชื่อทางสังคม เช่น ความเชื่อเรื่องนรก-สวรรค์
- 3) ภูมิปัญญาที่เป็นการแก้ปัญหา และการป้องกันปัญหา

4) ภูมิปัญญาทางวัตถุ และวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ การถ่ายทอดโดยตรง ซึ่งมักถ่ายทอดโดยการบอกเล่าจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ทั้งที่ถ่ายทอดเป็นภาษาพูดและเป็นลายลักษณ์อักษร และการถ่ายทอดโดยอ้อม ซึ่งทำได้ในรูปของความเป็นแบบอย่าง เช่น ภาพวาด สถาปัตยกรรม คำร้องลึเก ลำตัด และคติชาวบ้านต่าง ๆ เป็นต้น ประกอบด้วย

4.1) เกิดจากภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือถ่ายทอดความรู้เดิมจากบรรพบุรุษที่มีอยู่ในท้องถิ่น

4.2) เป็นเรื่องของการเรียนรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) ความเชื่อ (belief) และพฤติกรรม (behavior) ของคนในชุมชน

4.3) แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

4.4) องค์กรหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต

4.5) เรื่องการแก้ไขปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคลชุมชนและสังคม

- 4.6.) แกนหลัก หรือกระบวนการทัศนในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
- 4.7.) มีลักษณะเฉพาะตัวและเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง
- 4.8.) มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับความสมดุลในการพัฒนาสังคม

ความร่วมมือ

ในปัจจุบันการบริหารจัดการในส่วนงานต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนนั้น สิ่งที่สำคัญในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพคือ การเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน อันเป็นหัวใจหลักของการทำงานเป็นทีมและการพัฒนาที่จะแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือในการมีอำนาจในการบริหารจัดการชุมชนให้เป็นกระบวนการที่ชุมชนร่วมมือร่วมใจกันในการจัดกิจกรรมภายในชุมชนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และเป็นประโยชน์สูงสุดในการสร้างความร่วมมือในชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ดังที่ ภูวนิดา คุณผลิน (2550, หน้า 99) กล่าวว่า ความร่วมมือระหว่างองค์การเป็นสิ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการให้เกิดความรวดเร็ว ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัญหาหลักส่วนมากจะมีจากการขาดความร่วมมือของผู้ประกอบการ การขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรม และความด้อยประสิทธิภาพของผู้นำในการบริหารจัดการ ธารเดช พยัฆวิเชียร (2539, หน้า 5) ในการบริหารจัดการที่มีคุณภาพนั้นจะต้องมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือเป็นที่สุด คือ การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนเสริมสร้างในเรื่องการบริหารจัดการเรื่องเศรษฐกิจ สังคม ความรู้ในด้านต่าง ๆ ถ้าชุมชนมีความเข้มแข็งก็ทำให้การพัฒนาชุมชนนั้นเกิดความยั่งยืนแก่ชุมชนในการบริหารธุรกิจชุมชน

ศรเนตร อารีโสภณเชษฐ (2550, หน้า 67) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ ความร่วมมือ หมายถึง กระบวนการในการทำงานโดยผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่ม และองค์กรในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร่วมกัน การเริ่มต้นในการสร้างความร่วมมือขึ้นซึ่งมีการปรึกษาหารือกันกับสิ่งที่เกิดขึ้นหลายปัจจัย เช่น การเผชิญปัญหาร่วมกัน การแบ่งปันวิสัยทัศน์ และการมุ่งหวังในผลผลิตที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน เป็นต้น

สาสัทธิย์ คณานิตย์ (2555) ได้ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านควนหมาก ตำบลวังใหญ่ อำเภอกงหรา จังหวัดสงขลา พบว่า การรวมกลุ่มขององค์กรชุมชนบ้านควนหมาก เป็นองค์กรที่รวมกลุ่มกันในการส่งเสริมการลงทุนในการประกอบอาชีพเป็นหลัก ซึ่งมีกลไกเป็นระบบในการบริหารจัดการ มีการขยายความร่วมมือเพื่อเพิ่มศักยภาพและการส่งเสริมการเรียนรู้ การติดตามประเมินผล ส่วนในปัจจัยที่ส่งผลให้รวมกลุ่มประสบความสำเร็จ พบว่า เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่มีความช่วยเหลือเอื้ออาทรที่ดีต่อกัน มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และการขอความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้ชุมชนมีทุนทางสังคมที่สูง ได้รับการตอบรับจากคนในชุมชนเป็นอย่างดี ทั้งยังมีหน่วยงานทั้งภาครัฐท้องถิ่นเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เกิดจากการมีทรัพยากรบุคคลทั้งผู้นำและสมาชิกในชุมชนร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมไปถึงการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีสิทธิ์ร่วมในการตัดสินใจการวางแผน ประเมินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

นอกจากนี้การขยายเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในภายนอกชุมชนยังเป็นแนวทางหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้นสรุปได้ว่า ความร่วมมือ หมายถึง ความร่วมมือทำให้เกิดการเชื่อมโยงและการใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติร่วมกัน ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการทำงานนำไปสู่กระบวนการพัฒนานวัตกรรมในการเสริมสร้างความมือในการทำงาน การวางแผน กำหนดหลักการ ข้อตกลง เพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

แหล่งเรียนรู้

นักวิชาการได้ให้ความหมายที่หลากหลายและมักจะใช้คำที่ต่างกันไป ดังนี้

สุนน อมรวิวัฒน์ (2544, หน้า 4) ได้อธิบาย ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่าแหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งหรือที่รวม อันอาจเป็นสถานที่ หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในชั้นหรือห้องเรียนนั้น ทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชน วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนั้นเป็นการเฉพาะแตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็น พิพิธภัณฑ์ สวนพฤกษศาสตร์ หอสมุดแห่งชาติ และอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น

กรมวิชาการ (2545, หน้า 1-2) ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้วิทยากรและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวาง และต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ ห้องวัฒนธรรม ห้องภูมิปัญญา ห้องเฉลิมพระเกียรติ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องพยาบาล ห้องแนะแนว ห้องสหกรณ์ ห้องดนตรีไทยสากล สวนศิลป์ สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนธรรมชาติ สวนเกษตร ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องมัลติมีเดีย ห้องอินเทอร์เน็ต ห้องโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชาตามกลุ่มสาระ

สุนน อมรวิวัฒน์ (2544, หน้า 4) ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งแวดล้อม สถานที่ที่สำคัญในการศึกษา เช่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ โรงงาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ วัด พิพิธภัณฑ์ สถานประกอบการ สำนักงาน ชุมชน

ไพรัช วงษ์ช่วย (2548, หน้า 19) ได้กล่าวว่าแหล่งเรียนรู้ หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ได้แก่ บุคคล สถานที่ต่าง ๆ แหล่งวิทยากรธรรมชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้นสรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง การสร้างแหล่งการเรียนรู้ เช่น คน สิ่งของ สถานที่ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างที่สามารถให้องค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการเกิดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ผู้ที่สนใจในการเรียนรู้ทุกระดับ เช่น การเรียนจากห้องสมุดต่าง ๆ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนด้านศาสนาและประเพณี

การเพิ่มศักยภาพของผู้เรียนให้สูงขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้บนพื้นฐานของความเป็นไทยและความเป็นสากลเป็นการเรียนรู้คู่ขนานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นเป็นระบบความรู้ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านมิติสัมพันธ์การสั่งสมและถ่ายทอดผ่านรุ่นสู่รุ่น ส่วนใหญ่เป็นชิ้นงาน เครื่องดนตรี เครื่องใช้ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย การละเล่น ของเล่น และความรู้ที่อยู่ในตัวของบุคคลทั้งที่เป็น ข้อควรปฏิบัติ บทสวด ภาษาเขียน นิทาน คำกลอน บทเพลง ตำรายาของปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับธรรมชาติ และเทคโนโลยีพื้นบ้าน สอดคล้องกับสังคมการดำรงชีวิตของผู้เรียน ถือว่าเป็นการเรียนรู้แบบคู่ขนานระหว่างความรู้ท้องถิ่นสู่สากล

แหล่งเรียนรู้ของชุมชน จึงเป็นการจัดการศึกษาที่สร้างให้บุคคลในชุมชน ผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ได้ต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง ภายใต้อะไรที่มีอยู่ในชุมชนรอบ ๆ ตัว ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น จากประสบการณ์ของวิทยากรหรือ ปราชญ์ชาวบ้าน จากแปลงสาธิต จากศูนย์เรียนรู้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา สานต่อ สืบสาน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี จะนำไปสู่แบบแผนในการดำเนินชีวิตก่อนตัดสินใจให้เกิดแก่ชุมชน

ประเวศ วะสี (2535, หน้า 1) กล่าวว่า ท้องถิ่นมีแหล่งการเรียนรู้ และผู้รู้ด้านต่าง ๆ มากมายมากกว่าที่ครูสอนท่องหนังสือ ถ้าเปิดโรงเรียนสู่ท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากครูในท้องถิ่น จะมีครูมากมายหลากหลายเป็นครูที่รู้จริงทำจริง จะทำให้การเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง การเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ ที่สำคัญเป็นการปรับระบบที่มีคุณค่า เดิมการศึกษามองข้ามคุณค่าเหล่านี้ เมื่อผู้รู้ในท้องถิ่นเหล่านี้เป็นครูได้ จะเป็นการยกระดับคุณค่า ศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจของท้องถิ่น เป็นการถักทอทางสังคม แหล่งการเรียนรู้มีบทบาทในการให้การศึกษากับผู้เรียน ทั้งในระบบและนอกระบบ ดังนี้

1) แหล่งการเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (process of learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (learning by doing) ทั้งจากท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ตนเองมีอยู่แล้ว

2) เป็นแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงาน และแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน

3) เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตรง

4) เป็นห้องเรียนธรรมชาติ เป็นแหล่งค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม

5) เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

6) สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงประหยัดและสะดวก

7) มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

8) มีสื่อประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาอาชีพ

สุธิดา บุญยาศิษฐ์ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาการทำนาในทะเลสาบของชุมชนบ้านปากประ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง พบว่า แนวทางการสืบสานภูมิปัญญาการทำนาในทะเลสาบนี้จึงควรเริ่มต้นด้วยการรวมกลุ่มชาวบ้านที่ทำนาในทะเลสาบอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การดำเนินการต่อไป อาทิ การส่งเสริมให้เกิดการรวบรวมข้อมูล ศึกษา ค้นคว้า และเผยแพร่ภูมิปัญญา

การผลิตภัณฑข้าวอินทรีย์ของชุมชน และการเชื่อมโยงจุดท่องเที่ยวทางนิเวศวัฒนธรรมกับพื้นที่ใกล้เคียง เป็นต้น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องนี้ จะส่งผลให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยเกิดความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาของชุมชนและนำไปสู่การสืบสานภูมิปัญญาอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

เด่นวิช ชูคันหอม (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 พบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการมีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนศึกษา และรูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 6 ขั้นตอน 2) การดำเนินงานจัดกิจกรรมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 16 กิจกรรม

พระนาโชค อานนโท (ทองดี) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนของภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของภาครัฐและภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในตำบลกระทุ่มล้ม คือ การวางกรอบความร่วมมือ การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ การสนธิความร่วมมือ และการระดมความร่วมมือ

นัยนา อรรถนาทร, อำนวย อรรถนาทร และอรนิต ประนมไพร (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดเลย: กรณีศึกษาตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย โดยมีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) สภาพทั่วไปตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นตำบลที่เก่าแก่มากตั้งแต่สมัยโบราณ โดยส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากเวียงจันทน์และหลวงพระบาง ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญในวัดศรีจันทร์ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ภัตตร์ จันทโชติ ซึ่งยังไม่มีระบบในการจัดการข้าวของเครื่องใช้ในพิพิธภัณฑ์ยังไม่ได้มีการดูแลจากชุมชนทำให้พิพิธภัณฑ์ไม่น่าสนใจ

2) แนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดเลยที่ชุมชนต้องการ คือ ควรมีการจัดทำ ระบบและทะเบียนประวัติข้าวของเครื่องใช้ชุมชนหนังสือสำหรับชุมชน การจัดทำประวัติวัด ประวัติพิพิธภัณฑ์และควรให้ชุมชนมีส่วนร่วม

3) การสร้างรูปแบบของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชน มีดังนี้ จัดทำหนังสือประวัติหมู่บ้านนาอ้อ ประวัติวัด และประวัติพิพิธภัณฑ์ จัดลงทะเบียนเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายชื่อติดสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ จัดทำป้ายแสดงระเบียบการใช้ จัดมุมการอ่านหนังสือและส่งเสริมกิจกรรมการอ่านในพิพิธภัณฑ์ จัดอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยว การจำลองของใช้โบราณ และจัดเรียงเครื่องใช้ภายในพิพิธภัณฑ์ให้เป็นหมวดหมู่

4) จากการพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้ชุมชน ได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบแหล่งเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดเลย มีการจัดเรียงเครื่องใช้ในพิพิธภัณฑ์ให้เป็นหมวดหมู่ ได้แก่ จัดทำป้ายชื่อพร้อมบอกข้อมูลของวัตถุแต่ละชิ้น หมวดหมู่พระพุทธรูป เครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องมือทางการเกษตรเครื่องมือเครื่องใช้

ในการทอผ้า เครื่องแต่งกาย การจัดทำมุมหนังสือและการจัดทำแผ่นพับเพื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูล

5) ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนในจังหวัดเลยโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีระดับความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านอาคารสถานที่ รองลงมา คือ ด้านงบประมาณ ส่วนด้านที่มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากงานวิจัยที่กล่าวมานั้น แสดงให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนด้านศาสนาและประเพณี แหล่งการเรียนรู้ชุมชน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยแหล่งการเรียนรู้มีส่วนช่วยเชื่อมโยงเรื่องราวในด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นสู่การเรียนรู้สากล พัฒนาคุณลักษณะและความคิด ความเข้าใจในคุณค่า และทัศนคติ ค่านิยม ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ มีทักษะการแสวงหาความรู้ สามารถจัดการความรู้ ซึ่งมีความสำคัญและมีความหมายอย่างมากสำหรับผู้สนใจ โดยผู้ที่สนใจสามารถเรียนรู้จากสภาพชีวิตจริง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ครอบครัว ท้องถิ่น ได้เรียนรู้ในสิ่งที่มีคุณค่า มีความหมายต่อชีวิต ทำให้เห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ อีกทั้งสามารถเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นสู่ความรู้สากล สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่อยู่ไกลตัวได้อย่างเป็นรูปธรรม เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมในองค์กร ท้องถิ่น บุคคล และครอบครัวในการพัฒนาท้องถิ่น ได้เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้เกิดทักษะการแสวงหาความรู้

บทสรุป

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี เป็นแหล่งที่รวบรวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมีการเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกัน ทำให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลาน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในท้องถิ่น พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่นทั้งปัจจุบันและอนาคต โดยแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี ควรมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการบันทึกลำดับขั้นตอนในศาสนพิธีที่มีการสืบทอดกันมาให้ถูกต้อง บันทึกเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน และมีการบริหารจัดการภายในชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือของคนชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งที่จะดำเนินชีวิตบนรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และอนุชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าและหวงแหนในภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา. (2544). การพัฒนาและการใช้แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน และ
ท้องถิ่นเพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กัลยาณี ปฏิมพรเทพ (2541). แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญา
และการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- กรมวิชาการ. (2545). คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เด่นวิช ชูคันหอม. (2558). รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, (2553). รายงานการวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์
ชาวบ้าน: กรณีศึกษาวงกลองยาว อำเภอปรางบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นัยนา อรรถนาทร, อำนวย อรรถนาทร และอรนิต ประนมไพร. (2559). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนใน
จังหวัดเลย: กรณีศึกษา ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(พิเศษ), หน้า 377-388.
- ประเวศ ะสี. (2535). การพัฒนาพลังสร้างสรรค์ขององค์กร (วิธีแก้ปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อน).
กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. (2539). พัฒนาการท่องเที่ยวไทยทิศทางที่ยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว, 152, หน้า
4-7.
- ภูวนิดา คุณผลิน. (2550). การบริหารการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครแบบ
บูรณาการ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2560). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกของ
ความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย, วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ, 18(2), หน้า 111-127.
- พระนันทโชค อานนโท (ทองดี). (2560). การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่
ยั่งยืนของ ภาครัฐและภาคประชาชนในตำบลกระทุ่มล้ม อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพรัช วัชช่วย. (2548). บทบาทของผู้บริหารเกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอน
ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2550). **การพัฒนากลยุทธ์ความร่วมมือด้านการวิจัยทางสังคมศาสตร์ของ
สถาบันการศึกษาอุดมศึกษาของรัฐ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาสิทธิ์ คณานิตย์. (2555). **กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านควนหมาก ตำบลวัง
ใหญ่ อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์
และสังคม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุธิดา บุญยาศิย. (2558). **ภูมิปัญญาการทำนาในทะเลสาบของชุมชนบ้านปากประ ตำบลลำปำ
อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากร
วัฒนธรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2544). **กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ**. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- สุเทพ เชื้อสมุทร, บุญรอด อมรทนต์, ปรีดีสุวัฒนาภรณ์, พระครู, สังฆวิสุทธิคุณ, พระครู และรัตนกร
วิสุทธิ, พระครู. (2561). **รายงานวิจัยเรื่องการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการสวน
ทุเรียนของเกษตรกร ในจังหวัดระยอง**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). **ภาพรวมภูมิปัญญาไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Faculty of Humanities and Social Sciences

รายละเอียดการส่งบทความจัดพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีจัดทำวารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเปิดรับผลงานวิชาการประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ สำหรับการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ภายใต้เงื่อนไขว่า จะต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสารอื่นมาก่อน และบทความที่ได้รับการตีพิมพ์จะมีการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) และกองบรรณาธิการ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษหรือภาษาจีน โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 15 หน้า ภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ภาษาจีนใช้ตัวอักษร Simsun
2. ข้อปฏิบัติการพิมพ์แต่ละหัวข้อ/ส่วนประกอบ

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
1.	ขนาดเล่มวารสาร	เล่มวารสารมีขนาด <u>18.7 x 26 เซนติเมตร หัวกระดาษ 2 เซนติเมตร ท้ายกระดาษ 1.5 เซนติเมตร ก้นซ้าย 2 เซนติเมตร ก้นขวา 1.5 เซนติเมตร</u>
2.	ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ <u>ขนาดตัวอักษร 24 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 20 พอยท์ ชนิดหนา</u> ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
3.	ชื่อผู้เขียนบทความ	<u>ระบุชื่อผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ</u> ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ไว้ชิดด้านขวาหน้ากระดาษ
4.	สังกัดผู้เขียนบทความ	<u>ระบุวุฒิการศึกษา ชื่อสถาบันการศึกษาหรือวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ สถานที่ทำงาน e-mail</u> ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ภาษาจีน ขนาดตัวอักษร 8 พอยท์ ไว้ที่เชิงอรรถท้ายหน้า

ที่	หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
5.	บทคัดย่อ	บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีความยาวไม่เกิน 300 คำ และมี 1 ย่อหน้าเท่านั้น
6.	คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3-6 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ
7.	เนื้อหา	- หัวข้อใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ชนิดหนา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดหนา วางไว้ชิดขอบซ้ายส่วนรายละเอียดใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษขนาดขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ธรรมดา ภาษาจีนขนาดตัวอักษร 12 พอยท์ ชนิดธรรมดา - การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้ - บทความวิจัย ประกอบด้วย 1.1 บทนำ 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) 1.4 วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากร - เครื่องมือ - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล 1.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 1.6 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.7 บรรณานุกรม - บทความวิชาการ ประกอบด้วย 2.1 บทนำ 2.2 เนื้อเรื่อง 2.3 บทสรุป 2.4 บรรณานุกรม
8.	ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล
9.	รูปภาพ	รูปภาพประกอบให้ส่งต้นฉบับเป็นภาพถ่ายหรือสไลด์ที่มีความคมชัด และส่งจัดไฟล์รูปภาพเป็นนามสกุล JPEG, PNG

รูปแบบเขียนการอ้างอิงในเนื้อหาและบรรณานุกรม

1. การอ้างอิง

การอ้างอิงเป็นการนำข้อมูลจากการศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในการสนับสนุน และระบุที่มาของเนื้อหาที่นำมาอ้างอิงอย่างชัดเจน ซึ่งแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1.1 การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา (in-text citation)

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาใช้ระบบนาม-ปี ซึ่งระบุแหล่งที่มาของเนื้อหาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องโดยใส่วงเล็บแทรกในส่วนต้นประโยค ท้ายประโยค หรือในเนื้อหา โดยการอ้างอิงแทรกในเนื้อหานี้จะปรากฏด้วยในส่วนท้ายเล่ม (บรรณานุกรม) โดยในกรณีที่ผู้เขียนเป็นชาวต่างประเทศให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล และตามด้วยชื่อย่อ

1.2 การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ (footnote citation)

การอ้างอิงแบบเชิงอรรถให้ใช้เฉพาะเชิงอรรถขยายความเท่านั้น โดยการอ้างอิงแบบการขยายความเนื้อหา เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มเติม หรือขยายความข้อมูลโดยการบอกถึงแหล่งที่มาไม่ควรซับซ้อน ควรเขียนเป็นประโยคสั้น ๆ กระชับรัดกุมและเข้าใจง่าย ซึ่งหากมีความยาวมากเกินไปควรนำไปใช้อ้างอิงแทรกในเนื้อหา

2. บรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิง

การเขียนบรรณานุกรมหรือเอกสารอ้างอิงเป็นการรวบรวมเพื่อระบุถึงแหล่งที่มาและเป็นการแสดงจริยธรรมทางวิชาการของผู้เขียน รวมทั้งใช้ในการติดตามข้อมูลต่อหากมีผู้ที่สนใจจะศึกษาต่อ ดังนั้นวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จึงได้กำหนดการอ้างอิงและบรรณานุกรมเพื่อให้เป็นแนวทางเดียวกันทั้งฉบับ โดยใช้รูปแบบการอ้างอิงและบรรณานุกรม APA 6th

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา

1. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่งคนเดียว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname,/Year,/pp.)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-31)
ขจีรัตน์ ดวงดาว (2555, หน้า 24-27, 31)	(ขจีรัตน์ ดวงดาว, 2555, หน้า 24-27, 31)
Adam (2010)	(Adam, 2010)
Adam (2010, p. 14)	(Adam, 2010, p. 14)
Adam (2010, pp. 14-18)	(Adam, 2010, pp. 14-18)
Adam (2010, pp. 14, 18-20)	(Adam, 2010, pp. 14, 18-20)

2. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 2 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/and/Surname 2/(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคนที่ 2,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/&/Surname 2,/Year,/pp.)
กนกอร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554)	(กนกอร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554)
กนกอร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45)	(กนกอร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45)
กนกอร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา (2554, หน้า 45-50)	(กนกอร ทิพย์ชัย และสุณี ไทธนา, 2554, หน้า 45-50)
Drucker and Keegan (2009)	(Drucker & Keegan, 2009)
Drucker and Keegan (2009, p. 156)	(Drucker & Keegan, 2009, p. 156)
Drucker and Keegan (2009, pp. 156-159)	(Drucker & Keegan, 2009, pp. 156-159)

3. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 3 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1,/2,/and/3/(Year, pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/คนที่ 2/และคนที่ 3,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1,/2,/and/3,/Year,/pp.)
คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553)	(คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553)
คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย (2553, หน้า 16-22)	(คมศร เมธิกุล, นัสดา คมคาย และกิ่งแก้ว ทวีชัย, 2553, หน้า 16-22)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992)
Abeles, Morgan, and Saltvit (1992, pp. 23-25)	(Abeles, Morgan, & Saltvit, 1992, pp. 23-25)

4. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 4-5 คน

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/.../และคนที่ 5/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1,/.../and/Surname 5,(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1,/...และคนที่ 5,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1,/.../&/Surname 5,/Year,/pp.)
กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว (2555, หน้า 187-193)	(กมลศรี สมใจ, ธาธิณี บุญญสิทธิ, มณฑา ทองอุไร, วันดี เข้มจิรา และจิราพร จรแก้ว, 2555, หน้า 187-193)
Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, and Santum (2005, pp. 35-38)	(Durbin, Cornor, Martin, Jerard, Dick, & Santum, 2005, pp. 35-38)

5. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่มีผู้แต่ง 6 คน หรือมากกว่า

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ/(ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname 1/et al./(Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุลคนที่ 1/และคณะ,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname 1/et al.,/Year,/pp.)
ศรีสุภา รัตนา และคณะ (2550, หน้า 9-21)	(ศรีสุภา รัตนา และคณะ, 2550, หน้า 9-21)
Green et al. (2009, pp. 44-47)	(Green et al., 2009, pp. 44-47)

6. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งใช้นามแฝง

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อนามแฝง/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อนามแฝง,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
ทมยันตี (2540, หน้า 49-53)	(ทมยันตี, 2540, หน้า 49-53)
Omega (2002, p. 51)	(Omega, 2002, p. 51)

7. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีบรรดาศักดิ์ ยศ หรือฐานันดรศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (บรรดาศักดิ์ ยศ/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2524, หน้า 14-15)	(พล.ต. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2524, หน้า 14-15)
คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต (2525, หน้า 9)	(คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต, 2525, หน้า 9)

8. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาที่ผู้แต่งมีสมณศักดิ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อสมณศักดิ์/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อสมณศักดิ์,/ปีที่พิมพ์,/หน้า)
พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (2552, หน้า 8-12)	(พระพรหมมิ่งคลาจารย์, 2552, หน้า 8-12)

9. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือชื่อบรรณาธิการ

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ “ชื่อบทความ”/(ปีที่พิมพ์,/หน้า)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (“ชื่อบทความ”/,ปีที่พิมพ์,/หน้า)
“สหรัฐอเมริกา กับเวียดนาม” (2530, หน้า 3)	(“สหรัฐอเมริกา กับเวียดนาม”, 2530, หน้า 3)
“Instruction in Junior” (1987, pp. 57-58)	(“Instruction in Junior”, 1987, pp. 57-58)

10. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหางานที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(ม.ป.ป./หน้า) Surname/(n.d./pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/ม.ป.ป./หน้า) (Surname,/n.d./pp.)
คมทวน คันธนู (ม.ป.ป., หน้า 18)	(คมทวน คันธนู, ม.ป.ป., หน้า 18)
Daly (n.d., pp. 25-26)	(Daly, n.d., pp. 25-26)

11. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากการสัมภาษณ์หรือการติดต่อส่วนตัว

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) Name/(personal communication,/M/D,/Y)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล,/การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ปี) (Name,/personal communication,/M/D,/Y)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 19 พฤษภาคม 2557)
ยุพิน เตชะมณี (การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)	(ยุพิน เตชะมณี, การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 19 พฤษภาคม 2557)
C.M. Nyamboga (personal communication, March 19, 2006)	(C.M. Nyamboga, personal communication, March 19, 2006)

12. การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาจากข้อมูลที่ถูกอ้างถึงในเอกสารอื่น

การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาหน้าข้อความ ชื่อ-สกุล/(อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) Surname/(as cited in/Surname,/Year,/pp.)	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหาท้ายข้อความ (ชื่อ-สกุล/อ้างถึงใน/ชื่อ-สกุล,/ปีที่พิมพ์,/หน้า) (Surname/as cited in/Surname,/Year,/pp.)
กุลธิดา ท่วมสุข (อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)	(กุลธิดา ท่วมสุข อ้างถึงใน อุษณีย์ ศรีสารคาม, 2555, หน้า 10)
Miller (อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)	(Miller อ้างถึงใน ณรงค์ ป้อมบุปผา, 2526, หน้า 4-6)
Maslow (as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)	(Maslow as cited in Wilson, 1988, pp. 15-18)

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ./ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	สุทธิ ตัดติยะ และวิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์. (2554). แบบแผนการวิจัยและสถิติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง.
	ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 . (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน
	Wonnacott, T.H., & Wonnacott, R.J. (1969). Introductory Statistics . (5 th ed.). Singapore: John Wiley and Sons.
	American Library Association. (1963). Let's Read Together: Books for Family Enjoyment . Chicago: American Library Association.
บทความในหนังสือรวมเรื่อง	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./ Ed./ Eds.)/ ชื่อหนังสือ/ (หน้า/ เลขหน้า)/ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2548). ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา. ใน สุวรรณี สันต์ธนะวานิช (บ.ก.). ศาสนศิลป์ในชุมชนธนบุรี (หน้า 69-90). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
	ทัศนากา หาดูพล และรุ่งฟ้า ลีไธทย. (2548). การจัดการในงานวิเคราะห์สารสนเทศ. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการวิเคราะห์สารสนเทศ (หน่วยที่ 8). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
	Druxman, R. (2003). Designing Opportunities for Learning. in Norton, P., & Wiberg K.M. (Eds.). Teaching with Technology (pp. 17-41). Canada, OT: Thomson Wadsworth.
บทความในวารสาร	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร,/ ปีที่(ฉบับที่)/ หน้า/ เลขหน้า.
	วัฒน์ จุฑะวิภาต. (2556). ผ้าทอกับชีวิตคนไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี , 6(2), หน้า 103-126.
	Carter, J.S., Corra, M., Carter, S.K., & McCrosky, R. (2014). The Impact of Place? A Reassessment of the Importance of the South in Affecting Beliefs about Racial Inequality. The Social Science Journal , 51(1), pp. 12-20.

หนังสือแปล	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่งดั้งเดิม./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือฉบับแปล./ แปลจาก/ ชื่อเรื่องเดิม/ โดย/ ชื่อผู้แปล./ (ครั้งที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.
	เจมส์ อาร์. โดตี. (2562). เราทุกคนล้วนมีร้านเวทมนตร์อยู่ในใจ. แปลจาก Into the Magic Shop โดย นที สาครยุทธเดช. กรุงเทพฯ: อมรินทร์บุ๊คส์.
รายงานการวิจัย	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่องานวิจัย./ สถานที่พิมพ์./ หน่วยงาน.
	วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2555). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนามาตรฐานอาหารแปรรูปจากเห็ดนางฟ้าอำเภอยะรัง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, สถาบันวิจัยและพัฒนา.
	Hassen, N. (2013). A Literature Review: The Neurological Effects of a Spinal Manipulable Therapy. USA, MA: Harvard University.
เอกสารรายงานการประชุมทางวิชาการ	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ/ ใน/ ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก./ Ed./ Eds.) (ถ้ามี)./ ชื่อการประชุม./ (หน้า/ เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์./ หน่วยงาน.
	ธวัชพล คงน้อย, ศกร คุณวุฒิฤทธิธน, ธนาทิพย์ สุวรรณโสภี และอภิญญา หิรัญวงษ์. (2552). ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสหสัมพันธ์ระหว่างปริมาณและคุณภาพน้ำเชื้อพ่อพันธุ์โคนมที่เลี้ยงดูในเขตภาคกลางของประเทศไทย ใน การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 47: สาขาสัตว. (หน้า 182-190). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
	Nyamboga, C.M., & PrapatPawinan. (2001). Copyright and Right of Digital Information: Challenges to Information Professionals. In H.K. Kual & E. Ramma Reddy (Eds.), Library and Information Networking: NACLIN 2001. (pp. 408-420). Delhi: Developing Library Network.
วิทยานิพนธ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์/ ปริญญาโท/ สรรนิพนธ์/ ดุษฎีนิพนธ์/ การศึกษาค้นคว้าอิสระ) ชื่อปริญญา/ สาขาวิชา./ ชื่อมหาวิทยาลัย.
	อัศรพล นิยมลรัตน์. (2554). แบบจำลองการจัดการความรู้สำหรับการปมเพาะธุรกิจในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
	PrapatPawinan. (2005). Appropriate Tree Species and Techniques for Direct Seeding for Forest Restoration in Chiang Mai and Lamphun Provinces. Unpublished Master's Thesis, Chiangmai University.

บทความในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ/(ปีที่พิมพ์/เดือน/วันที่ (ถ้ามี))/ชื่อบทความ/ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์/ ปีที่/หน้า/เลขหน้า.
	ส้มโอมีอ. (2558, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. กุลสตรี , 20, หน้า 37-40.
	ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2560, พฤศจิกายน 8). อนาคตจีน-อเมริกา. เดลินิวส์ , หน้า 6.
	Kington, J. (2005, December 23). East Timor's Search for Justice. Bangkok Post , p. 12.
คำสั่ง ประกาศ หนังสือสั่งการ	
รูปแบบ	ชื่อหน่วยงานเจ้าของเอกสาร/(ปี/เดือน/วันที่)/ชื่อคำสั่งหรือชื่อเอกสาร,/เลขที่เอกสาร (ถ้ามี).
	มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2551, เมษายน 22). ระเบียบมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่าด้วย ความมั่นคงปลอดภัยของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ. 2551.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อกฎหมาย/(ปี/วันที่/เดือน)/ราชกิจจานุเบกษา,/เล่มที่/ตอนที่/หน้า/เลขหน้าที่ใช้อ้างอิง.
	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. (2542, 12 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา . เล่มที่ 116 ตอนพิเศษ 79 ง, หน้า 17-18.
เอกสารโบราณ	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง/[ประเภทของเอกสาร]/(ปีที่สร้าง)/ลักษณะเส้นหรือรายละเอียดของเอกสาร (ถ้ามี)/ ชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ,/เลขที่เอกสาร.
	กฎกระทรวงกลาโหมให้แก่พระยานครศรีธรรมราช จ.ศ. 1173 [กระดานเพลา]. (จ.ศ. 1173). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นดินสอ. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 15 หมวดจดหมายเหตุ กท.ร.2.
	ความทรงจำเรื่องกรุงเก่าเสียแล้วเจ้าตากมาตั้งเมืองธนบุรี [หนังสือสมุดไทยดำ]. (จ.ศ. 1129). อักษรไทย, ภาษาไทย, เส้นขาว. หอสมุดแห่งชาติ, เลขที่ 28 หมวดจดหมายเหตุ ธบ.
พระไตรปิฎก	
รูปแบบ	ชื่อพระไตรปิฎก/เล่มที่/(ปีที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.
	สุตตขุ. ขุททกปาฐธมมปทคถา สุตตนิปาตา เล่มที่ 25. (2537). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
เอกสารอิเล็กทรอนิกส์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง/(ปีที่เผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต)/ชื่อเรื่อง/สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบน อินเทอร์เน็ต
	มนิรัตน์ ก้องโสตร์. (2555). หอยหลอด. สืบค้นจาก http://www.nicaonline.com/articles3/site/view_article.asp?idarticle=11
	Blood, R. (2000). A History and Perspective. Rebecca's Pocket . Retrieved from http://www.rebeccablood.net/essays/weblog_history.html

บทความจากวารสารออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร/ ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่)/ หน้า/ เลขหน้า/ สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	ธีระ รุ่งธีระ. (2552). การศึกษาปัญหาการออกเสียงภาษาฝรั่งเศสของผู้เรียนชาวไทย. วารสารสงขลานครินทร์ , 13(1), หน้า 857-869. สืบค้นจาก http://www.tci-thaijo.org/index.php
	Crane, G. (2006). What do You do with a Million Books? D-Lib Magazine , 12(3), Retrieved from http://www.dlib.org/dlib/03crane.html
จดหมายข่าวออนไลน์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ./ (ปีที่พิมพ์./ เดือน/ วันที่)/ ชื่อบทความ./ ชื่อนิตยสารหรือชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก URL หรือตำแหน่งข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต
	ทีมข่าวภูมิภาค. (2553, มกราคม 14). รุกอุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหมกว่า 200 ไร่. ไทยรัฐออนไลน์ . สืบค้นจาก http://www.thairath.co.th/content/region/58641
คลิปวิดีโอจากยูทูป	
รูปแบบ	ชื่อ Username./ (ปี./ เดือน/ วันที่)/ ชื่อเรื่องคลิปวิดีโอ/[Video File]./ สืบค้นจาก URL
	โพลีพลัส เอ็นเตอร์เทนเมนต์. (2561, พฤศจิกายน). 3 แสบ “เคน-เต้ย” คงแขน เข่าหักหมดเปลือก! กองละครมีเพียงรัก [Video File]. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=ewRga15
	GEICO Insurance. (2013, May 22). GEICO Hump Day Camel Commercial-Happier than a Camel on Wednesday [Video File]. Retrieved from http://youtu.be/kWBhP0EQ

*** สามารถส่งบทความออนไลน์ได้ที่ ***

https://so02.tci-thaijo.org/index.php/human_dru